

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
BURIRAM RAJABHAT UNIVERSITY

วารสารพัฒน์ชนวนมรุณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

JOURNAL OF PATTHANA WANAMRUNG BURIRAM RAJABHAT UNIVERSITY

ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2567)
Vol. 1 No.2 (July-December 2024)

ISSN: 3057-0506 (Online)

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
สนับสนุนวารสารโดย มูลนิธิสุทธธีรรัตน์ อัญญาวิทยา

ชื่อวารสาร

วารสารพัฒน์มรรุ่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์มาลีณี จุฑาปะมา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

รองศาสตราจารย์ ดร. อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยาภรณ์ ปิตาทะสังข์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณางค์ ช่อชู

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

อาจารย์ ดร.จตุพร ดอนโสม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

กองบรรณาธิการ (ภายนอกและภายใน)

ศาสตราจารย์ ดร.วรวิมล โรมรัตน์พันธ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร บุญมาก

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกักร์ สมอนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติ มงคลชัยอรัญญา

สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ ลาภานันท์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสถียร ศรีชื่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ดร.สมพันธ์ เตชะอธิก

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.พัชรินทร์ ฤชวรารักษ์

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นายวุฒิพงศ์ ชาศรีตพงศ์

นายอุบล อยู่หว่า

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนาอ ตริวิเศษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คัมภีร์ภาพ อินทะนุ

มูลนิธิสุทธีรัตน์ อยู่วิทยา

นักพัฒนาอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ตรวจสอบภาษา

อาจารย์พุทธชาติ ลิ้มศิริเรืองโร

อาจารย์ภาณุพันธ์ ปานทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผู้ประเมินอิสระประจำฉบับ

ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกักร์ สมอนา

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ ทาหอม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณางค์ ช่อชู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร วิชัยรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้าประทาน เต็มขุนทด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี ชีระวงศ์ภิญโญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ชีระวงศ์ภิญโญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพัฒน์ จงมีสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สินทรัพย์ ยืนยาว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรินทร์ อรรณวเรเดช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจิตรา ยางนอก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสถียร สีชื่น

อาจารย์ ดร.ฐิติรัตน์ เวทย์ศิริยานันท์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ฝ่ายจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้าประทาน เต็มขุนทด	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญภา วงศ์ไพศาลสิริกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีนวล มั่นนรดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจิตรา ยางนอก	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อาจารย์ธิดารัตน์ คีมกระโทก	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อาจารย์เชาวฤทธิ์ โสภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อาจารย์กฤษณ์ ปิตาทะสังข์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

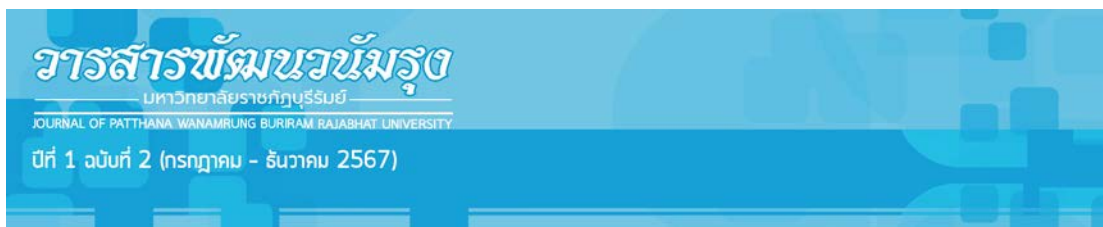
สำนักงาน

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

มือถือ 09-8120-0095

เว็บไซต์วารสาร <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JPWBRU>

E-mail : chariyaporn.pt@bru.ac.th

Name of the Journal

Journal of Patthana Wanamrung, Buriram Rajabhat University: JPW BRU)

Editorial Board Advisors

Malinee Chutopama	President of Buriram Rajabhat University
Akkarapon Nuemaihom	Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

Editor-in-Chief

Chariyaporn Pitathasang	Buriram Rajabhat University
-------------------------	-----------------------------

Associate Editors

Jatuporn Donsom	Buriram Rajabhat University
Kakanang Chorchoo	Buriram Rajabhat University

Editorial Board (External and Internal)

Warawut Romrattanapan	Thammasat University
Somsak Samukkethum	National Institute of Development Administration
Yothin Sawangde	Mahidol University
Somsak Srisontisuk	Khon Kaen University
Suttiporn Bunmak	Thanksin University
Supee Samorna	Udon Thani Rajabhat University
Jitti Mongkolnchaiarunya	The Land Bank Administration Institute (Public Organization)
Patcharin Lapanun	Khon Kaen University
Sathian Seechuen	Sisaket Rajabhat University
Somphant Techaatik	Khon Kaen University
Patcharin, Ruchuwarak	Research for Social Development Institute, Khon Kaen University

Wutthipong Chakratphong	Suthirat Yoovidhya Foundation
Ubon Yuwa	Independent Developer
BunsanoeTriwiset	Buriram Rajabhat University
Kampeeraphab Intanoo	Buriram Rajabhat University

English Language Editors

Puttachart Limsiriruengrai	Buriram Rajabhat University
Panupan Panthong	Buriram Rajabhat University

บทบรรณาธิการ

วารสาร “พัฒน์นวมรุง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์” ฉบับส่งท้ายปีเก่า 2567 นับเป็นการเดินทางอีกครั้งปีหนึ่งที่กองบรรณาธิการได้เรียนรู้อย่างมากจากนักวิชาการที่ส่งผลงานเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบทความที่ตีพิมพ์ในฉบับนี้ได้เสนอมุมมองทางวิชาการด้านการพัฒนาสังคม การเมือง และกฎหมายไว้แตกต่างกัน ประกอบไปด้วยบทความ 6 เรื่อง ได้แก่ บทความที่หนึ่งเรื่อง “รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย: เส้นทางจากประเพณีสู่กฎหมาย” ของอุทิศ ทาหอม บทความที่สองเรื่อง “การครองอำนาจนาระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทย: บทวิเคราะห์ผ่านมุมมองประชาธิปไตย 2 ระดับ ระหว่างพ.ศ. 2535-2564” ของสุนทรชัย ชอบยศและคณะ บทความที่สามเรื่อง “ประชาธิปไตยและกลไกทางการเมืองในประเทศไทย” ของอภิมุข สดมพฤกษ์ บทความที่สี่เรื่อง “กระแสนิยมของผู้รับสารต่อการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งปี 2566 ของพรรคก้าวไกล” ของพิชญ เทพทองและคณะ บทความที่ห้าเรื่อง “คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์” ของจิราพร โคประโคนและคณะ เราปิดท้ายฉบับด้วยบทความเรื่อง “หลักการใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ” ของเกตมณี สีเหลืองและคณะ

ในนามของกองบรรณาธิการวารสาร “พัฒน์นวมรุง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์” ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินอิสระทุกท่านที่ให้เกียรติกับวารสารน้องใหม่ และขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการทุกท่านที่ได้ส่งผลงานมาแบ่งปันให้ผู้อ่านได้รับทราบและหวังว่าผู้อ่านจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามสมควร

จริยาภรณ์ ปีตาทะสังข์

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย: เส้นทางจากประเพณีสู่กฎหมาย.....	1
Societal Foundations of Legal Systems: The Journey from Tradition to Legislation	
อุทิศ ทาหอม	
Utis Tahom	
การครองอำนาจนำระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทย:	25
บทวิเคราะห์ผ่านมุมมองประชาธิปไตย 2 ระดับ ระหว่างพ.ศ. 2535-2564	
Hegemony between the State and Local Governments in Thailand: An Analysis through the Two-Level Democracy Perspective from 1992 to 2021	
สุนทรชัย ชอปปยศ, จตุรงค์ ศรีสุทธรรม และเชิงชาญ จงสมชัย	
Sunthonchai Chopyot, Chaturong Srisutham, Chongcharn Jongsomchai	
ประชาธิปไตยและกลไกทางการเมืองในประเทศกัมพูชา.....	46
Democracy and Political Mechanisms in Cambodia	
อภิมุข สดมพฤษ	
Aphimuk Sodomphruek	
กระแสดอรับของผู้รับสารต่อการสื่อสารทางการเมือง.....	68
ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งปี 2566 ของพรรคก้าวไกล	
The audience's Reception and Responses to the Move Forward Party's Political Communication Strategies During the 2023 Election Campaign.	
พิษณุ เทพทอง, วิทยาธร ท่อแก้ว, กรกช ชันธบุญ และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์	
Phitsanu Thepthong, Wittayatorn Tokaew, Korrakoch Kantaboon	
Jitraporn Sutthivoraset	

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์..... Quality of Life of the Elderly in Khao Din Nuea Subdistrict, Ban Kruat District, Buriram Province จิราพร โคประโคน, พิยดา สีดา, รัตน์ติกา ห่วงพิมาย, สุภาวดี เขียมรัมย์ วิษณุ ปัญญายงค์ และสถาพร วิชัยรัมย์ <i>Jiraporn Kotrakhon, Phiyada Seeda, Rattikan Hungpimai, Supawadee Keamram, Wisanu Panyayong and Sathaporn Wichairam</i>	95
หลักการใช้อำนาจอธิปไตยตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ..... State Jurisdiction to International Law เกตมณี สีเหลื่อง, พลอยฟ้า ช่างไชย และ ชลิดา ศรีอำคา <i>Ketmanee Seelueang, Ployfha Changchai and Chalida Sriamka</i>	110

รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย: เส้นทางจากประเพณีสู่กฎหมาย

Societal Foundations of Legal Systems: The Journey

from Tradition to Legislation

อุทิศ ทาหอม¹

Utis Tahom

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ได้อธิบายให้เห็นวิวัฒนาการของระบบกฎหมายจากประเพณีดั้งเดิมสู่การประมวลกฎหมายสมัยใหม่ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและกฎหมายในหลายมิติ ประเพณีของกฎหมายแบ่งออกเป็นสี่สำนักคิดหลัก ได้แก่ สำนักกฎหมายธรรมชาติ มุ่งเน้นความเชื่อว่าการกฎหมายมีที่มาจากธรรมชาติและศีลธรรม โดยมนุษย์มีสิทธิและความยุติธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การประยุกต์ใช้สำนักนี้ช่วยส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และสร้างสังคมที่เท่าเทียมและยุติธรรม สำนักกฎหมายบ้านเมืองถือว่ากฎหมายเป็นผลผลิตจากมนุษย์ โดยไม่เชื่อมโยงกับธรรมชาติหรือสร้าง ความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์เน้นการศึกษาวิวัฒนาการและบทบาทของประวัติศาสตร์ในการกำหนดระบบกฎหมาย การนำหลักการจากอดีตมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันอย่างเป็นธรรม และสำนักกฎหมายสังคมวิทยาเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม กฎหมายถูกมองว่าเป็นผลผลิตจากพลังทางสังคมและเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคม การประยุกต์ใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกกฎหมาย ดังนั้นการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญากฎหมายต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม และสามารถช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายจึงไม่เพียงแต่เป็นกฎที่บังคับใช้ แต่ยังเป็นเครื่องมือให้กับประชาชนในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ : รากฐานทางสังคม, ระบบกฎหมาย, ประเพณีสู่กฎหมาย, นิติปรัชญา

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Associate Professor Dr. of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, E-mail : Utis.th@bru.ac.th

Abstract

This academic article explains how the legal system changed throughout time, moving from traditional to contemporary legal codification. It highlights the interplay between the law and society in a number of ways. The four primary schools of legal philosophy are as follows: Natural Law College. emphasizes the idea that morality and nature are the source of law. Humans inherently possess the right to justice and rights. Human rights are promoted by using this office overhaul the legal system and build a just and equal society. According to the National Law Office, law is a creation of humans. without establishing a connection with nature or bringing about justice through the legal system strict enforcement of the law and the creation of laws that adapt to societal developments. The study of evolution and how history shapes legal systems is the main emphasis of the School of Legal History. applying historical ideas to the present in a fair and reasonable manner. and the study of the interaction between law and society is the main objective of the School of Legal Sociology. Law is viewed as a social construct and a means of bringing about social change. applications that encourage public involvement in legislative process and lessen social inequity. This study suggests that the social environment should be considered while applying different legal theories. and can support the advancement of justice Minimize disparities and successfully advance human rights in society So laws are more than just regulations that be executed. However, it also serves as a tool for modern individuals.

Keywords: Societal Foundations, Legal Systems, Tradition to Legislation

บทนำ

กฎหมายและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทำหน้าที่สร้างกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่ควบคุมพฤติกรรม สร้างหลักความยุติธรรม พิทักษ์สิทธิส่วนบุคคล ขณะเดียวกันมีส่วนสำคัญกับการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม ขณะเดียวกันกฎหมายยังทำหน้าที่สร้างความสามัคคีของสังคม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของมนุษย์ เช่น เสรีภาพในการพูด ศาสนา และสิทธิในการพิจารณาดีที่เป็นธรรม ต่อต้านการเลือกปฏิบัติให้ทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียม ส่งเสริมความรวมตัวทางสังคมและความสามัคคี คุ้มครองสิทธิแรงงานและการให้ค่าจ้างที่เป็นธรรมมีส่วนช่วยให้เกิดเสถียรภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของพลเมืองผ่านการเลือกตั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถตรวจสอบรัฐบาลได้อีกด้วย ดังนั้นการเกิดขึ้นของกฎหมายล้วนมีรากฐานที่มาจากความต้องการของสังคม สร้างสังคมให้มีความยุติธรรม คุ้มครองประชาชนและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตและการพัฒนา (Marotta, 2022)

ปรัชญาของกฎหมาย หรือที่เรียกว่า นิติปรัชญา (Legal philosophy) เป็นรากฐานที่อธิบายเกี่ยวกับสำนักคิดของการก่อเกิดของกฎหมาย วัตถุประสงค์ ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ศีลธรรม (Morality) และสังคม (Society) สำหรับนิติปรัชญามีหลักที่มาของสำนักคิดที่สำคัญ (Bulygin, 2015) ดังนี้ 1) สำนักกฎหมายทางธรรมชาติ (Natural Law School) ที่มีฐานคิดอยู่บนหลักการทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ซึ่งมองว่าถูกค้นพบด้วยเหตุผลจากธรรมชาติสอดคล้องกับหลักมนุษย์และมาตรฐานทางศีลธรรม 2) สำนักความคิดกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive Law School) ได้แย้งว่ากฎหมายคือชุดของกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่มนุษย์สร้างขึ้นจากผู้มีอำนาจของบ้านเมืองกฎหมาย คือ คำสั่งคำบัญชาของรัฐบาลาธิปไตย (Sovereignty) และกฎหมายไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับศีลธรรมเสมอไป แต่สร้างขึ้นมาเพื่อจัดระเบียบสังคม 3) สำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย(Historical School of Law) กฎหมายไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นตามอำเภอใจ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยตัวของมันเองแล้วเติบโตเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปตามประวัติศาสตร์ หรือลักษณะของชนชาติเหมือนกับต้นไม้ คนหรือสัตว์ที่เกิดขึ้นมาแล้วจะค่อย ๆ เติบโตไปตามเกณฑ์วิวัฒนาการ ทั้งนี้กฎหมายเป็นผลผลิตของชนชาติใดก็ย่อมบังคับใช้กับชนชาตินั้น (สมยศ เชื้อไทย, 2562) และ 4) สำนักสังคมวิทยากฎหมาย (Sociology School of Law) หรือ สังคมวิทยาทางกฎหมาย (Sociological Jurisprudence) มองว่าสถาบันทางสังคมมีบทบาทสำคัญกับการวางบรรทัดฐานและแนวปฏิบัติ เพื่อควบคุมพฤติกรรมทางสังคม ทำหน้าที่เชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น ระบบครอบครัว เศรษฐกิจ และระบบการเมือง เป็นต้น กฎหมายที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนให้ความสำคัญกับการจัดระบบของสังคม เช่น กฎหมายสิทธิชุมชน กฎหมายแรงงาน กฎหมายจารีตประเพณี กฎหมายศาสนา เป็นต้น (Thornhill, 2018) จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีบทบาทสำคัญกับการแก้ไขปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเท่าเทียมทางสังคม การให้ความเคารพกับความแตกต่างทางเพศ ศาสนา และเชื้อชาติ ระบบกฎหมายต้องวางหลักเกณฑ์เพื่อลดอคติไม่ให้เกิดขึ้น และสร้างกฎเกณฑ์เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (Luhmann, 2013)

ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมายสู่เส้นทางจากประเพณีสู่กฎหมาย โดยแบ่งเนื้อหาได้แก่ รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย และการนำหลักกฎหมายมาประยุกต์ใช้กับสังคม เพื่อทำความเข้าใจรากฐานทางวิชาการกฎหมายกับสังคมต่อไป

รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย

วิวัฒนาการของระบบกฎหมายยังรากลึกในบรรทัดฐาน ประเพณี และค่านิยมทางสังคม (Societal Norms) ที่เกิดขึ้น บทความนี้จึงมุ่งเน้นอธิบายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างสังคมและกฎหมาย โดยจะกล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของกรอบกฎหมายตั้งแต่ประเพณีดั้งเดิมไปจนถึงประมวลกฎหมายสมัยใหม่ผ่านสำนักคิดต่าง ๆ สำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักกฎหมายบ้านเมือง สำนักประวัติศาสตร์ และสำนักสังคมวิทยากฎหมาย ทั้งหมดล้วนมีอิทธิพลต่อการก่อเกิดของกฎหมายที่นำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน (Tebbit, 2017) ดังนั้นปรัชญากฎหมาย (Legal Philosophy) จึงให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามเกี่ยวกับกฎหมายและความสัมพันธ์กับสังคม ศีลธรรมและความยุติธรรม ตรวจสอบหลักการที่มาของกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการสร้างกฎหมาย เพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และสร้างบรรทัดฐานทางสังคม ตามทัศนะของนักคิดคนสำคัญอย่าง John Austin ได้กล่าวว่า “กฎหมายเป็นระบบของกฎที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานที่ถูกตั้งตามกฎหมาย (Law Is A System Of Rules Established By A Legitimate Authority) ความถูกต้องของกฎหมายไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาทางศีลธรรม แต่ขึ้นอยู่กับ การสร้างสรรค์และการบังคับใช้โดยสถาบันที่ได้รับการยอมรับ (The Validity of Law Is Not Dependent on Its Moral Content But on Its Creation and Enforcement By Recognized Institutions) (Tebbit, 2017)” เพื่อเป็นการทำความเข้าใจรากฐานที่มาของกฎหมายอย่างชัดเจน ผู้เขียนขอเสนอรายละเอียดดังนี้

1. สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) มีรากฐานมาจากความเชื่อว่ากฎหมายมีที่มาจากธรรมชาติและมีอยู่ก่อนมนุษย์ และมนุษย์สามารถรู้จักและเข้าใจกฎหมายธรรมชาติผ่านการใช้เหตุผลและจิตสำนึก กฎหมายจึงมีอยู่ในธรรมชาติโดยไม่ขึ้นอยู่กับการยอมรับ มีคุณค่าและความยุติธรรมที่เป็นนิรันดร์สามารถค้นพบได้โดยใช้เหตุผล มนุษย์สามารถรู้จักและเข้าใจกฎหมายธรรมชาติได้ผ่านการใช้เหตุผล ซึ่งทำให้กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกที่ทุกเวลาขณะเดียวกันกฎหมายธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งกฎหมายที่ขัดแย้งกับคุณธรรมจะถูกมองว่าไม่ใช่กฎหมายที่แท้จริง สำนักนี้มักจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สิทธิในชีวิต เสรีภาพและความเสมอภาคที่เกิดขึ้นของสังคม (Wacks, 2014) สำนักความคิดนี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาปรัชญาทางกฎหมาย กฎธรรมชาติมีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่ากฎหมายมีความเชื่อมโยงภายในกับศีลธรรมและธรรมชาติของมนุษย์สามารถนำไปใช้ได้ในระดับสากลกับทุกสังคมและใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินความยุติธรรมและความชอบธรรมของกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น (Kelsen, 2012) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 หลักการสำคัญของสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Core Principles of Natural Law School) มีต้นกำเนิด (Origins) จากนักคิดคนสำคัญ เช่น อริสโตเติล (Aristotle) มาร์กอุส ตูลลิอุส ชิเซโร (Quintus Tullius Cicero) จอห์น ออกลิสติน (John Austin) จอห์น ล็อก (John Locke) ฮิวโก โกรเทียส (Hugo Grotius) และโทมัส อควไนัส (Thomas Aquinas) แต่ละคนมีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจว่ากฎหมาย ยืนยันว่าสิทธิและมาตรฐานทางศีลธรรมบางประการดำรงอยู่โดยไม่ขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือการตรากฎหมายของมนุษย์ซึ่งเป็นรากฐานสำหรับสิทธิมนุษยชนสากลและธรรมาภิบาลในปัจจุบัน (Cairns, 2019) ดังนั้นหลักการสำคัญของสำนักกฎหมายธรรมชาติ จำแนกได้ 3 ประการ คือ (Murphy, 2018)

ประการแรก คุณธรรมและความชอบธรรม (Morality and Legitimacy) นักกฎหมายธรรมชาติยืนยันว่ากฎหมายจะถูกต้องตามกฎหมายนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักการทางศีลธรรม หากกฎหมายไม่ยุติธรรมหรือผิดศีลธรรม กฎหมายนั้นจะขาดคุณสมบัติที่สำคัญของกฎหมายที่แท้จริง แนวคิดนี้สรุปไว้ในวลี "กฎหมายที่ไม่ยุติธรรมไม่มีกฎหมายเลย (an unjust law is no law at all)" โดยเสนอว่ากฎหมายต้องมีความชอบธรรมทางศีลธรรมจึงจะมีผลบังคับและทำให้เกิดการยอมรับของสังคมด้วย

ประการที่สอง บทบาทของเหตุผล (Role of Reason) ศูนย์กลางของกฎธรรมชาตินี้คือความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถใช้เหตุผลเพื่อค้นหาความจริงทางศีลธรรมได้ เหตุผลช่วยให้บุคคลเข้าใจระเบียบ

ธรรมชาติและแยกแยะหลักการที่ควรควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ความเข้าใจอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับศีลธรรมนี้เป็นพื้นฐานของกฎหมายที่ยุติธรรม (Morality Forms The Basis Of Just Laws)

ประการที่สาม ความดีทั่วไป (Common Good) กฎหมายธรรมชาติเน้นว่ากฎหมายควรส่งเสริมความดีส่วนรวม และความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม กฎหมายเป็นเพียงส่วนสนับสนุนความก้าวหน้าของบุคคลและสังคม เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนจะไม่ถูกละเมิด

1.2 ผลกระทบต่อระบบกฎหมาย (Implications for Legal Systems) สำนักกฎหมายธรรมชาติให้กรอบการทำงานครอบคลุมสำหรับการทำความเข้าใจมิติทางศีลธรรมของกฎหมาย โดยยืนยันศีลธรรมต้องควบคู่กับกฎหมาย เพื่อเป็นการส่งเสริมความยุติธรรม (Promoting Justice) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) จึงเป็นรากฐานที่นำเสนอมุมมองต่อฝ่ายนิติบัญญัติ ผู้พิพากษา ผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมาย และผู้สนับสนุนการปฏิรูปกฎหมาย เพื่อส่งเสริมระเบียบกฎหมายที่ยุติธรรมและมีมนุษยธรรม มีรายละเอียดดังนี้ (Cohen & Cohen, 2002)

ประการแรก การประเมินกฎหมายคุณธรรม (Moral Evaluation of Laws) สำนักกฎหมายธรรมชาติเป็นกรอบในการประเมินกฎหมายที่มีอยู่เกี่ยวกับการละเมิดหลักศีลธรรมขั้นพื้นฐาน เช่น การยกเลิกทาส กฎหมายความยุติธรรมของชุมชน กฎหมายความเท่าเทียมทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น ซึ่ง โทมัส อควีเนส (Thomas Aquinas) นักปรัชญาและนักศาสนศาสตร์ชาวคริสต์เคยมองว่า “กฎหมายธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายของพระเจ้า และมนุษย์สามารถเข้าใจได้ผ่านการใช้เหตุผลและจิตสำนึก”

ประการที่สอง การบูรณาการจริยธรรมและกฎหมาย (Integration of Ethics and Law) ด้วยการเชื่อมโยงกฎหมายกับศีลธรรม สำนักกฎหมายธรรมชาติสนับสนุนระบบกฎหมายที่สะท้อนถึงมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมายอยู่ภายใต้หลักศีลธรรมอีกด้วย เช่น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีการฆ่าชาวยิวเป็นจำนวนมาก สำนักกฎหมายนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักการให้กฎหมายอยู่ในหลักศีลธรรมไม่ละเมิดต่อบุคคลอื่นอย่างไรมนุษยธรรม ดัง John Finnis ระบุว่า “กฎหมายควรมุ่งเป้าไปที่การส่งเสริมคุณค่าพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์ รวมถึงชีวิต ความรู้ การเล่น ประสบการณ์สุนทรีย์ มิตรภาพ ความสมเหตุสมผลในทางปฏิบัติ และศาสนา”

ประการที่สาม คำแนะนำสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย (Guidance For Legal Practitioners) สำนักกฎหมายธรรมชาติเสนอแนวทางสำหรับฝ่ายนิติบัญญัติ (Lawmakers) ผู้พิพากษา (Judges) และนักกฎหมาย (Lawyers) กระตุ้นให้พิจารณาผลกระทบทางศีลธรรมจากการตัดสินใจและการกระทำที่จะก่อให้เกิดการละเมิดศีลธรรมอันดีงาม สร้างหลักประกันว่ากฎหมายส่งเสริมความยุติธรรม ปกป้องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) และมีส่วนช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (Wolfe, 2006) ซึ่งฮิวโก โกรเทียส (Hugo Grotius) นักกฎหมายชาวดัตช์มองว่า “กฎหมายธรรมชาติมีอยู่ก่อนและเป็นอิสระจากศาสนา เป็นพื้นฐานสำหรับกฎหมายระหว่างประเทศ”

ดังนั้นสำนักกฎหมายธรรมชาติจึงมีจุดยืนว่ากฎหมายต้องเป็นมากกว่ากฎเกณฑ์ที่บังคับใช้ (Law Must be More Than a Set of Enforced Rules) จะต้องแสดงออกถึงความจริงทางศีลธรรมสนับสนุนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความดีส่วนรวมและอยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรมเพื่อความชอบธรรมทางกฎหมาย

2. สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Positive School of Law) หรือ สำนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย (Legal Positivism) เป็นทฤษฎีกฎหมายที่ถือว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและไม่มี ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ หรือ กฎหมายจากศีลธรรมต้องแยกออกจากกัน กฎหมายจะมีผลบังคับใช้ไม่ใช่ เพราะวายุติธรรมหรือยุติธรรม แต่เป็นเพราะกฎหมายตราขึ้นโดยผู้มีอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นที่ ยอมรับของสังคม (Legitimate Authority and are Accepted by Society) เพราะกฎหมายถูกสร้างขึ้นโดย มนุษย์ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจตามกฎหมาย เช่น รัฐบาลหรือสภานิติบัญญัติ (Governments or Legislatures) (Marmor, 2001) กฎหมายเหล่านี้เป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมตกลงที่จะปฏิบัติตาม กฎหมายไม่ จำเป็นต้องยึดตามหลักศีลธรรมเพื่อให้ถูกต้องตามหลักการ แต่ความถูกต้องนั้นต้องมาจากการตรากฎหมาย จากหน่วยงานที่เหมาะสมมีความน่าเชื่อถือ เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้กฎหมายต้องมีขั้นตอน กระบวนการที่มาจากกรยอมรับของสังคม เพราะกฎหมายต้องนำไปบังคับใช้กับประชาชนโดยรวม มี รายละเอียดดังนี้

2.1 หลักการของสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Principles of The Positive School of Law) หรือ สำนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย มีฐานคิดเชื่อว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งความชอบธรรมมา จากการตรากฎหมายอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ และการยอมรับจากสังคม สำนัก แห่งความคิดนี้แยกความแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายและการพิจารณาทางศีลธรรม โดยมุ่งเน้นไปที่ ขั้นตอนและแง่มุมของสถาบันกฎหมายมากกว่าผลกระทบทางจริยธรรม (Alder, Haley, Hough & Mullender, 2002) มีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก การแยกกฎหมายและศีลธรรม (Separation of Law and Morality) กฎหมาย และศีลธรรมเป็นมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน กฎหมายมีผลบังคับไม่ใช่เพราะว่าถูกต้องตามศีลธรรม แต่เป็น เพราะกฎหมายบัญญัติขึ้นโดยหน่วยงานที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น สภานิติบัญญัติ รัฐบาล เป็นต้น ซึ่งมีหน้าที่ ออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับประชาชน กฎหมายต้องถูกเขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ทุกคนได้ ทราบถึงแนวทางปฏิบัติอยู่ร่วมกันของสังคม ดังที่ เจเรมี เบนแทม (Jeremy Bentham) ได้กล่าวว่า “กฎหมาย เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ได้มาจากหลักการอันศักดิ์สิทธิ์หรือตามธรรมชาติ กฎหมายได้รับความชอบธรรม จากอำนาจของรัฐและความสามารถในการส่งเสริมสวัสดิการสังคม เบนแทม (Bentham) ได้แย้งถึงความ แตกต่างที่ชัดเจนระหว่างสิ่งที่กฎหมายเป็นและสิ่งที่กฎหมายควรจะเป็น กฎหมายควรได้รับการประเมินโดย พิจารณาจากผลในทางปฏิบัติมากกว่าการพิจารณาถึงคุณธรรมหรือจริยธรรมการจัดทำกฎหมายต้องมีความ ชัดเจน เข้าถึงได้ สาธารณะต้องเข้าใจได้ ประมวลกฎหมายที่มีการจัดการอย่างดี ช่วยลดความ คลุมเครือและความขัดแย้งในการใช้กฎหมาย” (Hall, 2010) ต่อมานักปฏิบัติทางกฎหมายโต้แย้งว่ากฎหมาย นั้นแตกต่างจากศีลธรรม กฎหมายสามารถถูกต้องได้แม้ว่าจะน่าสงสัยหรือไม่ยุติธรรมทางศีลธรรมก็ตาม

ความถูกต้องของกฎเกณฑ์ทางกฎหมายนั้นกำหนดโดยแหล่งที่มา เช่น การตรากฎหมายหรือบรรทัดฐานของศาล ไม่ใช่เนื้อหาทางศีลธรรม แม้ว่ากฎหมายจะสะท้อนถึงคุณค่าทางศีลธรรมได้ แต่ก็ไม่ใช่ข้อกำหนดว่ากฎหมายจะถูกต้องได้ โดยเฉพาะ H.L.A. Hart เป็นนักปรัชญาทางกฎหมายชาวอังกฤษถือเป็นบุคคลที่สำคัญสาขานิติศาสตร์ในศตวรรษที่ 20 ได้การศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและปรัชญาทางกฎหมาย ได้ขยายกรอบแนวคิดของกฎหมายสำนักปฏิฐานนิยมภายใต้ผลงาน เรื่อง *The Concept of Law* (1961) ผลงานได้รับการยอมรับว่าเป็นสำนักปฏิฐานนิยมร่วมสมัยผ่านการนำเสนอความคิดความแตกต่างระหว่างกฎหลักและกฎรอง คือ กฎหลัก เป็นกฎพื้นฐานที่กำหนดภาระผูกพันหรือมอบสิทธิ เช่น กฎหมายอาญา กฎรอง เป็นกฎขั้นตอนหรือโครงสร้างที่ควบคุมการสร้าง การเปลี่ยนแปลงและการตัดสินกฎหลัก ขณะเดียวกันฮาร์ท (Hart) ระบุกฎรองภายใต้ 3 ประเภท ประการแรก กฎแห่งการยอมรับ เป็นกฎที่สร้างกฎหมายที่ถูกต้องในระบบกฎหมายที่กำหนด ประการที่สอง กฎแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นกฎที่อนุญาตให้สร้าง แก้ไข หรือยกเลิกกฎหมาย ประการที่สาม กฎแห่งการตัดสิน เป็นกฎที่ให้มีขั้นตอนการแก้ไขข้อพิพาทและตีความกฎหมาย ฮาร์ท (Hart) ได้เสนอแยกกฎหมายออกจากศีลธรรมหรือหลักคุณค่าใด ๆ กฎหมายควรถูกแยกออกจากศีลธรรม และไม่ควรมีการผูกพันกันโดยตรงระหว่างกฎหมายกับหลักคุณธรรม ทฤษฎีนี้เสนอว่า "กฎหมายอาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรมเสมอไป กฎหมายสามารถเป็นกฎที่ต้องชอบธรรมได้ แม้ว่ากฎหมายนั้นจะไม่ใช่ที่ยอมรับในทางศีลธรรม ตามแนวคิดของฮาร์ท (Hart) กฎเกณฑ์ทางกฎหมายสามารถกำหนดได้จากสถาบันทางกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องอิงกับหลักการทางศีลธรรมใด ๆ (Hart & Green, 2012)

ประการที่สอง ข้อเท็จจริงทางสังคม (Social Facts) ความถูกต้องของกฎหมายขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางสังคม เช่น กฎหมาย การตัดสินของศาล (judicial decisions) และแนวปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับมากกว่าการพิจารณาทางศีลธรรม

ประการที่สาม อำนาจและอธิปไตย (Authority and Sovereignty) กฎหมายได้รับอำนาจจากอธิปไตยหรือหน่วยงานกำกับดูแลที่ตรากฎหมายไว้ ความชอบธรรมของกฎหมายมาจากแหล่งที่มาอย่างชัดเจน เป็นอำนาจที่มาจากความต้องการของทุกฝ่าย เพราะกฎหมายจะต้องถูกไปบังคับใช้กับทุกคน ทุกกลุ่ม ไม่ใช่บังคับใช้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือ คนใดคนหนึ่ง จอห์น ออสติน (John Austin) ได้กล่าวว่า "กฎหมายเป็นคำสั่งที่ออกโดยอธิปไตยซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยการลงโทษ ตามที่เขาพูด กฎหมายเป็นกฎที่กำหนดโดยผู้บังคับบัญชาทางการเมือง (อธิปไตย) ไปจนถึงผู้ที่ด้อยกว่าทางการเมือง (อาสาสมัคร) และกฎเหล่านี้สามารถบังคับใช้ได้ด้วยบทลงโทษ (penalties) จอห์น ออสติน (John Austin) ได้สนับสนุนอย่างยิ่งให้แยกกฎหมายและศีลธรรม เขาแย้งว่าความถูกต้องของกฎหมายไม่ได้ขึ้นอยู่กับความถูกต้องทางศีลธรรม แต่กฎหมายจะมีผลใช้ได้หากได้รับการตรากฎหมายอย่างเหมาะสมโดยหน่วยงานอธิปไตยและบังคับใช้ได้ผ่านการคว่ำบาตร กฎหมายเป็นคำสั่งที่บังคับหรือห้ามการกระทำบางอย่าง คำสั่งเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากการขู่คว่ำบาตร ทำให้แตกต่างจากคำสั่งอื่น ๆ เช่น คำแนะนำหรือการร้องขอ (Murphy, 2012)

ประการที่สี่ ระบบกฎหมายและกฎ (Legal Systems and Rules) ระบบกฎหมายคือชุดของกฎที่สร้างและบังคับใช้โดยสถาบันทางสังคมหรือภาครัฐ กฎเหล่านี้ถูกนำมาใช้อย่างเท่าเทียมกันและคาดการณ์ได้เพื่อควบคุมพฤติกรรมภายในสังคม ดังที่ ฮันส์ เคลเซิน (Hans Kelsen) ได้กล่าวว่า "ระบบกฎหมายมีโครงสร้างในลักษณะลำดับชั้น โดยที่บรรทัดฐานระดับล่างได้รับอำนาจจากบรรทัดฐานระดับที่สูงกว่า ลำดับชั้นนี้ช่วยให้แน่ใจว่ากฎหมายทั้งหมดภายในระบบเชื่อมโยงกันและสอดคล้องกัน โดยมีบรรทัดฐานพื้นฐานอยู่ด้านบนกฎหมายเป็นวิทยาศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน เชื่อว่าวิทยาศาสตร์ทางกฎหมายควรมุ่งเน้นไปที่บรรทัดฐานด้วยการวิเคราะห์โครงสร้าง ความสัมพันธ์ และความถูกต้อง วิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้พยายามอธิบายและทำความเข้าใจระบบกฎหมายโดยไม่ต้องตัดสินเชิงบรรทัดฐานเกี่ยวกับเนื้อหา"

2.2 ผลกระทบของสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Impact of The Positive School of Law) หรือ สำนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมายมีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบกฎหมายสมัยใหม่ (The Development Of Modern Legal) ในการออกแบบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการของกฎหมายในสังคม ได้ชี้ให้เห็นว่าความถูกต้องของกฎหมายไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาทางศีลธรรม การแบ่งแยกนี้ทำให้เกิดการวิเคราะห์ระบบกฎหมายที่เป็นกลางมากขึ้นและได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของสถาบันและกระบวนการทางกฎหมาย นักคิดอย่าง Jeremy Bentham ได้สนับสนุนให้มีประมวลกฎหมายที่ครอบคลุม มีความชัดเจนและเข้าถึงได้ จะทำให้ระบบกฎหมายมีมาตรฐานและความชอบธรรมสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายสมัยใหม่ แทนที่จะอาศัยกฎหมายจารีตประเพณีหรือกฎหมายเฉพาะกรณีเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้สำนักกฎหมายบ้านเมืองมีอิทธิพลต่อการตีความของศาล โดยให้ผู้พิพากษาควรตีความตามกฎหมายเป็นหลัก แทนที่จะกำหนดมุมมองทางศีลธรรมตนเอง สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการธำรงรักษาความศักดิ์ของกฎหมาย (Murphy, 2018) หลักการนี้ยังก่อให้เกิดการขยายไปสู่การจัดการเรียนการสอนกฎหมายในมหาวิทยาลัยทั่วโลก ที่ย้ำเตือนให้นักกฎหมายใช้หลักนิติธรรม ยึดหลักความเท่าเทียมและเป็นธรรม ปกป้องบุคคลจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ขณะเดียวกันสำนักกฎหมายบ้านเมืองได้วางรากฐานการพัฒนาระบบกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสนธิสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศ

ดังนั้นสำนักกฎหมายบ้านเมืองนับว่ามีอิทธิพลต่อวงกรอบ วิเคราะห์ และจัดทำกฎหมายสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยแยกระหว่างกฎหมายและศีลธรรม โดยให้อำนาจของสถาบันกฎหมายมีอำนาจบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนในประเทศ

3. สำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย(Historical School of Law) เป็นทฤษฎีนิติศาสตร์ที่เน้นวิวัฒนาการของกฎหมายและบทบาทของประวัติศาสตร์ในการกำหนดระบบกฎหมาย สำนักนี้ให้เหตุผลว่ากฎหมายไม่ได้เป็นเพียงกฎที่กำหนดโดยผู้มีอำนาจเท่านั้น (Rules Imposed By Authority) แต่ยังหยั่งรากลึกในประเพณีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสังคม แสดงให้เห็นว่าการทำความเข้าใจประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกฎหมายมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจรูปแบบและการบังคับใช้ในปัจจุบัน (Spencer, 2012) ซึ่งได้กำหนดหลักการและผลกระทบต่อสังคมของสำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมายดังนี้

3.1 หลักการของสำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย(Principles of the Historical School of Law) มีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก การพัฒนาความเป็นดั้งเดิมของสังคม (Organic Development) กฎหมายพัฒนาขึ้นตามกาลเวลา โดยกำหนดจากบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและสังคม วิวัฒนาการผ่านประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์มากกว่าการใช้เหตุผลเชิงนามธรรมหรือการกำหนดกฎหมาย (von Bernstorff & Mayer, 2023)

ประการที่สอง จิตวิญญาณ (Volkgeist) หลักการนี้มีความหมายว่า "จิตวิญญาณของประชาชน (Spirit of The People)" ฟรีดริช คาร์ล ฟอน ซาวิญญี (Friedrich Carl von Savigny) ได้ตั้งข้อเถียงว่ากฎหมายเป็นการแสดงออกถึงจิตสำนึกและวัฒนธรรมโดยรวมของประชาชน ระบบกฎหมายของแต่ละประเทศสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์และสังคมที่เป็นเอกลักษณ์ พร้อมทั้งได้อธิบายว่า "แต่ละประเทศมีประวัติศาสตร์ ความคิด ความรู้สึก และลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันออกไป เขาเชื่อว่ากฎหมายของแต่ละประเทศเกิดขึ้นจากจิตวิญญาณของประเทศเป็นหลัก ซึ่งเขาเรียกว่า "Volkgeist" หรือ "จิตวิญญาณของประชาชน" จิตวิญญาณนี้แสดงออกผ่านประเพณีและกฎหมายจารีตประเพณีที่พัฒนาขึ้นตามกาลเวลา ตามความเห็นของ Savigny ขนบธรรมเนียมและประเพณีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกส่วนรวมและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศ ทำให้ระบบกฎหมายแต่ละระบบมีความแตกต่างและหยั่งรากลึกในบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมที่เฉพาะเจาะจง" (Longchamps de Brier, 2022)

ประการที่สาม บริบททางประวัติศาสตร์ (Historical Context) ต้องเข้าใจกฎหมายภายในบริบททางประวัติศาสตร์ หลักการและสถาบันทางกฎหมาย ประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการตรากฎหมายต้องมาจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาตินั้นๆ ซึ่ง เกออร์ก ฟรีดริช ปุชตา (Georg Friedrich Puchta) เป็นลูกศิษย์ของซาวิญญี (Savigny) ได้อธิบาย "ว่ากฎหมายเป็นตัวแทนของจิตวิญญาณของผู้คน (Volkgeist) ซึ่งหมายความว่ากฎหมายมีความเชื่อมโยงกับลักษณะเฉพาะ ค่านิยม และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสังคม กฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้ตามอำเภอใจ (laws cannot be imposed arbitrarily) แต่ต้องเติบโตมาจากบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน ปุชตา (Puchta) เน้นย้ำว่าหากต้องการเข้าใจและตีความกฎหมายอย่างแท้จริงจะต้องศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของกฎหมาย" (Acharya, 2019)

ประการที่สี่ ความต่อเนื่องและประเพณี (Continuity and Tradition) ประเพณีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา สำนักประวัติศาสตร์สนับสนุนการอนุรักษ์ประเพณีทางกฎหมายและการปฏิรูปอย่างค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง (Winroth, 2022) ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศ มาตรา 4 วางหลักไว้ว่า "ถ้ากฎหมายแพ่งหรือพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้ใช้จารีตประเพณี และถ้ามิได้มีจารีตประเพณีให้ใช้บทกฎหมายอื่นที่ใกล้เคียงที่สุดตามความเป็นธรรม แต่ถ้ามิได้มีบทกฎหมายอื่นอีก ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัย" สาระสำคัญของมาตรานี้คือ ในกรณีที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องใช้จารีต

ประเพณี หรือกฎหมายอื่นที่ใกล้เคียงที่สุดตามความเป็นธรรมเป็นหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัย และหากไม่มีจารีตประเพณีหรือกฎหมายอื่นที่สามารถใช้ได้ก็ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยแทน

3.2 ผลกระทบของสำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย(Impact of the Historical School of Law) มีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมาย โดยทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจระบบกฎหมายร่วมสมัย การสร้างความสัมพันธ์ของกฎหมายหลากหลายฉบับในสังคม หรือเรียกว่า "พหุนิยมกฎหมาย (Legal Pluralism)" เน้นย้ำถึงความสำคัญของกฎหมายแบบจารีตประเพณี ขณะเดียวกันสนับสนุนให้มีการปฏิรูปกฎหมายในลักษณะแบบค่อยเป็น ค่อยไปภายใต้บริบทประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนภายในประเทศได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่ง เซอร์เฮนรี เมิน (Sir Henry Maine) เป็นนักกฎหมายและนักประวัติศาสตร์เปรียบเทียบของอังกฤษ ได้เสนอว่า "การศึกษาประวัติศาสตร์ของระบบกฎหมาย เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการและวิวัฒนาการของระบบกฎหมาย และกฎหมายควรได้รับการศึกษาในบริบทของสังคมที่มีอยู่ในยุคสังคมแรก ๆ ได้รับการจัดระเบียบตามสถานะ หรือ ตำแหน่งทางสังคมและความสัมพันธ์ที่กำหนดโดยการเกิด (Social Positions and Relationships Defined by Birth) ในขณะที่สังคมสมัยใหม่ได้รับการจัดระเบียบตามสัญญา หรือ ข้อตกลงโดยสมัครใจระหว่างบุคคลในสังคมโบราณ บุคคลมีบทบาทและภาระผูกพันกำหนดสถานะทางสังคมของตนเอง ขณะที่สังคมสมัยใหม่ บุคคลมีอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ทางกฎหมายของตนเองผ่านสัญญา และกฎหมายจารีตประเพณี (Customary Law) ในสังคมยุคแรกไม่ได้ถูกเขียนไว้และส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น กฎหมายจารีตประเพณีก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไปสู่ประมวลกฎหมาย (Codified Law) ตามสถานะทางสังคมที่มีความซับซ้อนสูงขึ้น" (Spencer, 2012) จะเห็นได้ว่ากฎหมายในสังคมดั้งเดิมจะถูกควบคุมโดยจารีตประเพณี พอสังคมมีความก้าวหน้ามากขึ้นและการเกิดขึ้นของสถาบันทางกฎหมายก็ได้อีกเรียบเรียงตราเป็นประมวลกฎหมายนั้นเอง กฎหมายจึงไม่สามารถบังคับใช้ตามอำเภอใจ แต่ต้องคำนึงต่อบริบททางสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลง กฎหมายจะขาดความศักดิ์สิทธิ์ทันทีที่ประวัติศาสตร์แม้จะสร้างกฎหมายก็จริง แต่กฎหมายย่อมมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของสังคม เพื่อให้เท่าทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีประสิทธิภาพและเพื่อให้มีมาตรการเยียวยาเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลจากการถูกละเมิดสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

4. สำนักกฎหมายสังคมวิทยา (Sociology School of Law) หรือ ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เป็นแนวคิดที่เน้น "บทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคม" โดยพิจารณาถึงเรื่อง "บทบาทหน้าที่ (Functional) หรือการทำงานของกฎหมาย" มากกว่า "การสนใจกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในแง่ที่เป็นเนื้อหาสาระ ซึ่งเป็นนามธรรมลอย ๆ" โดยเน้นไปที่การตรากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ (Social legislation) เป็นกระบวนการทางปรัชญากฎหมาย

เน้นแนวคิด “เชิงปฏิบัตินิยม” มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเรื่อง “ธรรมชาติของกฎหมาย” มองปัญหาเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง “การทำหน้าที่ของกฎหมาย” หรือ “บทบาทของกฎหมายที่ควบคุมคนในสังคม” ว่า “ธรรมชาติของกฎหมายที่สำคัญอันหนึ่ง คือ กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม” ชื่นมา (สิทธิกร ศักดิ์แสง และอภิรดี กิตติสิทธิ, 2562) ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เสนอุมมองที่เสนอการมองกฎหมายในโลกของการเมืองของความเป็นจริงทำให้นักกฎหมายได้ตระหนักถึงการดำรงของกฎหมายอยู่ในท่ามกลางชีวิตของผู้คนว่าอาจมิใช่เรื่องของความยุติธรรม เน้นบทบาทของกฎหมายไปในทางที่จะมุ่งสร้างกฎหมายให้เป็นกลไกของการปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล (เจริญ โฆษณานันท์, 2550) รูดอล์ฟ ฟอน เยียร์ริง หรือ รูดอล์ฟ ฟอน เจอริง (Rudolf von Jhering) นักวิชาการด้านกฎหมายชาวเยอรมันของสังคมวิทยาของกฎหมาย (The Sociology of Law) มองว่ากฎหมายเป็นวิธีการบรรลุจุดประสงค์ของสังคมและสร้างสมดุล เชื่อว่ากฎหมายไม่ใช่แค่ระบบของกฎเกณฑ์ที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติและทางสังคม กฎหมายเป็นผลผลิตของการต่อสู้ทางสังคม บุคคลและกลุ่มต่าง ๆ แข่งขันกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ของตนและกฎหมายเกิดขึ้นเป็นกลไกในการไกล่เกลี่ยและควบคุมความขัดแย้ง กฎหมายมีวิวัฒนาการไปพร้อมกับสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป สถาบันทางกฎหมายต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน (Ehrlich & Ziegert, 2017) ดังนั้นสำนักนี้จึงมุ่งเน้นทำความเข้าใจกฎหมายภายในบริบททางสังคม ตรวจสอบว่ากฎหมายและสังคมมีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

4.1 หลักการของสำนักกฎหมายสังคมวิทยา (Principles Sociology School of Law) กฎหมายถูกมองว่าเป็นผลผลิตจากพลังทางสังคมและเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) มันไม่ได้เป็นเพียงชุดของกฎเกณฑ์ แต่เป็นกระบวนการแบบไดนามิกที่ได้รับอิทธิพลจากสังคม พร้อมทั้งทำหน้าที่ส่งเสริม บูรณาการระหว่างสังคมวิทยา (Sociology) มานุษยวิทยา (Anthropology) จิตวิทยา (Psychology) และสังคมศาสตร์อื่น ๆ (Other Social Sciences) เพื่อทำความเข้าใจบทบาทและผลกระทบของกฎหมาย (Muljadi, 2020)

ยูเกน เออร์ลิช (Eugen Ehrlich) ได้กล่าวว่า “แหล่งที่มาของกฎหมายที่แท้จริงไม่ได้พบในกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เป็นทางการหรือกฎหมายที่ประมวลกฎหมายเท่านั้น แต่ยังพบในแนวทางปฏิบัติทางสังคมและสถาบันที่ควบคุมชีวิตประจำวันด้วย เขาแนะนำแนวคิดของ “กฎหมายที่มีชีวิต (living law)” ซึ่งหมายถึงร่างของกฎที่พัฒนาอย่างเป็นธรรมชาติภายในสังคม ตามที่ Ehrlich กล่าวไว้ กฎหมายที่มีชีวิตประกอบด้วยขนบธรรมเนียม แนวปฏิบัติ และบรรทัดฐานทางสังคมที่ผู้คนยึดถือและพิจารณาว่ามีผลผูกพัน แม้ว่ารัฐจะไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการก็ตาม” (Riyadi, 2017)

ดังนั้นสำนักกฎหมายสังคมวิทยานี้เน้นการศึกษาว่ากฎหมายทำงานอย่างไรในทางปฏิบัติ ไม่ใช่แค่เพียงแง่มุมทางทฤษฎีเท่านั้น ซึ่งรวมถึงการพิจารณาว่ากฎหมายถูกนำมาใช้ บังคับใช้สอดคล้องกับพฤติกรรมของประชาชนด้วย ในความคิดสำนักนี้จึงมองว่ากฎหมายสามารถนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม

และส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมได้ และกฎหมายเป็นเครื่องมือในการบรรลุความก้าวหน้าทางสังคมและแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

รอสcoe พาวนด์ (Roscoe Pound) (1870–1964) ได้รับอิทธิพลแนวคิดจาก รูดอล์ฟ ฟอน เยียร์ริง หรือ รูดอล์ฟ ฟอน เจอริง (Rudolf von Jhering) ได้นำแนวคิดทางสังคมวิทยาของ Jhering มาใช้ในกฎหมายอย่างมาก รอสcoe พาวนด์ (Roscoe Pound) ได้พัฒนาแนวคิด "นิติศาสตร์สังคมวิทยา (sociological approach to law)" ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jhering และนำมาปรับใช้กับบริบทของอเมริกาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ได้อธิบายว่า "กฎหมายไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่เป็นสถาบันทางสังคมที่ต้องปรับให้เข้ากับความต้องการและสภาพของสังคม หลักการทางกฎหมายควรได้รับการประเมินโดยพิจารณาจากผลกระทบในทางปฏิบัติที่มีต่อชีวิตของผู้คน กฎหมายจึงเป็นแนวทางสหวิทยาการ (Interdisciplinary Approach) จากสังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์อื่น ๆ เข้ากับการวิเคราะห์ทางกฎหมาย (legal analysis) ด้วยการทำความเข้าใจบริบททางสังคมที่กว้างขึ้น นักวิชาการด้านกฎหมายและผู้ปฏิบัติงานสามารถสร้างระบบกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกันมากขึ้น รอสcoe พาวนด์ (Roscoe Pound) มองว่ากฎหมายในฐานะเครื่องมือสำหรับวิศวกรรมสังคม (Social Engineering) สามารถนำมาใช้เพื่อกำหนดรูปแบบและชี้นำพฤติกรรมทางสังคม แก้ไขปัญหาสังคม และส่งเสริมสวัสดิการสังคม" (Forić, 2014) จะเห็นได้ว่าแนวคิดของ รอสcoe พาวนด์ (Roscoe Pound) มีอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสนับสนุนการใช้กฎหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความยุติธรรมทางสังคมและผลประโยชน์สาธารณะ จากแนวความคิดของรอสcoe พาวนด์ (Roscoe Pound) ถือได้ว่าเป็นคนแรกที่ได้เสนอคำว่า **“วิศวกรรมสังคม หรือ วิศวกรรมสังคม (Social Engineering)”** ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 และถือเป็นบุคคลสำคัญที่ได้เชื่อมโยงศาสตร์ด้านกฎหมายผสมผสานกับศาสตร์การพัฒนาสังคมได้อย่างลงตัว ผ่านการเสนอความคิดว่า **“กฎหมายเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคม”** มาตรการทางสังคมต้องนำมาใช้ควบคู่กับมาตรการทางกฎหมาย ไม่สามารถขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้

4.2 ผลกระทบของสำนักกฎหมายสังคมวิทยา (Impact of the Sociology School of Law) เป็นหลักการสำคัญนำไปสู่การปฏิรูปกฎหมาย (Legal Reforms) จำนวนมาก โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้กฎหมายตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมมากขึ้น เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิแรงงาน การคุ้มครองผู้บริโภคและสิทธิพลเมือง ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายสังคมวิทยาทั้งสิ้น ขณะเดียวกันผู้กำหนดนโยบาย (Policymakers) ใช้การวิจัยทางสังคมวิทยา เพื่อออกแบบกฎหมายและกฎระเบียบที่จัดการกับประเด็นทางสังคมได้ดีขึ้น เช่น ความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) อาชญากรรม (Crime) และสาธารณสุข (Public Health) สิ่งนี้นำไปสู่นโยบายที่มีประสิทธิภาพและมีมนุษยธรรมมากขึ้น ซึ่งสำนักกฎหมายสังคมวิทยาเป็นการทำความเข้าใจระบบกฎหมายต่าง ๆ ทั่วโลก ช่วยให้นักกฎหมายสามารถเปรียบเทียบและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ (Wacks, 2014) นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญกับแก้ไขปัญหาคความยุติธรรมทางสังคม สนับสนุนกฎหมายที่ส่งเสริมความเท่าเทียมกัน ปกป้องประชากรกลุ่มเปราะบาง (Protect Vulnerable Populations) และประกันให้มีการปฏิบัติอย่างยุติธรรมสำหรับทุกคน

คาร์ล ลีเวลลิน (Karl Llewellyn) ได้อธิบาย "ว่ากฎหมายไม่ใช่ชุดของหลักการเชิงนามธรรม แต่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ลีเวลลิน (Llewellyn) เน้นย้ำว่ากฎหมายไม่ได้เป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังมีรูปร่างที่ผู้พิพากษาตีความและนำไปใช้ การตัดสินใจของผู้พิพากษาได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ส่วนตัว บริบททางสังคม และสถานการณ์เฉพาะของแต่ละกรณี การตัดสินใจทางกฎหมายควรขึ้นอยู่กับรายละเอียดเฉพาะและความแตกต่างของแต่ละกรณี แทนที่จะปฏิบัติตามกฎที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างเคร่งครัด ระบบกฎหมายที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป" (Höffe, 2018)

จากทั้ง 4 สำนักกฎหมายเป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารากฐานของกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จำเพาะเจาะจงที่แตกต่างกันทั้งหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการ เป้าหมาย และผลลัพธ์ทางกฎหมายความแตกต่าง แต่การนำหลักกฎหมายไปประยุกต์ใช้กับสังคม ผู้เขียนขอสรุปเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและสามารถได้อย่างชัดเจนมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักกฎหมายบ้านเมือง สำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมายและสำนักกฎหมายสังคมวิทยา

ด้าน	สำนักกฎหมายธรรมชาติ	สำนักกฎหมายบ้านเมือง	สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์	สำนักกฎหมายสังคมวิทยา
หลักการ	เชื่อในสิทธิมนุษยชนและหลักการศีลธรรมที่มีมาโดยธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่โดยไม่ขึ้นกับกฎหมายที่ถูกกำหนด	ยึดตามชุดกฎหมายและบทบัญญัติที่ครอบคลุมและประมวลไว้	เน้นความสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์และประเพณีในการพัฒนากฎหมาย	มองว่ากฎหมายเป็นสถาบันทางสังคมที่ต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม
วัตถุประสงค์	เพื่อให้กฎหมายมนุษย์สอดคล้องกับหลักการศีลธรรมที่เป็นสากล	ให้มีกรอบกฎหมายที่ครอบคลุมและควบคุมด้านต่างๆ ของชีวิต	เข้าใจการพัฒนากฎหมายในช่วงเวลาต่างๆ และความสำคัญทางประวัติศาสตร์	ให้กฎหมายตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของสังคม
วิธีการ	ใช้เหตุผลทางปรัชญาและจริยธรรมในการกำหนดว่ากฎหมายควรเป็นอย่างไร	การตีความและการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ	ใช้วิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์เพื่อสืบค้นการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย	ใช้วิธีการวิจัยเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาเพื่อศึกษาผลกระทบของกฎหมายต่อสังคม

ด้าน	สำนักกฎหมาย ธรรมชาติ	สำนักกฎหมาย บ้านเมือง	สำนักกฎหมาย ประวัติศาสตร์	สำนักกฎหมาย สังคมวิทยา
เป้าหมาย	เพื่อให้กฎหมายเป็น ธรรมและสะท้อน ความจริงที่เป็นสากล	เพื่อให้กฎหมายมี ความชัดเจน คาดการณ์ได้ และมี ความสม่ำเสมอ	เพื่อรักษาการ ต่อเนื่องของ ประเพณีกฎหมาย และเข้าใจ แหล่งกำเนิดของ กฎหมาย	สร้างกฎหมายที่ แก้ไขปัญหาสังคม ร่วมสมัยและ ส่งเสริมความ เป็นอยู่ที่ดีของ สังคม
ผลลัพธ์	สร้างกฎหมายที่อิง ตามลำดับชั้นศีลธรรม สูงสุด เน้นความ ยุติธรรมและสิทธิ มนุษยชน	ประมวลกฎหมายที่ ครอบคลุม ความสัมพันธ์ทาง แพ่ง	กฎหมายที่เคารพ และรวมถึง ประเพณีและ วัฒนธรรมทาง ประวัติศาสตร์	กฎหมายที่มีความ ไดนามิกและ สามารถ ตอบสนองต่อ ปัญหาสังคม ปัจจุบัน

การนำหลักกฎหมายมาประยุกต์ใช้กับสังคม

หลักการทางกฎหมายเป็นแนวคิดหรือบรรทัดฐานสร้างความยุติธรรมและเป็นธรรมให้กับสังคม โดยไม่เลือกปฏิบัติจากเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือคุณลักษณะส่วนบุคคลอื่น ๆ ส่งเสริมให้คนในสังคมได้เกิดความรู้สึกได้รับความคุ้มครองด้วยความยุติธรรม ขณะเดียวกันรักษาสีทึพพื้นฐานของบุคคล เช่น เสรีภาพในการพูด สิทธิในการศึกษา และการคุ้มครองจากอันตราย พร้อมทั้งกฎหมายยังรักษารากฐานมาจากศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม สนับสนุนให้ทุกคนกระทำการดีให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม นอกจากนี้กฎหมายเป็นเครื่องมือแก้ไขข้อขัดแย้งของคนในสังคม ดังนั้นรากฐานกฎหมายทั้ง 4 สำนัก ได้แก่ สำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือ สำนักปฏิรฐานนิยมทางกฎหมาย สำนักประวัติศาสตร์กฎหมาย และสำนักสังคมวิทยากฎหมาย ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับสังคม ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายธรรมชาติ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิและความยุติธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องผ่านการบัญญัติเป็นกฎหมายโดยรัฐ หลักกฎหมายยึดถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียม และความยุติธรรมตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถละเมิดได้ ดังนี้

ประการแรก การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนการนำหลักกฎหมายธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยสามารถช่วยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น การไม่ใช้แรงงานเด็ก การไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง หรือการให้สิทธิในการแสดงออกอย่างเสรี

ประการที่สอง การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การประยุกต์ใช้หลักกฎหมายธรรมชาติเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย สามารถช่วยให้เกิดความเป็นธรรมและเท่าเทียมในกระบวนการ

ทางกฎหมาย เช่น การปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจและศาล การสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ (จุลกิจ รัตนมาศทิพย์, 2551)

ประการที่สาม การสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน การนำหลักกฎหมายธรรมชาตินำมาใช้ในการสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน สามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างชนชั้นและเพิ่มโอกาสให้กับทุกคนในสังคม เช่น การส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพสำหรับทุกคน

ประการที่สี่ ส่งเสริมจริยธรรมและความรับผิดชอบ หลักกฎหมายธรรมชาตินำมาให้ความสำคัญกับจริยธรรมและความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม การประยุกต์ใช้หลักนี้สามารถช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมและความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงานของบุคคล (ปกป้อง จันวิทย์, 2554)

ดังนั้นการประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายทางธรรมชาตินำมาช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ความเท่าเทียม และสิทธิมนุษยชนในสังคม การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน และการส่งเสริมจริยธรรมและความรับผิดชอบของบุคคลจะช่วยให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นธรรมและน่าอยู่มากขึ้น กฎธรรมชาติเป็นรากฐานทางปรัชญาสำหรับการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชนสากล เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) (1948) สะท้อนให้เห็นการนำหลักการกฎหมายธรรมชาตินำมาใช้โดยให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความเสมอภาคโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญสมัยทั่วโลกได้รับอิทธิพลจากหลักการของกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งฝังรากลึกในเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะขบวนการสิทธิพลเมืองในสหรัฐฯ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ โดยผู้นำอย่างมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ (Martin Luther King Jr.) ได้อ้างถึงแนวคิดที่ว่ากฎหมายที่ไม่ยุติธรรม เช่น กฎหมายการแบ่งแยกเชื้อชาติ เป็นการละเมิดกฎหมายศีลธรรมอย่างร้ายแรง และในแอฟริกาใต้กฎหมายการแบ่งแยกสีผิวในแอฟริกาใต้ได้ถูกมองว่าการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติบังคับใช้ตั้งแต่ปี 1948 จนถึงต้นทศวรรษ 1990 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้รับการออกแบบ เพื่อให้ชนกลุ่มน้อยผิวขาวได้รับสิทธิพิเศษโดยแลกกับชนกลุ่มใหญ่ผิวดำและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยปฏิเสธสิทธิขั้นพื้นฐานของคนผิวดำรวมถึงเสรีภาพในการเดินทาง การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ การเป็นตัวแทนทางการเมืองและโอกาสทางเศรษฐกิจ กฎหมายดังกล่าวขัดแย้งกับหลักการของสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิทธิสากลที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้วไม่ว่าจะเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ใดก็ตามการแบ่งแยกสีผิวถูกประณามทั่วโลกถือเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมของมนุษย์ องค์การสหประชาชาติประกาศให้การแบ่งแยกสีผิวเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ในปี 1962 ก็ได้กำหนดมาตรการห้ามขายอาวุธให้กับแอฟริกาใต้โดยสมัครใจ ตามมาด้วยการห้ามขายอาวุธโดยบังคับในปี 1977 ขบวนการภาคประชาสังคม เช่น ขบวนการต่อต้านการแบ่งแยกสีผิวทั่วโลก เรียกร้องให้มีการคว่ำบาตรเพื่อกดดันรัฐบาลแอฟริกาใต้ทางเศรษฐกิจและข้อจำกัดทางการค้า ทางวัฒนธรรมและกีฬาทำให้แอฟริกาใต้ถูกแยกออกจากสมาชิกระหว่างประเทศการรวมกันของการประณามจากทั่วโลก แรงกดดันดังกล่าวพร้อมกับการต่อสู้ภายในประเทศนำไปสู่การเจรจายกเลิกแบ่งแยกสีผิวในช่วงต้นทศวรรษ 1990 กฎหมายการแบ่งแยกสีผิวถูกยกเลิก ส่งผลให้แอฟริกาใต้มีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยครั้งแรกใน

ปี 1994 ซึ่งทำให้เนลสัน แมนเดลา (Nelson Mandela) ขึ้นสู่อำนาจในฐานะประธานาธิบดีผิวสีคนแรกของประเทศนับเป็นชัยชนะครั้งสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนและการยอมรับทั่วโลกถึงความสำคัญของการยืนหยัดเพื่อสิทธิตามธรรมชาติของทุกคน (Clark & Worger, 2016)

2. ประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือ สำนักปฏิธานนิยมทางกฎหมาย (The Positive School of Law) เชื่อว่ากฎหมายถูกบัญญัติขึ้นโดยรัฐหรือหน่วยงานที่มีอำนาจ โดยผ่านกระบวนการทางกฎหมายที่ถูกต้อง ซึ่งมีการบังคับใช้กับบุคคลในสังคมเพื่อให้เกิดระเบียบและความเป็นธรรมในสังคม ดังนี้

ประการแรก การสร้างความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม หลักกฎหมายบ้านเมืองมาใช้ในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมสามารถช่วยให้กระบวนการทางกฎหมายมีความโปร่งใส และเป็นธรรมมากขึ้น เช่น การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องสิทธิของผู้ต้องหา การเพิ่มมาตรการป้องกันการทุจริตในกระบวนการยุติธรรม และการส่งเสริมการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในระบบยุติธรรม

ประการที่สอง การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เสมอภาคเป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจในระบบกฎหมาย เช่น การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ การบังคับใช้กฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด และการป้องกันอาชญากรรม

ประการที่สาม การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป การออกกฎหมายที่สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ทันกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ประการที่สี่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างและปรับปรุงกฎหมายบ้านเมืองเพื่อช่วยให้กฎหมายมีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เช่น การเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการออกกฎหมาย การจัดเวทีเสวนาและการสำรวจความคิดเห็น และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายที่ถูกต้องและชัดเจน (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2558)

ดังนั้นการประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือ ปฏิธานนิยมทางกฎหมายช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ความโปร่งใส และความเสมอภาคในสังคม การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้สังคมไทยมีความเป็นธรรมและมั่นคงมากขึ้น สำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือ ปฏิธานนิยมทางกฎหมายมีความเชื่อว่ากฎหมายคือสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจ (Law as a Command) เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทางการเมือง (Sovereign) ซึ่งใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม กฎหมายมีลักษณะเป็น "คำสั่ง" ที่มาพร้อมกับบทลงโทษ หากไม่ปฏิบัติตาม โดยต้องแยกกฎหมายออกจากศีลธรรม (Separation of Law and Morality) กฎหมายจะถูกมองว่าถูกต้องหรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณค่าทางศีลธรรม แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่กฎหมายดังกล่าวถูกประกาศใช้ตามกระบวนการที่ถูกต้องของสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้สำนักนี้ยังเชื่อว่า กฎหมายมีความเป็นวิทยาศาสตร์ (Law as a Science) มีการศึกษาและอธิบายอย่างมีเหตุผล ปราศจากความเชื่อส่วนบุคคล อารมณ์ ความรู้สึก (Kramer, 2003) แต่ยึดตามหลัก

ประมวลกฎหมายที่ได้ถูกสร้างขึ้น กฎหมายจึงถูกตราขึ้นจากแหล่งที่มาที่ได้รับการยอมรับของสังคม เช่น รัฐสภา หรือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นฝ่ายที่มีอำนาจและมีความน่าเชื่อถือของสังคมนั่นเอง สำนักกฎหมาย บ้านเมือง หรือ ปฏินายมทางกฎหมาย จึงนำไปสู่การนำมาใช้ในปัจจุบันโดยเฉพาะการร่างรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1) การจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นกลาง (Constitutional Assembly) ที่เป็นกลาง โดยประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนของสังคม เช่น ตัวแทนประชาชน องค์การพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ผู้แทนจากกลุ่มชนกลุ่มน้อย และนักกฎหมาย เพื่อให้รัฐธรรมนูญสะท้อนความคิดเห็นและผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในประเทศสมาชิกในสภาร่างรัฐธรรมนูญอาจได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เพื่อให้กระบวนการมีความชอบธรรมและสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย หรืออาจได้รับการแต่งตั้งผ่านกระบวนการที่โปร่งใสและยุติธรรม

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการทำประชามติการลงประชามติ (Referendum) เป็นเครื่องมือสำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและรับรองรัฐธรรมนูญนั้น ถือได้ว่าเป็นการสร้างความยอมรับและความชอบธรรมให้กับรัฐธรรมนูญ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ สื่อมวลชน หรือช่องทางออนไลน์

3) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อให้รัฐธรรมนูญมีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพสื่อมวลชน และการปกป้องสิทธิเสรีภาพของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิจากการละเมิดโดยรัฐ เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นว่าชีวิตและทรัพย์สินจะไม่ถูกคุกคาม เช่น รัฐธรรมนูญของแอฟริกาใต้ (1996) มีการบัญญัติสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพไว้อย่างละเอียดในมาตรา "Bill of Rights" ซึ่งครอบคลุมการคุ้มครองสิทธิของทุกกลุ่มในสังคม รวมถึงสิทธิของชนกลุ่มน้อย และสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Campbell, 2004)

4) การแบ่งแยกอำนาจและกลไกการตรวจสอบ (Separation of Powers) โดยแบ่งอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) ฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) และฝ่ายตุลาการ (ศาล) แต่ละฝ่ายมีอำนาจตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) เช่น การที่ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลได้ และการที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตีความและตรวจสอบว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ

5) หลักนิติรัฐ (Rule of Law) ทุกองค์กรต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันกับประชาชน รัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรตุลาการที่เป็นอิสระในการตรวจสอบการใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม โดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจอื่นใด

ดังนั้นสำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือ ปฏินายมทางกฎหมายเน้นการออกกฎหมายที่เป็นทางการได้รับความชอบธรรมจากการที่ผ่านกระบวนการของรัฐ ไม่ใช่จากความดีงามทางศีลธรรม โดยถูกนำมาใช้ใน

ประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และไทย โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดนี้ทั้งสิ้นโดยมีกฎหมายที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร รวมไปถึงการตัดสินใจที่ดีความของผู้พิพากษาจะพิจารณายึดตามตัวบทกฎหมายมากกว่าค่านิยมหรือศีลธรรม

3. การประยุกต์ใช้สำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย เชื่อว่าวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายตามเวลา โดยมองว่ากฎหมายเป็นผลของกระบวนการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สะสมมาเป็นเวลานาน การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตและนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายในปัจจุบัน ดังนี้

ประการแรก การศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์กฎหมายช่วยให้มีความเข้าใจถึงที่มาและวิวัฒนาการของกฎหมาย เช่น การศึกษาแนวคิดและหลักการกฎหมายที่มีมาก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ การพิจารณาถึงการปรับปรุงกฎหมายในยุคต่าง ๆ และการศึกษาเหตุการณ์สำคัญที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของกฎหมายไทย

ประการที่สอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตการนำบทเรียนจากประวัติศาสตร์กฎหมายมาใช้ในการปรับปรุงกฎหมายปัจจุบัน จะช่วยลดความเสี่ยงข้อผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้นในอดีตและเสริมสร้างกฎหมายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การวิเคราะห์กรณีศึกษาของกฎหมายที่เคยล้มเหลวในการบังคับใช้และการนำบทเรียนเหล่านั้นมาปรับปรุงกฎหมายปัจจุบัน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2561)

ประการที่สามการรักษาบรรทัดฐานทางกฎหมายและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาติและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้และอนุรักษ์กฎหมายโบราณ การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กฎหมายไทยในมหาวิทยาลัย และการจัดนิทรรศการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายประวัติศาสตร์

ประการที่สี่ การประยุกต์ใช้หลักการจากอดีตสู่ปัจจุบันจะช่วยสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมในสังคม เช่น การนำหลักการยุติธรรมที่เคยใช้ในอดีตมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน หรือการนำแนวคิดเรื่องความเสมอภาคมาใช้ในการพัฒนากฎหมายใหม่ (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2551)

ดังนั้นการประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์กฎหมาย การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การรักษาบรรทัดฐานทางกฎหมายและวัฒนธรรม และการประยุกต์ใช้หลักการจากอดีตสู่ปัจจุบันจะช่วยให้กฎหมายในปัจจุบันมีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ได้ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของประชาชน ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายเป็นอย่างมาก เนื่องจากอะไรสิ่งใดที่ขัดต่อ “ศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชาติ” สิ่งนั้นจะไม่ถูกยอมรับ หรือ จะทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเขียนไว้ในมาตรา 2 ได้บัญญัติว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” และมาตรา 6 ได้บัญญัติว่า “องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวของ ฟรีดริช

คาร์ล ฟอน ซาวิญญี (Friedrich Carl von Savigny) "กฎหมายเติบโตไปพร้อมกับความเข้มแข็งของประชาชน และในที่สุดก็ตายไปเมื่อชาติสูญเสียความเป็นชาติ (Law Grows with The Growth, and Strengthens with The Strength, of The People, and Finally Dies away as The Nation Loses Its Nationality)" สำเนียงประวัติศาสตร์กฎหมายจึงมีรากฐานแนวคิดเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียมของประชาชน ตลอดจนประวัติศาสตร์ของชาตินั้น ๆ อะไรที่ขัด หรือ แฝงต่อจิตวิญญาณของชาติสิ่งนั้นจะถูกต่อต้านจากกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาติและประชาชนนั่นเอง (Von Glahn & Taulbee, 2015)

กรณีตัวอย่างประเทศเยอรมนีได้ตราประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch : BGB) ขึ้นในปี 1900 ได้นำหลักการที่พัฒนาขึ้นในประวัติศาสตร์มาผสมผสาน ซึ่งสะท้อนถึงประเพณีทางกฎหมายในภูมิภาคและจิตวิญญาณของประชาชน (Volksgeist) ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้หลอมรวมประเพณีกฎหมายก่อนการรวมประเทศเข้าด้วยกัน โดยอาศัยกฎหมายโรมัน กฎหมายจารีตประเพณีเยอรมันและกฎหมายทางศาสนจักร นำมาผสมผสานของประวัติศาสตร์ เพื่อประมวลกฎหมายสอดคล้องกับประเพณีทางวัฒนธรรมและกฎหมายของประชาชน แม้ภายหลังจะได้รับการแก้ไขให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ยี่ดรากรากฐานในค่านิยมและประเพณีของสังคมเยอรมัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสำนักประวัติศาสตร์กฎหมายได้ปรับเปลี่ยน พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกนี้ประเทศไทยก็ได้นำสำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมายมาใช้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้นำสำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมายมาประยุกต์ใช้ใน มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(3) เข้าชื้อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

4. การประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายทางสังคมวิทยา เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม มีรากฐานความคิดว่ากฎหมายไม่ใช่เพียงแค่กฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยรัฐเท่านั้น แต่ยังเป็นผลผลิตจาก

ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมวิทยากฎหมายจึงพิจารณาถึงวิธีที่กฎหมายมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และวิธีที่สังคมมีผลต่อการพัฒนากฎหมาย ดังนี้

ประการแรกการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายต่อสังคม เช่น การศึกษาว่ากฎหมายแรงงานมีผลกระทบต่อการทำงานและชีวิตของแรงงานในประเทศไทย หรือการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนท้องถิ่น

ประการที่สอง การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของสังคมนั้น ๆ การพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่ เช่น การออกกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง หรือการพัฒนากฎหมายที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย (วิชา มหาคุณ, 2557)

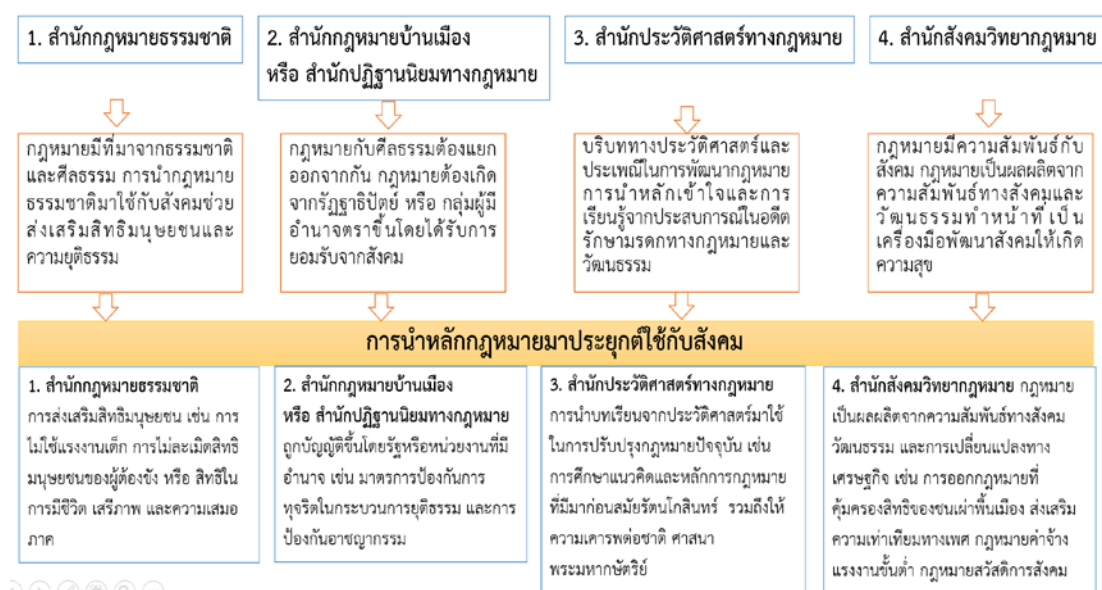
ประการที่สาม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกกฎหมาย จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกกฎหมาย การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมายจะช่วยให้กฎหมายที่ออกมามีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น เช่น การจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือการใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายใหม่

ประการที่สี่ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำเหล่านั้นได้ เช่น การออกกฎหมายที่สนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาและการแพทย์สำหรับทุกคน การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้ หรือการออกกฎหมายที่ป้องกันการเลือกปฏิบัติ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2560)

ดังนั้นการประยุกต์ใช้สำนักกฎหมายสังคมวิทยากับสังคมจะช่วยสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายต่อสังคม การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณี การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกกฎหมาย และการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม จะช่วยให้กฎหมายในปัจจุบันมีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น หลักการของวิศวกรรมสังคม (Social Engineering) ของรอสโค ปาวนด์ (Roscoe Pound) มองว่ากฎหมายในฐานะเครื่องมือพัฒนาสังคม ทำหน้าที่ถ่วงดุลผลประโยชน์ที่เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันนั้น 3 ประการ 1) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ สิทธิส่วนบุคคล ทรัพย์สิน เสรีภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี 2) ผลประโยชน์สาธารณะ ได้แก่ ความต้องการของรัฐหรือชุมชน เช่น ความมั่นคงแห่งชาติ หรือสาธารณสุข 3) ผลประโยชน์ทางสังคม ค่านิยมของสังคมส่วนรวม เช่น ความเป็นระเบียบ ศีลธรรมและการปกป้องสิ่งแวดล้อม บทบาทของกฎหมายทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและสร้างสมดุลให้กับผลประโยชน์อย่างลงตัว เพื่อให้ผลประโยชน์ของกลุ่มหรือบุคคลใดเกิดความสมดุล รอสโค ปาวนด์ (Roscoe Pound) ได้มองว่ากฎหมายควรพัฒนาไปพร้อมกับเปลี่ยนแปลงของสังคม ระบบกฎหมายต้องยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมใหม่ ๆ ได้ เมื่อเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าจำเป็นต้องมีกฎหมายกฎหมายใหม่ ๆ (Pound, 2017) ที่ทำหน้าที่ควบคุมความปลอดภัยในโลกสมัยใหม่ เช่น

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไข ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมให้เกิดความสุข พร้อมทั้งดำเนินนโยบายทางสังคมที่ปรับปรุงคุณภาพชีวิต พระราชบัญญัติอาภาศสะอาต รวมถึงการส่งเสริมความเท่าเทียมกัน การพัฒนาการศึกษา

รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย หรือ นิติปรัชญา (Legal Philosophy)

ภาพที่ 1 รากฐานทางสังคมของระบบกฎหมาย: เส้นทางจากประเพณีสู่กฎหมาย

สรุป

วิวัฒนาการของกฎหมายจากประเพณีดั้งเดิมไปจนถึงการประมวลกฎหมายสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและกฎหมาย ปรัชญากฎหมายแบ่งออกเป็นสำนักคิดต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการก่อเกิดของกฎหมาย สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) มีรากฐานจากความเชื่อว่ากฎหมายมีที่มาจากรธรรมชาติและศีลธรรม การนำกฎหมายธรรมชาติมาใช้กับสังคมช่วยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การสร้างสังคมที่เท่าเทียม และส่งเสริมจริยธรรมและความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม ขณะเดียวกันสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Positive School of Law) หรือ ปฏิธานนิยมทางกฎหมาย ถือว่ากฎหมายกับศีลธรรมต้องแยกออกจากกัน กฎหมายเกิดจากรัฐาธิปไตย หรือ กลุ่มผู้มีอำนาจตราขึ้นและได้รับการยอมรับจากสังคม เพื่อทำหน้าที่ช่วยสร้างความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด พัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออก สำนักประวัติศาสตร์ทางกฎหมาย (Historical School of Law) ให้ความสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์และประเพณีในการพัฒนากฎหมาย การนำหลักเข้าใจและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต รักษาบรรดกทางกฎหมายและวัฒนธรรม และประยุกต์ใช้หลักการจาก

อดีตสู่ปัจจุบันเพื่อสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมในสังคม และสำนักกฎหมายสังคมวิทยา (Sociology School of Law) มุ่งเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม กฎหมายเป็นผลผลิตจากความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้สำนักนี้ช่วยสร้างความเป็นธรรม พัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างกฎหมายที่ตอบสนองต่อปัญหาสังคม ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักกฎหมายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมช่วยเสริมสร้างความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคม กฎหมายไม่เพียงแต่เป็นกฎที่บังคับใช้ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและสร้างความมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ โฆษณานันท์. (2550). **นิติปรัชญาแนววิพากษ์**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- จุลกิจ รัตนมาศทิพย์. (2551). **กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วาทกรรมว่าด้วยสังคม กฎหมายและความยุติธรรมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: หอ แอนด์ เล้ง พับลิชชิง.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2560). **หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐ**. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ปกป้อง จันวิทย์. (2554). **การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์ : แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์**. รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2558). ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติธรรม.**วารสารสถาบันพระปกเกล้า**. 13(3), 3–28.
- ปรีดี เกษมทรัพย์.(2551). **นิติปรัชญา**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2561). **ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา**. กรุงเทพฯ : อานกฎหมาย.
- วิชา มหาคุณ. (2557). **การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมยศ เชื้อไทย. (2562). **นิติปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สิทธิกร ศักดิ์แสง และ อภิรดี กิตติสิทธิ. (2562). แนวคิดว่าด้วยกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม : มุมมองเชิงลบและเชิงบวก.**วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น**. 3(1), 21–49.
- Acharya, S. (2019). Historical School vs. Socialist School of Jurisprudence. **Socialist School of Jurisprudence**. 2, 2019.
- Alder, J., Haley, M., Hough, B., & Mullender, R. (2002). **General principles of constitutional and administrative law**. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- Bulygin, E. (2015). **Essays in legal philosophy**. Oxford University Press, USA.
- Cairns, H. (2019). **Legal philosophy from Plato to Hegel**. JHU Press.
- Campbell, T. (2004). **Prescriptive legal positivism: law, rights and democracy**. Psychology Press.

- Clark, N. L., & Worger, W. H. (2016). **South Africa: The rise and fall of apartheid**. Routledge.
- Cohen, M. R., & Cohen, F. S. (2002). **Readings in jurisprudence and legal philosophy (Vol. 1)**. Beard Books.
- d'Entrevies, A. P. (2017). **Natural law: An introduction to legal philosophy**. Routledge.
- Ehrlich, E., & Ziegert, K. A. (2017). **Fundamental principles of the sociology of law**. Routledge.
- Forić, S. (2014). Sociology of law and the problem of normative closing the discourse. **Sociološki diskurs**. 4(7), 49–65.
- Hall, J. (2010). **General principles of criminal law**. The Lawbook Exchange, Ltd..
- Hart, H. L. A., & Green, L. (2012). **The concept of law**. oxford university press.
- Höffe, O. (2018). **Political justice: foundations for a critical philosophy of law and the state**. John Wiley & Sons.
- Kelsen, H. (2012). **Essays in legal and moral philosophy (Vol. 57)**. Springer Science & Business Media.
- Kramer, M. H. (2003). **In defense of legal positivism: law without trimmings**. Oxford University Press, USA.
- Longchamps de Brier, F. (2022). The Historical Lawyer and the Goals of Legal Education. **Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu**. 72(3), 777–797.
- Luhmann, N. (2013). **A sociological theory of law**. Routledge.
- Marmor, A. (2001). **Positive law and objective values**. Oxford University Press.
- Marotta, S. (2022). Law and justice in the society of economic inequality. **Oñati Socio–Legal Series**. 12(6), 1547–1568.
- Muljadi, A. R. (2020). Analysis of The Effect Of Legal Sociology With Law Located In Society. **International Journal of Research–GRANTHAALAYAH**, 7, 138–45.
- Murphy, J. B. (2012). **Positive Divine Law in Austin**. In **The Legacy of John Austin's Jurisprudence (pp. 169–183)**. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Murphy, J. G. (2018). **Philosophy of law: An introduction to jurisprudence**. Routledge.
- Pound, R. (2017). **Social control through law**. Routledge.
- Riyadi, B. S. (2017). Sociology of law: An agrarian dispute settlement. **International Journal of Law**. 3(3), 52–58.
- Spencer, A. B. (2012). The law school critique in historical perspective. **Wash. & Lee L. Rev.**, 69, 1949.

- Tebbit, M. (2017). **Philosophy of law: An introduction**. Routledge.
- Thornhill, C. (2018). **The sociology of law and the global transformation of democracy**.
Cambridge University Press.
- von Bernstorff, J., & Mayer, M. (2023). The Historical School and German International Legal Thought in the 19th Century. **Journal of the History of International Law/Revue d'histoire du droit international**. 25(3), 311–353.
- Von Glahn, G., & Taulbee, J. L. (2015). **Law among nations: an introduction to public international law**. Routledge.
- Wacks, R. (2014). **Philosophy of law: a very short introduction (Vol. 147)**. Oxford University Press, USA.
- Wacks, R. (2014). **Philosophy of law: a very short introduction (Vol. 147)**. Oxford University Press, USA.
- Winroth, H. A. (2022). **Law Schools and Legal Education**.
- Wolfe, C. (2006). **Natural law liberalism**. Cambridge University Press.

**การครองอำนาจนำระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทย:
บทวิเคราะห์ผ่านมุมมองประชาธิปไตย 2 ระดับ ระหว่าง พ.ศ. 2535–2564**
**Hegemony between the State and Local Governments in Thailand: An
Analysis through the Two-Level Democracy Perspective from 1992 to 2021**

สุนทรชัย ชอบยศ¹, จตุรงค์ ศรีสุธรรม² และเชิงชาญ จงสมชัย³

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ประชาธิปไตยไทยสามารถวิเคราะห์ได้อย่างน้อย 2 ระดับคือประชาธิปไตยระดับชาติ และประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น นับตั้งแต่พ.ศ. 2535–2564 มีเพียงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 35 ที่ส่งผลสะท้อนต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การเติบโตของการเมืองภาคพลเมืองและการกระจายอำนาจกลายเป็นอำนาจนำของประชาชน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ต่อมาเกิดการรัฐประหารทั้งในปีพ.ศ. 2549 และ 2557 ส่งผลต่อการลดอำนาจ รวมทั้งปิดกั้นอำนาจของประชาชนในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น และสถาปนาอำนาจนำในการจัดการของรัฐเหนือท้องถิ่น ผ่านกลไกของระบอบราชการแบบรวมศูนย์อย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะการใช้กลไกของส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) ในการพัฒนา จนละเลยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอันเป็นกลไกของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ดูเหมือนว่าการเมืองในระดับชาติมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดความเป็นไปในการเมืองและการบริหารในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ : ประชาธิปไตยระดับชาติ, ประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น, การครองอำนาจนำ

Abstract

There are two ways to analyze Thai democracy: locally and nationally. The Black May 1992 incident, which cleared the path for democratic reforms represented in the 1997 Constitution of the

¹ รองศาสตราจารย์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
(First author) E-mail : sunthonchai.c@msu.ac.th

² อาจารย์ วิทยาลัยนวัตกรรมแห่งปึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (Corresponding Author)
E-mail : chaturong.sr@udru.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
E-mail : cherngcham@msu.ac.th

Kingdom of Thailand, was the only notable event that had an impact on local democracy between 1992 and 2021. During this time, decentralization and municipal politics briefly increased, giving residents more authority. However, these democratic gains were severely hampered by the military takeovers in 2006 and 2014. They used bureaucratic processes to regain centralized state control while weakening local self-governance. The functions of local administrative institutions, which are the cornerstone of local democracy, were marginalized by this change, which primarily used regional and local leaders like headmen and village chiefs. As a result, local political and administrative processes in Thailand have been shaped and dominated by national politics.

Keywords: national democracy, local democracy, hegemony

เกริ่นนำ

การปกครองในระบบประชาธิปไตยถือเป็นความมุ่งหวังของรัฐสมัยใหม่ และมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน (Cartedge, 2016) ทั้งนี้ระบบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชน โดยรัฐที่พึงปรารถนาคือรัฐที่มีความเป็นประชาธิปไตยและมีธรรมาภิบาล โดยสังคมประชาธิปไตยเน้นให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ ภาคเอกชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2564) อย่างไรก็ตามความสนใจของพลเมืองในปัจจุบันดูจะให้ความสำคัญกับระบบการปกครองในระดับชาติเป็นสำคัญ ดังเห็นได้จากการชุมนุมของกลุ่มเด็กและเยาวชนในนามกลุ่มเยาวชนปลดแอก ในช่วงปี 2563-2564 ได้มีการกล่าวถึงเรื่องการกระจายอำนาจในเวทีการอภิปราย แต่จุดเน้นหนักเน้นไปที่การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง และการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์

การมุ่งเน้นการชุมนุมหรือประท้วงของประชาชน มักมุ่งตรงไปที่ทำเนียบรัฐบาล หรือไม่กี่สภาผู้แทนราษฎร อันสะท้อนให้เห็นอำนาจที่รวมศูนย์ที่ส่วนกลางเป็นสำคัญ โดยทุกปัญหาต้องการกดดันรัฐบาลส่วนกลางในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองระดับชาติมีความเกี่ยวเนื่องกับการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการวิเคราะห์การเมืองการปกครองท้องถิ่นในรัฐสมัยใหม่⁴ รัฐบาลใจจริงและศรัณยู เทพสงเคราะห์ (2558) มีมุมมองว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นโดยรัฐตรากฎหมายจัดตั้งขึ้น (State Created) มีการให้อำนาจท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน (Public Service) มีการให้อำนาจอิสระในการจัดการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น (Local Autonomy) และการมีประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยการให้สิทธิแก่พลเมืองในการเลือกตั้งและตรวจสอบการทำงานท้องถิ่น

⁴ การวิเคราะห์การเกิดของท้องถิ่นสามารถพิจารณาได้ 2 แนวทางได้แก่ มุมมองที่ว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นผลผลิตของรัฐสมัยใหม่ (Modernist perspective) และแนวคิดการปกครองท้องถิ่นแบบดั้งเดิม (Traditionalist perspective) ที่เห็นว่าการปกครองท้องถิ่นมีมาก่อนการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2547)

(Democracy) ทั้งนี้การกระจายอำนาจคือเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น และหากพิจารณาหลักการทั่วไปของการกระจายอำนาจแล้วมีนักวิชาการ เช่น Aehyung Kim (2008: 7) Treisman Daniel (2007: 23–26) James Manor (1999: 5–6) และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547: 17–18) เห็นว่าการกระจายอำนาจ (Decentralization) คือ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระในด้านการบริหาร (Administrative Decentralization) ด้านการคลัง (Fiscal Decentralization) และด้านการเมือง (Political Decentralization/Democratic Decentralization) เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระจากการกระจายอำนาจตามหลักการดังกล่าว จะด้วยความพยายามของรัฐที่อาจเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ได้ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจอิสระเพื่อปกครองตนเองได้ในระดับหนึ่ง

จะเห็นได้ว่ามิติทางการเมืองหรือประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นไม่ได้ถูกละเลยในการวิเคราะห์ทั้งในแง่ของการเกิดขึ้นของท้องถิ่นในรัฐสมัยใหม่ และแนวคิดที่ว่าด้วยการกระจายอำนาจในฐานะเครื่องมือในการจัดสรรปันส่วนอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น ผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นเสมือนจุดเชื่อมระหว่างภาครัฐและประชาชนในองค์กรใหม่ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นส่วนราชการตามกฎหมายและผู้บริหารหน่วยงานถูกกำหนดให้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและการต่อสู้ทางอำนาจระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทยในห้วง พ.ศ. 2535–2564 และวิเคราะห์การสร้างความชอบธรรมของการครองอำนาจนำของรัฐต่อท้องถิ่นไทยทั้งนี้ก่อนอภิปรายในสองส่วนที่กล่าวมาจะนำเสนอทฤษฎีการครองอำนาจนำและแนวคิดที่ว่าด้วยประชาธิปไตยท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ครองอำนาจนำของรัฐเหนือท้องถิ่นจนล้นเกินและทำให้กลไกของประชาชนพิกลพิการถึงปัจจุบัน

แนวคิดที่ว่าด้วยการครองอำนาจนำ

การครองความเป็นเจ้า หรือการครองอำนาจนำ (Hegemony) คือ การใช้อำนาจของกลุ่มชนชั้นใด ๆ เพื่อสร้างภาวะการณ์ครอบครองความคิด และมีอำนาจนำเหนือกลุ่มหรือชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม โดยที่การใช้ อำนาจดังกล่าวนั้นปราศจากการใช้ความรุนแรง หรือการบังคับในเชิงกายภาพ แต่เป็นการใช้อำนาจผ่าน กลไกชนิดต่างๆ เพื่อครอบครองความคิด โน้มน้าว และทำให้เกิดการยอมรับ เพื่อก่อให้เกิดซึ่งความยินยอม พร้อมใจ และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มพลังทางสังคม และชนชั้นต่างๆ โดยที่ผู้คนในกลุ่มหรือชนชั้นที่ถูก กระทำนั้น ไม่ทราบ หรือไม่สามารถตระหนักได้ว่า ตนได้ถูกครอบครองความคิดไปแล้ว (วัชรพล พุทธรักษา, 2549)⁵

ทั้งนี้ Antonio Gramsci (1930s) เป็นคนแรกๆ ที่ท้าทายแนวคิดของมาร์กแนวดั้งเดิม (Orthodox Marxism) โดยกรัมซีได้ปฏิเสธแนวทางการวิเคราะห์สังคมโดยใช้เศรษฐกิจนำหรือการใช้ปัจจัยเศรษฐกิจเป็น

⁵ วัชรพล พุทธรักษา (2563) ได้เขียนหนังสือชื่อ “บทสำรวจความคิดทางการเมืองของอันโตนิโอ กรัมซึ” จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์สมมติ

ตัวกำหนด (Economic Determinism) และยืนยันว่าโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) คือ รัฐ (State) กฎหมาย (Law) และอุดมการณ์ (Ideology) มีความเป็นอิสระและมีตรรกะของตัวเอง และมองว่ารัฐมิได้เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองแบบตรงๆ และรัฐมิได้ใช้กลไกเชิงอำนาจของรัฐ (Repressive Apparatus) เป็นหลักในการทำให้กรรมาชีพลุกขึ้นสู้ แต่ปกครองด้วยการยอมรับของประชาชน (Consent) รัฐมิได้แทรกแซง/ครอบงำสังคมทุกตารางนิ้ว เพราะมีพื้นที่ว่าง (อิสระจากการควบคุม/บงการของรัฐและทุน) เรียกว่าประชาสังคม (Civil Society) โดยประชาสังคมเป็นพื้นที่ที่ชนชั้นล่างสามารถยึดครองและใช้เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ทางวัฒนธรรม การต่อสู้ทางวัฒนธรรมในประชาสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งและขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมนำไปสู่การสถาปนาการครองอำนาจนำ (Hegemony) (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2564)

สำหรับแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการครองอำนาจนำของรัฐ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2549: 22) มีองค์ประกอบดังนี้ คือ 1) แนวคิดเรื่องโครงสร้างส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบนกับกลุ่มประวัติศาสตร์ 2) แนวคิดเรื่องประชาสังคมและสังคมการเมือง กับความยินยอมพร้อมใจและการใช้อำนาจบังคับ (Consent and Coercion) 3) สงครามขับเคลื่อนและสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด 4) กลไกการครองอำนาจนำและกลไกการใช้อำนาจรัฐ และ 5) การโต้ตอบการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony)

สำหรับแนวคิดการครองอำนาจนำ สามารถนำมาอธิบายการกำหนดทิศทางการใช้อำนาจของรัฐ โดยเฉพาะการใช้อำนาจที่แผ่ร่นผ่านวาทกรรมทางการเมือง หากพลเมืองไม่มีการตั้งคำถามหรือมีข้อสงสัยก็จะถูกอำนาจรัฐครอบงำอยู่ร่ำไป ซึ่งรัฐเองก็ยอมใช้อำนาจที่รักษาอำนาจในการครอบงำประชาชนและมีอำนาจที่นำเหนือประชาชน

แนวคิดว่าด้วยประชาธิปไตยท้องถิ่น

ประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคกรีกโบราณและพัฒนาจนถึงปัจจุบัน (Paul Cartledge, 2016) หากพิจารณารูปแบบการปกครองของรัฐแบบประชาธิปไตยมีหลักการสำคัญ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2564) คือ 1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) ซึ่งถือเป็นหัวใจของประชาธิปไตย เพราะประชาชนสามารถใช้อำนาจทางตรงหรือผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเพื่อไปเป็นรัฐบาล รัฐบาลจะต้องสนองตอบต่อประชาชน 2) หลักสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค (Individuals' Rights, Liberty, and Equality) เป็นอุดมการณ์เสรีนิยม ที่สืบทอดสู่ประชาธิปไตย โดยมีสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และความเสมอภาค (Equality) หรือความเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมายและโอกาส 3) ฉันทามติ (Consent) คือ การปกครองที่ผู้ปกครองได้รับความยินยอมจากประชาชนผ่านการเลือกตั้ง และอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเป็นของประชาชน หมายถึง ผู้ปกครองใช้อำนาจโดยฝืนใจประชาชนไม่ได้ และ ประชาชนย่อมมีสิทธิเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้ 4) เสียงข้างมาก (Majority Rule) การหาข้อยุติด้วยเสียงส่วนใหญ่ แต่คุ้มครองเสียงส่วนน้อยมิให้ถูกรังแก 5) การเป็นตัวแทน (Representation) ทั้งนี้ตัวแทนมาจากการเลือกตั้งของประชาชนซึ่งมี 4 ประเภทคือ ตัวแทนที่มีอำนาจตัดสินใจ/ดำเนินการแทนประชาชน (Trustee) ตัวแทนที่นำความคิดเห็นของ

ประชาชน ไปดำเนินการ (Delegate) ตัวแทนที่เสนอพันธสัญญากับประชาชนก่อน และเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วจะต้องนำพันธสัญญาไปทำ (Mandate) ตัวแทนที่มาจากกลุ่มต่างๆ ของสังคมตามสัดส่วน (Representative Cross-section หรือ Resemblance) 6) การปกครองที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (Open and Accountable Government) ประชาชนสามารถรับทราบได้เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล โดยเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายให้ประชาชนรับทราบ เปิดเผยให้ประชาชนและสื่อมวลชนเข้าถึงเอกสารของรัฐบาลได้ และรัฐบาลต้องปรึกษารัฐหรือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในกระบวนการนโยบาย 7) หลักประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) คือทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ นั่นคือประโยชน์ที่ประชาชนโดยส่วนรวมควรได้รับ แนวคิดนี้มีพื้นฐานมาจากสำนักอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

ทั้งนี้หากพิจารณาในทางทฤษฎีแล้วประชาธิปไตยระดับชาติของไทยจะเป็นลักษณะประชาธิปไตยของความเป็นศัตรู (Agonistic Democracy) ที่มีฐานคิดว่าไม่สามารถประนีประนอมหรือเจรจาในพื้นที่สาธารณะได้และไม่ใช้การปรึกษารัฐหรือนำการต่อสู้แข่งขันบนพื้นที่สาธารณะ (Public Contestation) ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ประชาธิปไตยแบบนี้เน้นการเปิดให้ต่อสู้แข่งขันทำให้กลุ่มที่หลากหลายและขบวนการทางสังคมมีความเคลื่อนไหวที่โดดเด่น เพื่อแสวงหาว่าอะไรคือความยุติธรรม อะไรคือสิ่งที่มีค่า สังคมจะเดินหน้าไปอย่างไร ความเป็นการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มเพื่อยืนยันว่าอะไรถูกหรือผิด โดยไม่เน้นการประนีประนอม ส่วน Public Sphere คือพื้นที่ของความขัดแย้งหรือการแข่งขันปฏิเสธประชาธิปไตยแบบปรึกษารัฐหรือความปรองดอง ฉันทามติจะเกิดขึ้นได้ไม่ใช้การประนีประนอม เพราะต้องมาจากการต่อสู้เพื่อแย่งชิงการครองอำนาจนำ (Hegemony) ในสังคมการเมือง เป็นแนวคิดที่สนับสนุน การอารยะขัดขืนของพลเมือง (Civil Disobedience) เพื่อแสวงหาสังคมที่ดี (Good Society) (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2564) ดังนั้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยแม้จะมีความพยายามในการตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์ หรือการแสวงหาแนวทางปรองดอง จึงไม่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย เช่นการเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาจากกลุ่มเยาวชนปลดแอก ก็ไม่มีที่ท่าว่าจะหาทางออกได้เพราะรัฐไทยเองก็ไม่ได้ตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาด้วยการพูดคุยและทำความเข้าใจ กลับผลักเด็กและเยาวชนให้เป็นศัตรูคู่ตรงข้ามที่รัฐต้องทำลายล้าง ประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ไม่เป็นตัวแทนทั้งสมาชิกวุฒิสภา 250 คนและผลจากบัตรเขย่งของพรรคการเมืองบางพรรค ทำให้การเมืองในระบบไม่สามารถแก้ไขปัญหาจนต้องมีการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงกติกาที่ไม่เป็นธรรมต่อรัฐบาลแต่ผู้มีอำนาจกลับไม่ยอมรับฟังและบ่ายเบี่ยงหาทางยืดเวลาในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองท้องถิ่นกับการพัฒนาประชาธิปไตย โดยหัวใจของการปกครองท้องถิ่นนั้นกล่าวให้ถึงที่สุดแล้ว ก็คือคำถามที่ว่า การปกครองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์อย่างไรกับระบอบประชาธิปไตย การจัดสรรอำนาจระหว่างองค์การปกครองท้องถิ่นกับรัฐบาลกลางควรเป็นอย่างไร และการปกครองท้องถิ่นควรมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับใด ทั้งนี้ในประวัติศาสตร์ของโลกตะวันตกมีแนวคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับการปกครองท้องถิ่นถึง 3 สำนักด้วยกัน (Dilys M.Hill อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2548) ซึ่งอาจแตกต่างกับสังคมไทยที่มีเพียงความเห็นเดียว คือ ทุกๆฝ่ายชอบที่จะกล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการ

ปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ทว่าในทางปฏิบัติ กลับไม่มีลักษณะเช่นนั้น ทั้งนี้หากพิจารณาประเด็นหรือแนวคิดของทั้งสามสำนักคิด ได้แก่ สำนักแรกเป็นแนวความคิดของฝ่ายคัดค้านการปกครองตนเองของท้องถิ่นโดยเห็นว่าการปกครองท้องถิ่นนั้น เป็นหลักการที่ขัดขวางระบอบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง สำนักที่สองเห็นว่าหลักการประชาธิปไตยได้แก่ การปกครองโดยเสียงข้างมาก (Majority Rule) และความเสมอภาค (Equality) นั้นไม่อาจตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของการปกครองท้องถิ่นได้ เพราะการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะคับแคบ เห็นแก่ท้องถิ่นตนเป็นหลัก (Parochial) หลากหลาย (Diverse) มีแนวโน้มจะเป็นแบบคณาธิปไตย (Potentially Oligarchic) และมีลักษณะฉ้อฉลอำนาจ (Corrupt) ส่วนสำนักที่สามเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยกับการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวพันกันอย่างยิ่ง ประชาชนต้องมีเสรีภาพ ประชาชนซึ่งเสียภาษีต้องมีสิทธิมีเสียงในการบริหารบ้านเมือง ต้องรู้ว่าผู้บริหารจะทำอะไร ผู้บริหารควรปรึกษาหารือกับประชาชนในกิจการสาธารณะต่าง ๆ และไม่ว่าประชาชนจะอยู่ในเมืองหรือหมู่บ้านล้วนมีเสรีภาพในการบริหารท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นเอง

การเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยค่อนข้างไม่มีเสถียรภาพ เพราะเกิดภาวะชะงักงันทางอำนาจของประชาชนโดยการรัฐประหารของคณะทหารและตามมาด้วยการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ตามนโยบายของคณะรัฐประหารซึ่งไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ทำให้ระบบการปกครองท้องถิ่นมีปัญหาตามไปด้วย โดยเฉพาะฐานคิดที่รัฐมีต่อท้องถิ่น โดยรัฐบาลอำนาจนิยมจะไม่ขึ้นชื่อกับการให้อำนาจแก่ประชาชน หากแต่มีค่านิยมในการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเป็นสำคัญ การพิจารณาทางการเมืองและนโยบายต้องถูกควบคุมโดยส่วนกลางเป็นสำคัญ มิ่งงานเขียนที่น่าสนใจที่จะนำไปสู่การอธิบายการปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาธิปไตยเป็นอย่างดีคืองานเขียนชื่อ “แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย” ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2552) ที่เสนอว่าการปกครองท้องถิ่นนั้นประชาชนควรมีส่วนร่วมในการดูแลบ้านเมือง ดูแลท้องถิ่น ดูแลชุมชนของตนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นรากฐานใหม่สำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยได้ดีและประชาธิปไตยในประเทศไทยควรแยกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ประชาธิปไตยระดับชาติ และ 2) ประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น โดยที่ประชาธิปไตยระดับชาติ ควรเป็นประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนใช้อำนาจทางอ้อมโดยผ่านผู้แทนดั้งเดิมหรือที่เรียกว่า “Representative Democracy” แต่สำหรับประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นนั้น ควรที่จะให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการดูแล และบริหารกิจการงานของบ้านเมืองด้วยตนเองให้มากขึ้น หรือที่เรียกว่า “Self-government Democracy” ดังนั้น ประชาธิปไตยควรเริ่มต้นที่ท้องถิ่นและควรสร้างประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตยระดับชาติ

ดังนั้นประชาธิปไตยอาจมีหน่วยในการวิเคราะห์ 2 ระดับ คือประชาธิปไตยระดับชาติ และประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น โดยในสังคมไทยนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยของประเทศไทย ในขณะที่การปกครองท้องถิ่นก็ถือเป็นคู่แฝดของการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทย โดยคณะราษฎรได้จัดตั้งเทศบาลขึ้นในปีพ.ศ. 2476 นั้นหมายความว่าความหมายของประชาธิปไตยในขณะนั้นก็ต้องการสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น หากพิจารณาในเชิงทฤษฎีแล้วจะพบว่า

อำนาจของประชาชนมีความสำคัญเพราะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและมีสิทธิในการจัดการปกครองตนเอง โดยเฉพาะการใช้อำนาจอธิปไตยทางตรงของประชาชนในการปกครองตนเอง แนวคิดของรูสโซ (1712–1778) เน้นย้ำเรื่องว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและประชาชนจะใช้อำนาจทางตรงในการจัดการปกครองตนเองและในระยะต่อมาจึงมีการพิจารณาและให้ความสำคัญกับการสร้างระบบตัวแทนในการจัดการระดับท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนควบคุมตัวแทนอีกชั้นหนึ่งผ่านกลไกการเลือกตั้งที่มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2562) ซึ่ง John Locke (1632–1704) ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยให้ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยใช้อำนาจผ่านตัวแทนของตน

พัฒนาการและการต่อสู้ทางอำนาจระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทย

ประเด็นนี้จะอธิบายพัฒนาการและการต่อสู้ทางอำนาจระหว่างรัฐและท้องถิ่นไทยในห้วงระยะเวลา พ.ศ. 2535–2564 เพื่อเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความพยายามระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการใช้พื้นที่ทางการเมืองในการกำหนดทิศทางและอำนาจของท้องถิ่น ทั้งนี้จะได้อธิบายผ่านสายธารความคิดสำคัญที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น “การชกกระเเย่ทางอำนาจ” ดังต่อไปนี้

การครองอำนาจนำของประชาชนในช่วงร่างรัฐธรรมนูญ 2540

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ มีกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจอย่างมาก จนนำมาสู่การร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 โดยมีเจตนารมณ์สำคัญคือการปฏิรูปการเมืองซึ่งมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ ขยายสิทธิ เสรีภาพ และส่วนร่วมของพลเมืองในการเมือง การเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความสุจริตและโปร่งใสในระบบการเมืองและการทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่าบทบาทของประชาชนและบรรยากาศทางการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยค่อนข้างมากจนนำมาสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการปกครองท้องถิ่นถูกบัญญัติอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ไทย

ทั้งนี้ผลของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นำไปสู่การตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 (สุนทรชัย ขอบยศ, 2563)

อย่างไรก็ตามในช่วงหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนโดยเฉพาะช่วง ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี กลับเน้นทิศทางการพัฒนาโดยสถาปนาผู้ว่า CEO ขึ้นมาเพื่อมุ่งหวังประสิทธิภาพในการทำงานตามหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวได้ว่ามีลักษณะการรวมศูนย์อำนาจใหม่หรือ Recentralization (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล, 2562) โดยรัฐบาลทำให้เป็นระบบ “ผู้ว่าฯ ซีอีโอ” เป็น “ผู้ช่วยนายกรัฐมนตรี” ทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล

ภายใต้การกำกับและควบคุมสั่งการของนายกรัฐมนตรีได้โดยตรง (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2557) แต่ก็ยังไม่เห็นท่วงท่ากับการแข่งขันท้องถิ่นของรัฐบาลเผด็จการทหารช่วงหลังรัฐประหาร 2557 กล่าวได้ว่าอำนาจของประชาชนมีส่วนในการขึ้นารัฐในช่วงรัฐธรรมนูญ 2540 ยังผลให้ประชาธิปไตยท้องถิ่นก่อร่างสร้างตัวขึ้นตามลำดับ

การครองอำนาจนำของรัฐช่วงหลังรัฐประหาร 2549

การครองอำนาจนำของรัฐเหนือท้องถิ่นช่วงหลังรัฐประหาร 2549 มีข้อที่น่าสังเกตสำคัญดังนี้

ประการแรก อำนาจของฝ่ายปกครองท้องถิ่นถูกรื้อฟื้นและเชื่อมต่อกลไกการรวมศูนย์อำนาจมากยิ่งขึ้น ภายหลังเกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 นำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 และตามด้วยการตีความใหม่ในสถานภาพของกำนันผู้ใหญ่บ้าน จากเดิม (พ.ศ.2535) ที่มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งทุกห้าปี กำนันผู้ใหญ่บ้านถูกมองในฐานะนักการเมืองของท้องถิ่นฐานคิดดังกล่าวนำมาสู่การปรับสถานะกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เป็นกึ่งข้าราชการและเป็นหัวหน้าราษฎร ในขณะเดียวกันจึงนำไปสู่การกำหนดเงื่อนไขการดำรงตำแหน่งใหม่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบหกสิบปี การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในมาตรา14(11) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 คือ **กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีอายุครบหกสิบปี และไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติงาน** ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่นฉบับที่ 12 พ.ศ. 2552 ในมาตรา 3 ซึ่งบัญญัติว่า **ไม่ให้มีการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน** ซึ่งเป็นการตอกย้ำถึงความตั้งใจที่จะทำให้สถาบันนี้คงอยู่ต่อไป อันเป็นการตอบโต้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546) มาตรา 4 วรรคท้ายที่บัญญัติว่า “ในเขตเทศบาลตำบลใด ถ้าหมดความจำเป็นที่จะต้องมีตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้รัฐมนตรีประกาศยกเลิกตำแหน่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา” นั้นหมายความว่า เทศบาลตำบลใดที่พร้อมตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน สามารถยกเลิกฝ่ายปกครองท้องถิ่นได้ การเปลี่ยนแปลงเป็นเทศบาลตำบลเพิ่มขึ้นนั้น ก็หมายความว่าโอกาสของการปกครองท้องถิ่นในระดับเทศบาลก็ย่อมมีน้อยลงตามลำดับเพราะกฎหมายเอื้อให้พื้นที่เทศบาลตำบลไม่จำเป็นต้องมีกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เมื่อสถานการณ์ของการยกฐานะเริ่มเพิ่มขึ้นดังได้กล่าวแล้วทำให้สถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านสั่นคลอนช่วงหลังรัฐประหาร 2549 จึงมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 ซึ่งประเด็นสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ปรากฏใจความสำคัญในความมาตรา 3 ที่บัญญัติว่า “บรรดาพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนบทใดขัดความขัดกับ พระราชบัญญัตินี้ให้ยกเลิกกฎหมายบทนั้นตั้งแต่วันที่ได้นำพระราชบัญญัตินี้ไป การยกเลิกตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะกระทำมิได้” (สุนทรชัย ขอบยศ, 2554ก) อันเป็นการสถาปนาความเข้มแข็งของกลไกระบบราชการให้กลับมามีอำนาจดังเดิม

นอกจากนี้ยังมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอ 81 แห่งทั่วประเทศตั้งขึ้นเป็นอำเภอทั้งหมด ในสมัยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ โดยมีเหตุผลว่ากิ่งอำเภอ มีท้องที่กว้างขวางมีชุมชนและชุมนุมการค้า

หนาแน่นหรือมีสภาพเจริญขึ้นกว่าเดิมมากสมควรยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเพื่อประโยชน์แก่การปกครอง การให้บริการของรัฐ และความสะดวกของประชาชน รวมทั้งส่งเสริมท้องที่ให้เจริญยิ่งขึ้น ความพยายามในการรื้อฟื้นอำนาจการปกครองท้องที่และราชการส่วนภูมิภาคดำเนินมาพร้อม ๆ กับการลดทอนคุณค่าของท้องถิ่นอันเป็นอำนาจที่เชื่อมกับประชาชนลง จะเห็นได้ว่ารัฐบาลทหารได้ใช้วิธีการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกของระบบราชการมากกว่าที่จะส่งเสริมระบบที่ประชาชนดูแลและจัดการกันเองในระดับท้องถิ่น

ประการที่สอง การไม่สามารถจัดสรรงบประมาณตามสัดส่วนที่กำหนดในพระราชบัญญัติ

กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้รัฐต้องอุดหนุนงบประมาณให้กับท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ในปี 2544 และไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ในปี 2549 แต่ภายหลังรัฐประหารพ.ศ. 2549 มีการแก้ไขพ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 มาตรา 30(4) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้คิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้สุทธิของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 และมีจุดมุ่งหมายที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้สุทธิของรัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 โดยการจัดสรรสัดส่วนที่เป็นธรรมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคำนึงถึงรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งหมายความว่ารัฐไม่สามารถจัดสรรเงินได้ตามที่กำหนดไว้ตั้งแต่แรกเริ่มตามกฎหมายกระจายอำนาจพ.ศ. 2542 ทั้งนี้ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้รัฐบาลร้อยละ 29.5 คิดเป็นเงิน 789,803.3 ล้านบาท ลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 จำนวน 14,060.9 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.7 (สำนักงานประมาณ, 2564)

ประการที่สาม ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองทำให้กฎหมายท้องถิ่นที่ต้องตราตาม

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ไม่เป็นผลตามกฎหมาย ภายหลังรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีพลเอก สนิธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะ ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ขึ้น และมีการลงประชามติจากประชาชน ส่งผลต่อการปฏิรูปท้องถิ่นในหลายเรื่องโดยเฉพาะการกำหนดให้มีการตรากฎหมายการปกครองท้องถิ่นที่ต้องอนุวัติตามรัฐธรรมนูญหลายฉบับด้วยกัน (สุนทรชัย ชอบยศ, 2554) กล่าวคือ ร่างประมวลกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ... ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ... ร่างพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ... ร่างพระราชบัญญัติรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ...

อย่างไรก็ตามภายใต้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 นั้นเกิดความวุ่นวายทางการเมืองหลายครั้งอันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายชุด เกิดความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองขึ้น นโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจหยุดชะงักลง เพราะมิได้มีการบัญญัติกฎหมายต่างๆ ขึ้นตามกรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนด คือ สองปีภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลให้ความสำคัญไปที่นโยบายทางการเมือง และการรักษาตำแหน่งทางการเมืองมากกว่าให้ความสนใจต่อการทำ

หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ สถานการณ์ทางการเมืองเลวร้ายยิ่งขึ้น เมื่อจะเกิดเหตุการณ์เผชิญหน้าของมวลชนคนสีเสื้อต่างๆ จนในที่สุดช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 เกิดการรัฐประหารครั้งล่าสุดขึ้น นำโดยคณะทหารภายใต้ชื่อ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และคณะ ทำการยึดอำนาจและเป็นช่วงเหตุการณ์ที่นำมาสู่ยุคมีตของการปกครองท้องถิ่นอีกครั้ง

ประการที่สี่ รัฐมุ่งนโยบายระดับชาติมากกว่าการส่งเสริมความเข้มแข็งระดับท้องถิ่น นโยบายระดับชาติดูจะเป็นพื้นที่ที่ตอบสนองทางการเมืองและการยึดฐานเสียงทางการเมืองระดับชาติ รัฐจึงพยายามใช้งบประมาณที่มุ่งเน้นไปที่นโยบายของรัฐบาลในขณะนั้นเป็นสำคัญ เช่น กรณีนโยบายไทยเข้มแข็งของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ของรัฐบาลทักษิณ หรือในยุคปัจจุบันรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อาทิ โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการท่องเที่ยวไทยทอพนวัตวิถี โครงการโคกหนองนาโมเดล โครงการจ้างงานประชาชนในช่วงวิกฤติโควิด-19 สิ่งเหล่านี้สะท้อนความไม่ไว้วางใจและเชื่อมั่นในการให้อำนาจท้องถิ่นในการดำเนินนโยบาย หากแต่ปล่อยให้กลไกของรัฐอื่น ๆ ดำเนินการแทนท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นเป็นเพียงผู้ดูเท่านั้น

ประการที่ห้า การสถาปนาอำนาจยืนยันการดำรงอยู่ของส่วนภูมิภาค และให้อำนาจในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและการจัดทำงบประมาณจังหวัด สำหรับประเด็นงบประมาณถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับระบบราชการไทยและวิธีการจัดทำงบประมาณแผ่นดินของประเทศไทย เพราะที่ผ่านมาาระบบงบประมาณของไทยมีลักษณะเป็นงบประมาณฐานกรมไม่ใช่ฐานจังหวัดหรือพื้นที่ (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล, 2562) ทั้งนี้กฎหมายรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 มาตรา 78 (2) บัญญัติว่า “จัดระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่” และในการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 มีการบัญญัติหลักการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการให้คำนึงถึงหลักการสำคัญคือ

- (1) การบริหารงานให้เป็นไปตามแผนพัฒนาจังหวัดหรือแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แล้วแต่กรณี
- (2) การสร้างโอกาสและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคมในจังหวัด เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันและการแก้ปัญหา ร่วมกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- (3) การกระจายอำนาจการตัดสินใจลงสู่ระดับผู้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการปฏิบัติราชการ

ทั้งนี้ในประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการเรื่องการจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด (ฉบับที่ 3) ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560 ได้จัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัดโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 26 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่ม

จังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 รวมทั้งสิ้น 18 กลุ่มจังหวัดครอบคลุมทั่วประเทศ อันเป็นการพัฒนาระบบราชการภูมิภาคให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นซึ่งส่วนทางต่อการพัฒนาท้องถิ่น

การครองอำนาจนำท้องถิ่นสูงสุดภายหลังรัฐประหาร 2557

ปรากฏการณ์ภายหลังรัฐประหาร 2557 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะการวางกรอบทิศทางการบริหารและการปกครองของประเทศ ผ่านการใช้อำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และการออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ทั้งนี้สามารถอธิบายการครองอำนาจนำของรัฐภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ดังนี้

ประการแรก ระบอบอำมาตยาธิปไตยกับการหวงคืนสู่อำนาจในการครองนำท้องถิ่นอีกครั้ง

ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ถือเป็นยุคมีคําคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงนี้ คือ การงดให้มีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและมีการแต่งตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในการสรรหา ตามประกาศ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 85/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว กล่าวคือ มีสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นหลายแห่งที่ได้ครบวาระหรือว่างลงหรือมีกรณีสิ้นสุดสมาชิกภาพ ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่บริหารงานและดูแลจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ คสช. อ้างว่าสถานการณ์ในปัจจุบันยังไม่อาจจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นได้โดยเรียบร้อย คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงมีการออกประกาศในกรณีที่มีสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นดำรงตำแหน่งครบวาระหรือพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นใดนอกจากครบวาระ ให้งดการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นไปก่อนจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลงและใช้วิธีคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้และความสามารถด้านการบริหารงานท้องถิ่น การคลังท้องถิ่น การศึกษาท้องถิ่น การอนามัยและสาธารณสุข กฎหมาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมหรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โยธาธิการ ผังเมือง หรือ โครงสร้างพื้นฐาน หรือด้านอื่นตามที่คณะกรรมการสรรหาเห็นสมควร โดยอย่างน้อยสองในสามของจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นทั้งหมดต้องเป็นข้าราชการหรือเคยเป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับชำนาญการพิเศษ หรือระดับ 8 หรือเทียบเท่าขึ้นไป ทั้งนี้ให้คำนึงถึงพฤติกรรม คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และความเป็นกลางทางการเมืองเป็นที่ประจักษ์ของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกด้วย สำหรับสมาชิกแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทก็มีจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นลดลง ดังต่อไปนี้ (1) องค์การบริหารส่วนตำบลมีสมาชิกสภาจำนวนสิบคน (2) เทศบาลทุกประเภท มีสมาชิกสภาจำนวนสิบสองคน (3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดแต่ละแห่งมีจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สุนทรชัย ชอบยศ, 2563)

กรณีต้องเลือกสมาชิกสภาท้องถิ่น ให้มีคณะกรรมการสรรหาคณะหนึ่งทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลเพื่อ

เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ อัยการจังหวัดคนหนึ่งซึ่ง อัยการสูงสุดมอบหมาย ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน จังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (ฝ่าย ทหาร) และประธานสภาหอการค้าจังหวัดหรือประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดหรือประธานสภา ทนายความประจำจังหวัด ซึ่งคัดเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคนเป็นกรรมการ

ในขณะที่คุณสมบัติสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (1) มีสัญชาติไทย (2) มีอายุไม่ ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์นับถึงวันประกาศแต่งตั้ง (3) จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (4) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ มีให้ นำมาตรา 45 (12) (13) และ (14) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาใช้บังคับ และ (5) รับราชการในเขตจังหวัดในระดับตำแหน่งตั้งแต่ระดับชำนาญการพิเศษ หรือ ระดับ 8 หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือ (6) เคยรับราชการในเขตจังหวัดในระดับตำแหน่งตั้งแต่ระดับชำนาญการ พิเศษ หรือระดับ 8 หรือเทียบเท่าขึ้นไป และต้องพ้นหรือออกจากราชการแล้ว หรือ (7) เป็นบุคคลในเขต จังหวัดนั้นและดำรงตำแหน่งประธานหรือหัวหน้าองค์กรภาคเอกชนหรือภาคประชาชนที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มี การจดทะเบียนไว้กับส่วนราชการหรือมีหนังสือรับรองจากส่วนราชการ ทั้งนี้ในกรณีผู้บริหารท้องถิ่นครบ วาระหรือว่างลง ให้ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่นายกองดการปกครองส่วนท้องถิ่น

ทั้งนี้ในต้นปี พ.ศ. 2558 จึงมีการผ่อนปรนระเบียบลงให้ผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเดิมกลับ เข้ามารักษาการตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือการจัดให้มีการเลือกตั้ง โดยเหตุผลหนึ่งคือ การโยกย้ายข้าราชการประจำปีทำให้ไม่สอดคล้องกับการทำงานในพื้นที่จึงแก้ไขโดยให้ผู้บริหารท้องถิ่นเดิม กลับมารายงานตัวเพื่อรักษาการต่อ ซึ่งต่อมาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพึงมีการเลือกตั้งไปในวันอาทิตย์ที่ 20 ธันวาคม 2563 และเทศบาลมีการเลือกตั้งในวันอาทิตย์ที่ 28 มีนาคม 2564 ซึ่งรัฐบาล คสช. แซ่แซ้ง ท้องถิ่นเป็นเวลากว่า 7 ปี และในห้วงเวลาดังกล่าวกลไกภูมิภาคมีบทบาทอย่างมาก

ประการที่สอง การสถาปนาการปกครองในระดับภาค ผ่านกลไกการวางแผนพัฒนา

รัฐบาล คสช.ได้มีการตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณา การ พ.ศ. 2560 อันเป็นการเกิดขึ้นของคำว่า “ภาค” ให้มีกฎหมายรองรับอีกครั้ง โดยภาคหมายถึง พื้นที่ซึ่ง กำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการบูรณาการงบประมาณหรือปฏิบัติการกิจที่เชื่อมโยงกันโดยครอบคลุมกลุ่ม จังหวัดที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 ตั้งแต่หนึ่งกลุ่มจังหวัดขึ้นไป มีการกำหนดให้มี คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค หรือ ก.บ.ภ. ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเลขาธิการ และกำหนดให้มีแผนพัฒนาภาค อันเป็นแผนที่กำหนดทิศทางการพัฒนาภาคที่สอดคล้อง เชื่อมโยงกับแผนระดับชาติและนโยบายรัฐบาล มีมิติการพัฒนาเชิงกายภาพและพื้นที่ครอบคลุมทุกมิติ เป็น เครื่องมือบูรณาการแผนของส่วนราชการ เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลและประเด็นการพัฒนาภาคสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ได้มีการแบ่ง

เขตภาคออกเป็น 6 ภาคแต่ละภาคจะดูแลทั้ง 18 กลุ่มจังหวัด คือ 1) ภาคกลาง 2) ภาคใต้ 3) ภาคใต้ชายแดน 4) ภาคตะวันออก 5) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6) ภาคเหนือ โดยในแต่ละภาคจะมีการตั้งคณะกรรมการบูรณาการการพัฒนาในนโยบายภาคในแต่ละภาคขึ้น โดยมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานอนุกรรมการดูแลภาคต่างๆ คล้ายกับการมีอุปราชภาคในสมัยรัชกาลที่ 6 อันเป็นการสถาปนาการกระชับอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอย่างแยบยลเสมือนหนึ่งอยู่ในยุกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ต่อมาในปีพ.ศ. 2564 มีการทบทวนการทำงานระดับนโยบายพบว่ามีความซ้ำซ้อนกันระหว่าง ก.บ.ภ.และคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) จึงมีแนวทางในการแก้ไขโดยมีการร่างพระราชบัญญัติการว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. ... (จากเดิมมีฐานะเพียงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี)

ประการที่สาม สกัดกั้นในการจัดการตนเองของท้องถิ่นระดับจังหวัดไม่ให้ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2560 หมวด 14 การปกครองท้องถิ่นมีบัญญัติในมาตรา 249-254 โดยประเด็นที่หายไปจากที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 คือ โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินมาตรา 78 (3) บัญญัติว่า “การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น และระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ในจังหวัดนั้น” หรือในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 78 บัญญัติว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” ผลพวงจากการบัญญัติให้อำนาจประชาชนในการจัดการตนเองนำไปสู่แนวคิดจังหวัดจัดการตนเองและร่างพระราชบัญญัติขึ้นหลายจังหวัดเช่น ร่างพ.ร.บ.การบริหารจังหวัดปกครองตนเองพ.ศ.... (สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, มปป) ร่างพ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเชียงใหม่มหานคร พ.ศ....(สฤษดิ์ ศิริตระกูล, 2558) อำนาจเจริญจัดการตนเอง ภูเก็ตจัดการตนเอง ฯลฯ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในยุคที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจในการจัดตั้งท้องถิ่นขนาดใหญ่ระดับจังหวัด หลายพื้นที่พยายามดำเนินการ รวมทั้งการร่างกฎหมายกลางเกี่ยวกับการบริหารจังหวัดปกครองตนเอง แต่ความฝันของประชาชนในการปกครองตนเองต้องดับสลายเพราะการยึดอำนาจของคณะรัฐประหารและการสถาปนารัฐธรรมนูญใหม่โดยไม่มีบัญญัติให้อำนาจแก่องค์กรท้องถิ่นในการบริหารจังหวัดปกครองตนเองแต่ประการใด

ประการที่สี่ การใช้อำนาจผ่านแผนยุทธศาสตร์ชาติเน้นตอบสนองชาติ อำนาจของประชาชนอ่อนล้า รัฐบาลคสช.ได้มี การตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศโดยกำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติจะต้องไม่น้อยกว่า 20 ปี กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีการบัญญัติให้การกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีก่อนที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติและแผนอื่นใด รวมตลอดทั้งการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (มาตรา 5) ซึ่งเป็นข้อที่น่าสังเกตและกังวลจากประชาชนอย่างน้อยสองประการคือ ประการแรก การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติใช้ในระยะเวลาในทางปฏิบัติแล้วสามารถทำได้จริงหรือไม่เนื่องจากการบริหารในยุคปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำแผนยุทธศาสตร์ชาติมาเป็นตัวกำหนดและบังคับรัฐบาลต้องดำเนินการอาจไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการบริหาร ประการที่สอง การกำหนดภาระผูกพันแนวทางการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยคณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติอาจทำให้เจตจำนงของประชาชนที่มีการหาเสียงไว้อาจมีข้อจำกัดในการดำเนินการ อันไม่สะท้อนความเชื่อมโยงกับประชาชน นั้นหมายความว่าหากมีการเลือกตั้งและได้กลุ่มการเมืองอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มอำนาจนิยมเดิม การจะตอบสนองต่อประชาชนจะมีความยุ่งยากซับซ้อนเพราะต้องยึดโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ที่หนักที่สุดคือหากหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสามารถแนะนำหน่วยงานนั้นและต้องแก้ไขภายในหกสิบวัน หากไม่ดำเนินการแก้ไขหรือไม่แก้ตามกรอบเวลา ถือว่าหัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้น (หน่วยงานที่เป็นของรัฐไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจองค์การมหาชน หรือในรูปแบบอื่นใด และไม่ว่าจะเป็นองค์กรในฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ หรือเป็นองค์กรอิสระหรือองค์กรอัยการ) จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และให้คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป(ทั้งที่ไม่ใช่เรื่องการทุจริต) หรือการผูกขาดนโยบายโดยใช้แผนยุทธศาสตร์ชาตินำซึ่งอาจขัดกับหลักนโยบายสาธารณะที่สะท้อนความต้องการของประชาชน เพราะยุทธศาสตร์ชาติคือนโยบายที่กำหนดโดยชนชั้นนำของสังคมไทยในยุค คสช.

ประการที่ห้า นโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษที่ละเลยต่ออำนาจท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ รัฐบาล คสช. ได้ออกคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 72/2557 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ต่อมาคณะกรรมการชุดนี้ให้ความเห็นชอบในการกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

ในช่วงต้นปี 2558 โดยมีพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก มุกดาหาร สระแก้ว สงขลา และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราด ต่อมาได้ประกาศเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระยะที่ 2 เพิ่มเติมอีก 5 แห่ง คือเขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนม และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรี โดยรวมมีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษรวม 10 แห่ง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล, 2562) ประเด็นสำคัญคือกลไกการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษล้วนเป็นผู้แทนส่วนราชการและภาคเอกชนจากกลางทั้งสิ้น ซึ่งไม่มีองค์ประกอบใดเลยที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานระดับพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในคณะกรรมการด้านต่างๆก็มีผู้ว่าราชการจังหวัดทั้ง 10 จังหวัดรวมเป็นอนุกรรมการโดยไม่มีผู้แทนอปท.และภาคประชาสังคมในพื้นที่แต่อย่างใดรูปแบบการบริหารเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจึงชัดเจนว่าเน้นการรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางโดยใช้อำนาจพิเศษของ คสช.ในการประกาศเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ หรือกรณีการที่คสช.ได้อาศัยมาตรา 44 ออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 2/2560 เรื่องการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก และต่อมาพ.ศ.2561 มีการผลักดันให้ตราเป็นพระราชบัญญัติเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ.2561 ซึ่งกรอบการบริหารก็เน้นการสะสมทุนโดยรัฐรวมศูนย์เช่นเดิม และมีความมุ่งหวังเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ประเทศหลุดจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง แต่ไม่สนใจให้องค์กรระดับพื้นที่เข้ามามีส่วนในการจัดการร่วมแต่อย่างใด จึงเป็นการรวมศูนย์อำนาจโดยอ้างการพัฒนาเศรษฐกิจโดยปริยาย

ประการที่หก การใช้การปกครองท้องถิ่นและส่วนภูมิภาคเป็นฐานนโยบายการพัฒนา เช่นการจัดการโควิด-19 ในระดับพื้นที่ ที่ส่วนภูมิภาคมีส่วนสำคัญในการจัดการร่วมกับท้องถิ่นและพลังอาสาสมัครสาธารณสุข หรือกรณีการพัฒนาชุมชน ผ่านโครงการขนาดใหญ่ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น โครงการชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม ที่เน้นพื้นที่ชุมชนเป็นหน่วยพัฒนาผ่านกลไกสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นสำคัญ ทั้งนี้ขาดมิติการประเมินการใช้งบประมาณที่ทุ่มทุนลงในระดับชุมชน หรือกรณีโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (U2T) ของกระทรวงการอุดมศึกษาฯ การพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านมาโดยเฉพาะช่วงรัฐบาลคสช.จึงเป็นภาพที่รัฐบาลกลางทุ่มงบประมาณ ผ่านส่วนราชการและลงสู่ชุมชน โดยละเลยต่อกองทัพที่มีอยู่แล้วในระดับท้องถิ่นอย่างชัดเจน

บทวิเคราะห์การสร้างความชอบธรรมของการครองอำนาจนำของรัฐต่อท้องถิ่นไทย

ประชาธิปไตยระดับชาติมีปัญหาในตัวของมันเอง เพราะทหารยึดครองอำนาจและปกครองแบบอำนาจนิยมในคราบประชาธิปไตย หรือแม้แต่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็มีข้อครหาให้ท้องถิ่นเสมอ ในประเด็นนี้จะวิเคราะห์ว่าทำไมรัฐบาลจึงไม่ค่อยส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น โดยจะขออธิบายดังนี้

ประการแรก รัฐมองว่าอปท.คอร์รัปชัน แต่รัฐส่วนกลางดูจะมีมูลค่าทุจริตมากกว่าท้องถิ่น เช่นกรณีการให้ข่าวของสื่อมวลชนว่า “องค์กรท้องถิ่นทุจริตสูงสุด!” ของไทยรัฐออนไลน์ (2560) ในภาพรวม

ตั้งแต่อดีตถึงสิ้นปีงบประมาณ 59 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้รับการรายงานว่ามีเรื่องเงินชาด บัญชีและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต ที่อยู่ในระหว่างการดำเนินงาน จำนวน 2,838 เรื่อง รวมเป็นเงินที่เสียหาย 11,383 ล้านบาท จำแนกเป็นราชการส่วนกลาง 234 เรื่อง ราชการส่วนภูมิภาค 640 เรื่อง ราชการส่วน ท้องถิ่น 1,496 เรื่อง รัฐวิสาหกิจและองค์การมหาชน 468 เรื่อง โดยหน่วยงานที่มีการทุจริตมาก 3 อันดับ แรก คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 1,496 เรื่อง กระทรวงมหาดไทย 219 เรื่อง และกระทรวงศึกษาธิการ 218 เรื่อง อย่างไรก็ตามหากพึงเผิน ๆ อาจคล้อยตามว่าท้องถิ่นคือแหล่งทุจริต นักการเมืองคดโกง หากแต่ เราเปิดใจจะพบว่าอปท.มีมากกว่า 7,852 แห่งทั่วประเทศ ในขณะที่กระทรวงในประเทศไทยมีแค่ 20 กระทรวง เรื่องร้องเรียนในท้องถิ่นก็ยิ่งมากเป็นธรรมดา และหากพิจารณาดูเม็ดเงินจะพบว่าท้องถิ่นมี งบประมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับงบประมาณภาครัฐที่มีจำนวนหน่วยงานน้อยแต่ถือครองงบประมาณ มหาศาล คุณจะไม่นับถือนักหากริบสรุพบว่าท้องถิ่นคดโกงมากกว่าส่วนกลางหรือภาครัฐอื่น (เชิงชาญ จงสมชัยและสุนทรชัย ชอব্যศ, 2557)

ประการที่สอง รัฐต้องการจัดสรรงบประมาณเพื่อประโยชน์ทางการเมืองในระดับชาติมากกว่าให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะนโยบายสำคัญระดับชาติเมื่อลงไปในพื้นที่ระดับท้องถิ่น นักการเมือง ระดับชาติต้องลงพื้นที่เพื่อติดตาม พบปะ และสร้างพื้นที่ในการสื่อสารทางการเมืองโดยใช้นโยบายส่วนกลาง เป็นตัวนำในการเชื่อมประสานการเมืองระดับชาติกับการเมืองและนโยบายระดับพื้นที่ เช่น การลงพื้นที่ตรวจ โครงการ U2T ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ทุก ภูมิภาคทั่วประเทศ เป็นต้น

ประการที่สาม รัฐมองว่าผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีความรู้ เป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ทั้งนี้หากพิจารณา คุณสมบัติผู้บริหารท้องถิ่นระดับเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาลฉบับที่ 14 พ.ศ. 2562 บุคคลผู้มีสิทธิ สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี ต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็น สมาชิกสภาท้องถิ่นผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา มาก่อน (มาตรา 48 (2)) นั่นหมายความว่า เทศบาล 2,472 แห่งทั่วประเทศคุณสมบัติด้านการศึกษาหรือประสบการณ์นั้นมีแน่นอน ทั้งนี้หากพิจารณาอปท.กว่า 5,300 แห่งแม้กฎหมายจะกำหนดเพียงว่าต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือ เทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา แต่ ในทางปฏิบัติจะเห็นผู้บริหารท้องถิ่นที่จำนวนมากสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาหรือมีประสบการณ์ในการ ทำงานพื้นที่อย่างดี

ประการที่สี่ รัฐมองว่าการเมืองคือการสร้างความแตกแยกในระดับท้องถิ่น เพราะการเมืองระดับ ท้องถิ่นทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอันจะก่อให้เกิดความแตกแยก แต่ในความเป็นจริง แล้วการเมืองระดับท้องถิ่นมีเสน่ห์มาก เพราะประชาชนต้องปรับตัวและเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้บริหารที่มาจาก เสียขามักของประชาชน ในขณะที่ชาวบ้านก็ได้ได้แตกแยกกันเพราะการเมืองในระดับท้องถิ่นจนถึงขั้นยก พวกโจมตีกันเหมือนการเมืองระดับชาติแต่ประการใด

ประการที่ห้า รัฐมองว่าการเมืองท้องถิ่นคือความรุนแรงในระดับท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ความรุนแรงทางการเมืองคือสภาพปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมการใช้อำนาจในการควบคุมหรือบังคับขู่เข็ญผู้อื่นให้เกิดความกลัว ความหวาดระแวงหรือได้รับอันตราย เป็นการแสดงออก ทางอารมณ์ที่ผิดไปจากสภาพปกติและจะนำมาสู่การกระทบกระทั่งกันจนเป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่ รุนแรงถึงขั้นจ้องผลาญชีวิตกัน (เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, 2557) ทั้งนี้เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ (2557) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา พบว่าความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา มีสาเหตุจากการเมืองท้องถิ่นมีความต้องการอำนาจ เพื่อเข้าสู่การครอบครองเงิน แสวงหาผลประโยชน์ แอบอิงกับแหล่งที่มาของอำนาจอันชอบธรรม คือ ประชาชน การอิงแอบอำนาจประชาชน ครองใจประชาชน การแย่งชิงมวลชนสร้างความได้เปรียบทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองท้องถิ่น ดูเหมือนว่าพฤติกรรมเช่นนี้คงไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในระดับท้องถิ่นอย่างแน่นอนยิ่งเมื่อเป็นผลประโยชน์ระดับชาติยิ่งมีการเติมพันทวยความรุนแรงค่อนข้างสูง

ประการที่หก รัฐมองว่าประชาชนยังไม่พร้อม มีการซื้อสิทธิขายเสียงอยู่มาก ประเด็นนี้เป็นมหากาพย์การเมืองไทย และเป็นการเชื่อมโยงกับการเมืองระหว่างชนบทกับเมือง และแม้กระทั่งการพยายามอธิบายคุณภาพของคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง และเกิดทฤษฎี 2 นคราประชาธิปไตย ของอเนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่คนชนบทเลือกผู้แทนเสียงข้างมากแล้วคนเมืองล้มรัฐบาลที่มาจากคนชนบท และต่อมามีการอธิบายปรากฏการณ์ใหม่ว่าเมืองและชนบทไม่ได้แยกกันเด็ดขาด และชนบทไม่ได้หยุดนิ่ง แห่งแล้ง อดอยาก คนไม่มีความรู้ หากแต่เป็นชนบทที่เปลี่ยนไปตามบริบทโลก การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี การสื่อสารออนไลน์ทำให้ลักษณะของคนเมืองกับชนบทดูจะใกล้เคียงกันมากขึ้น การซื้อสิทธิขายเสียงนั้นพบเห็นได้เป็นการทั่วไปทั้งในการเมืองระดับชาติและการเมืองท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับระดับการแข่งขันทางการเมืองและแนวโน้มการใช้นโยบายเป็นฐานในการแข่งขันทางการเมืองเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การจะกล่าวโทษเฉพาะการเมืองท้องถิ่นดูจะไม่เป็นธรรมนัก การที่ชาวบ้านเรียนรู้การใช้อำนาจของตน ก็เท่ากับเรียนรู้การใช้ อำนาจอธิปไตยอันชอบของประชาชนอย่างแท้จริง หากเลือกไปแล้วไม่สนองประชาชนก็ใช้อำนาจถอดถอน ซึ่งประเด็นนี้ท้องถิ่นสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้และใช้อำนาจของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น กรณี การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย ได้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของประชาชนในการปกครองตนเองและใช้สิทธิอำนาจในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยพบว่าการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นทั้งสิ้น 13 ครั้ง (ข้อมูล ณ ปี 2556) โดยแบ่งเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล 10 แห่ง และเทศบาลตำบล 3 แห่ง ตำแหน่งของผู้ที่ถูกยื่นถอดถอนคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน สมาชิกสภา 1 คน นายกเทศมนตรี 3 คน ทั้งนี้มีกรณีที่ประสบความสำเร็จเพียง 4 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบล 3 แห่ง ได้แก่ อบต.ห้วยโก้น อบต.นาเสียว อบต.ตำบลโนนแดง และ

เทศบาล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลบ้านฝาง อันเป็นการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นทั้งสิ้น (สุนทรชัย ชอบยศ และรจนา คำดีเกิด, 2556)

ผลที่เกิดขึ้นจากมุมมองของรัฐที่มีต่อท้องถิ่น

จากการรวมศูนย์อำนาจและการใช้วัฒนธรรมรวมศูนย์อำนาจจนก่อให้เกิดระบบเจ้านายท้องถิ่น เนื่องจากรับอิทธิพลและวัฒนธรรมราชการ เพราะแทนที่ตัวแทนประชาชนจะสนองตอบประชาชนแต่กลับปฏิบัติตนเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการซึ่งไม่ใช่เพียงระเบียบกฎหมาย หากแต่คือวัฒนธรรมเจ้าขุนมูลนายที่สะท้อนผ่านแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น

นอกจากนี้รัฐยังมีการวางระบบตรวจสอบที่มากเกินไปจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของท้องถิ่น เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ปปท.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) องค์การเหล่านี้สำหรับบทบาทในระดับท้องถิ่นถือว่า รัฐสะท้อนความไม่ไว้วางใจในการเมืองท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่นว่าจะสามารถจัดการและควบคุมนักการเมืองท้องถิ่นได้ แต่การมีองค์กรเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้การทุจริตทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นลดลง เพราะแนวโน้มการคอร์รัปชันในสังคมไทยก็ไม่ได้ดีขึ้นเลย (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2564ก) การใช้แต่อำนาจรัฐในทางกฎหมายอย่างเดียวคงไม่สามารถจัดการปัญหาคอร์รัปชันได้ต้องอาศัยบทบาทของภาคประชาชนและประชาสังคมในการเฝ้าตรวจสอบและควบคุมจะเป็นผลดีกว่าให้รัฐส่วนกลางคอยตรวจสอบ และการมีระบบตรวจสอบและควบคุมมากเกินไปทำให้กระทบต่อบริการสาธารณะที่จะทำในระดับพื้นที่ด้วยเพราะติดขัดระเบียบต่าง ๆ จนทำให้ท้องถิ่นทำงานลำบาก นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ารัฐยังคงรักษาอำนาจในการจัดการสังคมตามแบบรัฐสมัยใหม่โดยเน้นรวมศูนย์อำนาจตามเดิม

เมื่อระบบการจัดสรรอำนาจของรัฐยังไม่นิ่ง ท้องถิ่นต้องรุกคืบด้วยวาทกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จาก แนวคิดการพัฒนาเมือง หรือสมาร์ททรีดี และนำมาสู่การต่อรองเชิงอำนาจกับรัฐบาลส่วนกลางในการขอจัดการในระดับพื้นที่ แม้อำนาจทางการเมืองจะถูกปิดกั้นแต่มิติการบริหารจัดการยังคงสามารถพอที่จะดำเนินการได้ เช่นกรณีจังหวัดขอนแก่นที่มีการจัดตั้ง บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด (Khon Kaen Think Thank – KKTT) อันเป็นผลให้เกิดโมเดลการจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองและแนวทางการพัฒนาเมืองในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยตามมา บริษัทขอนแก่นพัฒนาเมืองมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ โดยระดมทุนร่วมกันจำนวน 200 ล้านบาท ก่อตั้งกองทุนพัฒนาเมือง และมีแผนแม่บทการพัฒนาแบบขนส่งมวลชนของจังหวัดขอนแก่นขึ้น จำนวน 5 สาย พาดผ่านพื้นที่ 5 เขตเทศบาล โดยรัฐบาลลงนามอนุมัติให้จัดทำสายท่าพระ-สำราญ เป็นเส้นทางแรกเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2558 ต่อมาเดือนมีนาคม 2560 กระทรวงมหาดไทยอนุมัติให้ 5 เทศบาลในจังหวัดขอนแก่น จัดทะเบียนจัดตั้งบริษัทขอนแก่นทรานซิสเต็ม จำกัด (KKTS) เพื่อบริการจัดการและจัดเก็บรายได้ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ (<http://www.smartgrowththailand.org/>) ประเด็นนี้สะท้อนการไม่รอดแต่เพียงว่ารัฐจะกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นหากแต่ท้องถิ่นแสวงหาช่องทางการพัฒนาที่ตนพอมีอำนาจและทำได้ โดยเป็นประชาธิปไตยที่เริ่มโดย

ท้องถิ่นและคู่มือบริหารอำนาจตามกฎหมายและระดมสรรพกำลังจากภาคีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่ตามศักยภาพของตน

สรุปความ

ห้วงระยะเวลาตั้งแต่ 2535-ปัจจุบัน รัฐมีอำนาจนำในการจัดการอำนาจในระดับท้องถิ่นมาตลอด ซึ่งก็เป็นไปตามแนวทางการจัดสรรอำนาจในรัฐสมัยใหม่ที่ท้องถิ่นเกิดขึ้นจากรัฐสถาปนา (State Created) และยังเป็นเช่นนี้ตลอดไปหากยังอยู่ในระบอบอำนาจนิยม ทั้งนี้รัฐสามารถที่จะเลือกได้ว่าจะให้อำนาจแก่ระดับท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด การให้อำนาจแก่ระดับท้องถิ่นก็เท่ากับการเสริมสร้างพลังพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในทางอ้อม และพลเมืองได้เรียนรู้การใช้อำนาจในการจัดการตนเองในระดับพื้นที่ แต่ก็ดูเหมือนว่ารัฐไม่ยอมรับอำนาจของประชาชนผ่านการให้มีการปกครองที่เป็นอิสระในระดับท้องถิ่นมากนัก ดังเห็นได้จากความพยายามในการใช้อำนาจในการควบคุมสังคมและท้องถิ่นโดยรัฐบาลกลางเป็นหลัก และรัฐเน้นการสร้างความปลอดภัยโดยการใช้อำนาจ หรือหลัก Rule by Law อันเป็นโครงสร้างส่วนบนในการควบคุมสังคมเพราะเมืองมีปัญหาเกิดขึ้นมักใช้อำนาจเป็นเครื่องมือในการจัดการ เช่น การไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นได้ตามกฎหมาย ก็ออกกฎหมายฉบับใหม่มาแก้ไข หรือการใช้อำนาจยังคงให้มีตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เทศบาล เพราะเป็นกลไกกระชับพื้นที่ทางอำนาจของรัฐบาลราชการ แต่การเปลี่ยนแปลงสู่การครองอำนาจของท้องถิ่นหรือการให้พื้นที่ต่อประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นก็พอมืออยู่บ้างในช่วงเวลาสั้นๆ โดยเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองระดับชาติ คือ กรณีเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 35 การกระแทกทางการเมืองทำให้รัฐยอมให้อำนาจกับประชาชนแบบไม่เคยมีมาก่อน และในปัจจุบัน (2563-2564) ประชาชนที่เรียกร้องทางการเมืองส่วนหนึ่งคือการเรียกร้องและโยกย้ายอำนาจที่ประชาชนเคยมีมาก่อน อย่างน้อยก็ภายใต้การสถาปนาอำนาจประชาชนและการปกครองท้องถิ่นผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ดังนั้นปัจจัยด้านการเมืองระดับชาติมีผลอย่างมากต่อการสร้างพลังอำนาจของประชาชนในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ความเป็นประชาธิปไตยและเจตจำนงทางการเมือง (Political will) มีความสำคัญอย่างมากต่อการออกแบบการจัดการปกครองและมีความสัมพันธ์ต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2557). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการกระจายอำนาจของไทย. เสนอต่อ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

เชิงชาญ จงสมชัย และสุนทรชัย ขอบยศ. (2557). ธรรมชาติกับการบริหารงานท้องถิ่น: สภาพปัญหา

และแนวทางการขับเคลื่อน. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.

- ณัฐพล ใจจริงและศรัณยู เทพสงเคราะห์. (2558). **พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริด้านการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- เดิมศักดิ์ ทองอินทร์. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา**. ว่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). **องค์กรท้องถิ่นทุจริตสูงสุด!**. เข้าถึงวันที่ 6 เมษายน 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/content/857312>
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2548). **100 ปีการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ.2440-2540**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2547). **การกระจายอำนาจกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ใน สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย**. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ (บรรณาธิการ). นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งอำเภอห้วยซ้อย...และอำเภอเหล่าเสือโก้ก พ.ศ. 2550. **ราชกิจจานุเบกษา**. 24 สิงหาคม 2550.
- พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560. **ราชกิจจานุเบกษา**. 31 กรกฎาคม 2560.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2560. **ราชกิจจานุเบกษา**. 17 พฤศจิกายน 2560.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2549). **รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวการณ์ครองอำนาจนำ**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2563). **บทสำรวจความคิดทางการเมืองของอันโตนิโอ กรัมสกี**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมมติ.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล. (2562). **พลวัตการกระจายอำนาจในประเทศไทยจาก พ.ศ. 2535-2561**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2562). **การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2564ก). **ธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบทางสังคม**. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2564ข). **เอกสารประกอบการบรรยาย รายวิชา รัฐ ประชาธิปไตย ประชาสังคมและการพัฒนา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา**. คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ลัญชัย ศรีตระกูล. (2558). **แนวคิดและข้อเสนอการเป็นจังหวัดจัดการตนเองของฝ่ายต่าง ๆ ในจังหวัด
เชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานประมาณ. (2564). **งบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564**. กรุงเทพฯ : สำนัก
งบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (มปป). **ร่างพ.ร.บ.การบริหารจังหวัดปกครองตนเองพ.ศ....**
นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย.

สุนทรชัย ขอบยศ. (2554ก). การปรับตัวของกำนันผู้ใหญ่บ้านภายใต้บริบทการกระจายอำนาจ. **การประชุม
วิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 12**. คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสน
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2554ข). ทศวรรษแห่งการกระจายอำนาจและแนวโน้มท้องถิ่นไทย. **วารสารรัฐประศาสน
ศาสตร์**. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1.

_____. (2563). **การเมืองการปกครองท้องถิ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนทรชัย ขอบยศและรจนา คำดีเกิด. (2556). การเมืองภาคพลเมือง : การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นที่
ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. **วารสารรัฐสภาสาร**. ปีที่ 61 ฉบับที่ 5

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2552). **แปรถิ่นเปลี่ยนฐาน : สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของ
ประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Cartedge, Paul. 2016. **Democracy a life**. United Kingdom: oxford university Press.

Kim, Aehyung. 2008. Decentralization and the Provision of Public Services: Framework and
Implementation. In **Policy Research Working Paper**. The World Bank Development
Economics Capacity Building, Partnership, and Outreach Team. January 2008.

Manor, James. 1999. **The Political Economy of Democratic Decentralization**. Washington, D.C.:
World Bank.

Treisman, Daniel. 2007. **The Architecture of Government : Rethinking Political
Decentralization**. New York : Cambridge University Press.

ประชาธิปไตยและกลไกทางการเมืองในประเทศกัมพูชา

Democracy and Political Mechanisms in Cambodia

อภิมุข สดมพฤกษ์¹

Aphimuk Sodomphruek¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยในประเทศกัมพูชา ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลาสำคัญ คือ ประชาธิปไตยยุคแรกหลังจากกัมพูชาได้รับอิสรภาพจากชาติอาณานิคม (ฝรั่งเศส) ด้วยความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นให้กัมพูชาสามารถมีสิทธิ์ในการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ และประชาธิปไตยยุคสองที่รวมถึงยุคปัจจุบัน ที่เป็นการขับเคลื่อนประเทศเพื่อฟื้นฟูบูรณะชาติที่ทรุดโทรมอันเป็นผลมาจากระบอบการปกครองเดิมที่ล้มเหลวให้ก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาตามแบบประชาธิปไตยภายใต้การนำของสมเด็จพระเจ้านายกัมพูชา นอกจากนี้ยังได้มีการวิเคราะห์ถึงกลไกขับเคลื่อนของรัฐบาลกัมพูชาที่ดูเหมือนว่ากำลังถูกใช้ในทิศทางที่สวนกลับจากแนวคิดเสรีประชาธิปไตยเพื่อรักษารัฐอำนาจทางการเมืองของตนเองและพวกพ้อง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กลไกประเภทที่ 1 การใช้แนวคิดครองอำนาจนำในการควบคุมสังคม ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ของผู้นำ การใช้กระแสนิยม การเมืองเครือข่าย กลไกประเภทที่ 2 ประกอบด้วย การใช้อิทธิพลทางการเมืองและกำลังทางทหารในการยึดกุมอำนาจการปกครอง การใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อประโยชน์ในการหาเสียง การครอบงำหน่วยงานราชการและองค์กรอิสระ การใช้อำนาจรัฐคุกคามประชาชน และการใช้อำนาจตุลาการและกฎหมายก้าวก่ายคู่แข่ง อย่างไรก็ตามบทความชิ้นนี้เป็นเพียงการศึกษาเพื่อสร้างคำอธิบายและทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในกัมพูชาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนประชาธิปไตยและการใช้กลไกทางการเมืองของรัฐบาลในการดำเนินงานเท่านั้น

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, รัฐบาลกัมพูชา, กลไกทางการเมือง, การครองอำนาจนำ, สมเด็จพระเจ้านายกัมพูชา

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา คณะพัฒนาลังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ E-mail: aphimuk.nida@gmail.com

Abstract

This article aims to present the political phenomenon related to democracy in Cambodia. Which can be divided into 2 important periods: 1) Early Democracy After Cambodia gained independence from colonial nations (France) with the help of Japan, Cambodia was able to enjoy full autonomy and 2) second-generation democracy, including the present is a drive for the country to restore a nation that had been dilapidated as a result of the failed former regime to become a democratic developed country under the leadership of Cambodia's all-time Prime Minister Samdech Hun Sen.

It also analyzes how the Cambodian government's drive mechanism appears to be being used in a reverse direction from liberal democracy to maintain its own and allies' political power base, which can be divided into 2 types: Mechanism Type 1 The use of the concept of leadership in social control consists of the image of leader, use of nationalism and use kinship politics and the second type of mechanism consists of the use of political influence and military force to seize power, use government resources for campaign benefits, Dominance of government agencies and independent organizations, use of state power to threaten people and the use of judicial and legal powers to eliminate competitors.

However, this article is merely a study to provide an explanation and understanding of the political phenomenon occurring in Cambodia regarding the movement of democracy and the use of the government's political mechanisms in its operation.

Keywords : Democracy, Cambodian government, Political mechanism, Hegemony, Prime Minister Samdech Hun Sen.

บทนำ

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมีหลักการที่ให้ความสำคัญในด้านสิทธิเสรีภาพแก่พลเมืองในรัฐ ทั้งเสรีภาพทางความคิด สิทธิ ความเสมอภาค และเสรีภาพในการกระทำหรือแสดงออก รวมไปถึงการให้อำนาจแก่ประชาชนสูงสุดในการมีส่วนร่วมบริหารประเทศ (Przeworski, 1991) ซึ่งตามหลักการดั้งเดิมของประชาธิปไตยในยุคแรกคือสมัยกรีก ที่พลเมืองของรัฐจะสามารถออกเสียงหรือแสดงความคิดเห็นได้โดยตรงเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายที่จะใช้ในสังคม มีการถกเถียง สนับสนุน และคัดค้านต่อแนวคิดและนโยบายอื่น ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาในที่ประชุม นั่น ๆ ซึ่งเรียกว่าประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ซึ่งหลักการนี้จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อสังคมนั้นมีประชากรจำนวนไม่มาก หากแต่ปัจจุบันสังคมมีการขยายตัวมากยิ่งขึ้น การเมืองก็มีการขยายตัวตามเป็นลำดับ จากเป็นการปกครองแบบชุมชนขนาดเล็กระดับหมู่บ้านได้มีการขยายตัวเป็นชุมชนใหญ่ แยกหมวดหมู่การปกครองออกเป็นระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และประเทศ ซึ่งแน่นอนว่าการเมืองการปกครองก็มีการแตกตัวและปรับเปลี่ยนตามไปในทุกระดับเช่นเดียวกัน จนกระทั่งต้องมีการใช้

ประชาธิปไตยทางอ้อม หรือ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) เพื่อมาแทนที่ประชาธิปไตยแบบทางตรงดั้งเดิม โดยมีหลักการให้พลเมืองใช้สิทธิของตนเองเลือกตั้งบุคคลที่ไว้วางใจเข้าไปเป็นตัวแทนในรัฐสภาเพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุด (Boyd, James Penny, 1884)

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกได้พยายามใช้หลักการปกครองของระบอบประชาธิปไตยเพื่อขับเคลื่อนชาติของตนไปสู่การพัฒนาอย่างแข็งแกร่งภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และสำหรับประเทศกัมพูชาหนึ่งในชาติสมาชิกประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาใหม่เนื่องจากพึ่งหลุดพ้นจากห้วงความขมขื่นจากสงครามกลางเมืองของแนวคิดการปกครองแบบสังคมนิยมก็ได้ใช้หลักการประชาธิปไตยเป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศ เพื่อหวังให้รอดพ้นจากวัฒนธรรมการปกครองที่ล้าหลัง รวมถึงกลุ่มอำนาจเดิมของสังคมในอดีตเพื่อสร้างการยอมรับจากนานาประเทศในสังคมโลก อีกทั้งยังมีเป้าหมายสำคัญในการกำหนดภาพลักษณ์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมก็เพื่อเป็นหลักประกันต่อความเชื่อมั่นแก่ต่างชาติในการร่วมพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของกัมพูชา และยังมีความปรารถนาในความช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ รวมถึงคาดหวังในสิทธิประโยชน์อันพึงมีพึงได้จากความเป็นประเทศแนวร่วมประชาธิปไตยอย่าง องค์การสหประชาชาติ ประชาคมยุโรป (EU) และสหรัฐอเมริกา

หากแต่การขับเคลื่อนด้วยหลักการประชาธิปไตยของกัมพูชานี้ หลายฝ่ายได้แสดงความกังวลต่อรูปแบบและวิธีการที่รัฐบาลกัมพูชาได้ดำเนินการ เพราะภาพความเบ่งบานแห่งเสรีประชาธิปไตยที่ปรากฏออกมานั้นอาจจะเพียงม่านมายาที่ถูกกำหนดขึ้นจากกลุ่มชั้นนำทางสังคมของรัฐเพื่ออำพรางสายตาให้ชาติอื่นเชื่อใจในประเทศตนเองที่ได้ยินดีและยอมรับเอาหลักการปกครองที่เป็นสากลเป็นเครื่องมือในการบริหารและพัฒนาประเทศตามหลักการที่นานาอารยประเทศที่ได้กระทำกัน ซึ่งช่วยให้กัมพูชาสามารถใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาจุดยืนร่วมในสังคมโลกได้ เพราะความเป็นจริงแล้วกลไกที่รัฐบาลกัมพูชาได้ใช้ขับเคลื่อนระบบการปกครองนั้น แท้จริงแล้วอาจจะจะเป็นอีกรูปแบบหรือแนวคิดที่อยู่ตรงข้ามกับประชาธิปไตยก็ว่าได้ เช่น การทุจริตการเลือกตั้ง การคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน การครอบงำสื่อ การควบคุมการทำงานของราชการ การใช้กฎหมายและอำนาจตุลาการทำลายฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้หลายฝ่ายเชื่อว่าเป็นผลมาจากมาจากความต้องการรักษารัฐอำนาจของรัฐบาลและเครือข่ายเพื่อต้องการอยู่ในตำแหน่งและรักษารัฐอำนาจทางการเมือง ซึ่งกลยุทธ์ทางการเมืองดังกล่าวส่งผลให้เกิดการก่อรูปของการปกครองแนวใหม่ ที่เรียกว่า “อภิชนาธิปไตย” (Aristocracy) ในการเมืองและสังคมกัมพูชาปัจจุบัน

บทความนี้จึงเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ถึงพลวัตของการปกครองแบบประชาธิปไตย เหตุการณ์ทางการเมืองในกัมพูชา รวมถึงรูปแบบกลไกของรัฐในการควบคุมอำนาจทางการเมืองภายใต้รูปลักษณ์ของประชาธิปไตยที่หลายฝ่ายต่างยังไม่สามารถมองออกกว่าประชาธิปไตยที่กัมพูชากล่าวอ้างว่าใช้ปกครองประเทศนั้น แท้ที่จริงแล้วอาจจะไม่เคยเกิดขึ้นเลยในประวัติศาสตร์การปกครองของกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เช่น ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องมาจากกลุ่มบุคคลที่เข้าไปเป็นผู้บริหารประเทศทั้งในด้านการเมือง กิจการภาครัฐ และธุรกิจเอกชน ก็ล้วนเป็นอภิสิทธิ์ชนกลุ่มก่อนที่มาจาก

เครือข่ายชั่วคราวทางการเมืองของพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ของสมเด็จฮุน เซน เพียงกลุ่มเดียว ซึ่งรูปแบบที่เกิดขึ้นนี้อาจจะเป็นผลมาจากการดำรงตำแหน่งผู้บริหารประเทศในฐานะหัวหน้ารัฐบาล หรือนายกรัฐมนตรีที่เชื่อว่าการเลือกตั้งที่ยาวนานถึง 23 ปี (พ.ศ. 2541-2564) และด้วยความสำเร็จในการวางแผนยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ดีนี้อาจส่งผลให้สมเด็จฮุน เซน สามารถสร้างกระบวนการสืบทอดอำนาจไปสู่ทายาททางการเมืองได้ในระยะยาว ดังปรากฏความสำเร็จในปัจจุบันคือ สมเด็จมหาบวรวิทย์ ฮุน มาแนต บุตรชายของสมเด็จฮุน เซน ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของกัมพูชาแทนบิดาในเวลาต่อมา

การปกครองดั้งเดิมและประวัติศาสตร์การเมืองกัมพูชา

ในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของกัมพูชา พบว่าช่วงเวลาที่ผ่านมากัมพูชาได้มีการใช้รูปแบบปกครองที่หลากหลาย ทั้งระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) อันเป็นระบอบกษัตริย์ปกครองไพร่ฟ้า ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่นิยมใช้กันมานานของกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต โดยกัมพูชาเริ่มใช้มาตั้งแต่อาณาจักรเจนละ อาณาจักรเขมรโบราณ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคสงครามล่าอาณานิคม ระบอบการปกครองนี้ของกัมพูชาจึงค่อย ๆ ล่มสลายไป แล้วเริ่มเปลี่ยนผ่านเข้ามาสู่ระบอบอำนาจนิยมปะปนกันไปกับระบอบประชาธิปไตยในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะปรากฏชัดในเพียงสองรูปแบบคือ ลัทธิอำนาจนิยมของระบอบศักดินาแบบดั้งเดิมและสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์

กัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้ง และแต่ละครั้งล้วนเกิดปรากฏการณ์ความรุนแรงทางสังคมอยู่เสมอ นับตั้งแต่การเป็นอาณาจักรเขมรซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์เคียงคู่มากับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาของไทย ซึ่งยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคมืดของกัมพูชาทีเดียว เนื่องจากการตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยายาวนานถึง 400 ปีทำให้เขมรกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาในฐานะดินแดนประเทศราช ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ รัฐเขมรก็ยังตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลสยามอยู่ จนมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เกิดสงคราม “อานามสยามยุทธ” ทำให้รัฐเขมรกลายเป็นรัฐอารักขาระหว่างสยามกับญวน (เวียดนาม) และในช่วงยุคล่าอาณานิคมรัฐเขมรได้ตกเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาอารักขาระหว่างฝรั่งเศส-กัมพูชา เมื่อ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2406 (1917) หลังจากฝรั่งเศสเข้าปกครองกัมพูชาแล้วได้ทำการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจในเวียดนาม โดยปรับปรุงการเก็บภาษีใหม่โดยได้เพิ่มจำนวนภาษีมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการขูดรีดรายได้จากพลเมืองชาวกัมพูชา อีกทั้งฝรั่งเศสยังนำชาวเวียดนามเข้ามาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในระบบราชการของฝรั่งเศสและเป็นแรงงานทางด้านเกษตรกรรม (อ้างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2552) ซึ่งชาวกัมพูชาก็ยังคงถูกกดขี่จากระบบการปกครองของฝรั่งเศสและเวียดนามซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่พลเมืองชาวกัมพูชาจำนวนมากในช่วงเวลานั้น

ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณกลางปี พ.ศ. 2484 (1941) กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนเข้าสู่แผ่นดินกัมพูชาทำให้เกิดข้อพิพาทในเรื่องการแบ่งแยกดินแดนระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส รัฐบาลไทยใน

สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เรียกร้องดินแดนบางส่วนในลาวและกัมพูชาคืนจากฝรั่งเศส จนนำไปสู่กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสที่เริ่มขึ้นเมื่อ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (1941) ในที่สุด ญี่ปุ่นเข้ามาไกล่เกลี่ยโดยที่ไทยได้จังหวัดพระตะบอง เสียมราฐ และบางส่วนของจังหวัดสintang ยกเว้นปราสาทนครวัดยังอยู่ในเขตแดนของฝรั่งเศส ต่อมาญี่ปุ่นได้สนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดในวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2488 (1945) กัมพูชาได้ประกาศเอกราชภายใต้วังโพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพาของญี่ปุ่น โดยมีสมเด็จพระนโรดม สีหนุ เป็นประมุขรัฐ หลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 (1945) กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรได้เข้ามาในพนมเปญ สถาปนาอำนาจของฝรั่งเศสในกัมพูชาอีกครั้ง

จากการผลักดันของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องเอกราชคืนจากฝรั่งเศสซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการผลักดันของญี่ปุ่นด้วย ในขณะนั้นญี่ปุ่นได้ยึดอำนาจในภูมิภาคอินโดจีนได้ทั้งหมดจากฝรั่งเศส ในวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2489 (1945) ญี่ปุ่นจึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลที่นิยมตนเองขึ้นมาทั้งในกัมพูชา ลาว และเวียดนาม โดยเฉพาะการสนับสนุนให้ทั้งสามประเทศประกาศเอกราชเป็นอิสระจากฝรั่งเศส สมเด็จพระนโรดม สีหนุ จึงได้ประกาศเอกราชและยกเลิกข้อตกลงต่าง ๆ ที่เคยทำไว้กับฝรั่งเศสทั้งหมด ในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2489 (1945) หลังประกาศเอกราชได้ 6 วัน สมเด็จพระนโรดม สีหนุได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลชุดแรกและพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเอง โดยมีนโยบายทางการเมือง คือ ต้องการจะประนีประนอมกับฝรั่งเศสมากกว่าที่จะเผชิญหน้าโดยตรง จากหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์กัมพูชา” ของแซนด์เลอร์ (2540) ที่แปลโดยพรธนาม เงามธรรมสาร สดใส ชันติวรพงศ์ และวงเดือน นาราสัจจ์ โดย แซนด์เลอร์ (2546) ได้อธิบาย การดำเนินงานทางการเมืองระหว่างที่สมเด็จพระนโรดม สีหนุเป็นทั้งกษัตริย์และนายกรัฐมนตรีในขณะเดียวกันในช่วงนี้ไว้ว่า สำหรับผู้ที่มิพบทาทในการถวาคำปรึกษาแก่พระองค์คือ เจ้ามนิเรธ และ พัน นูร ซึ่งทั้งสองจัดเป็นนักการเมืองหัวอนุรักษ์นิยมของกัมพูชาที่มีอิทธิพลต่อสมเด็จพระนโรดม สีหนุตั้งแต่ขึ้นครองราชย์ก่อนหน้าที่ฝรั่งเศสจะถูกญี่ปุ่นยึดอำนาจทั้งหมด

แนวคิดการเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศสของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ถือว่าเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปมิใช่รุนแรงและเด็ดขาดอย่างนักการเมืองหัวก้าวหน้าของกัมพูชา อย่างไรก็ตามช่วงเวลานั้น สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ทรงดำรงตำแหน่งกษัตริย์และนายกรัฐมนตรีได้เพียง 5 เดือนเท่านั้น ก็ถูกบีบบังคับให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อหลีกเลี่ยงให้ ชัน ทันห์ (Son Ngoc Tanh) ซึ่งเป็นผู้ที่ญี่ปุ่นหนุนหลังและเป็นที่คาดเดากันว่าญี่ปุ่นให้สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อรอคอย ชันทันห์ ซึ่งยังไม่กลับจากลี้ภัยที่ญี่ปุ่น ซึ่ง ชันทันห์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2489 (1945) และในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496 (1953) การเรียกร้องเอกราชของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ก็ประสบความสำเร็จเมื่อฝรั่งเศสยอมมอบเอกราชให้กัมพูชาอย่างเป็นทางการส่งผลให้ สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้รับคำชื่นชมเป็นอันมากจากชาวกัมพูชาซึ่งทั่วไปรับรู้ว่าเป็นพระองค์อยู่ในฐานะ “บิดาแห่งเอกราชของชาติ” และทรงได้รับความนิยมจากประชาชนในระดับสูง ขณะที่พรรคฝ่ายประชาธิปไตยและพันธมิตรซึ่งรณรงค์เรื่องนี้ด้วยเช่นกันแต่กลับเสื่อมความนิยมลงไปและต้องสลายตัวเองลงในปี พ.ศ. 2498 (1955) (เพ็ญภา จันทรแดง, 2562)

ประชาธิปไตยในกัมพูชายุคแรก

ในการประชุมเจนีวาที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี 1954 มีประเด็นเกี่ยวข้องกับการรื้อถอนอินโดจีนของฝรั่งเศสที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า มีผลสะท้อนกลับที่ยาวนานของการล่มสลายของจักรวรรดิฝรั่งเศสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นำไปสู่การก่อตัวของรัฐที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ) ที่รัฐเวียดนาม (อนาคตสาธารณรัฐเวียดนามเวียดนามใต้) ราชอาณาจักรกัมพูชาและราชอาณาจักรลาว (หนุม มารีสิน, 1991) หลังจากนั้นได้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้นในประเทศกัมพูชาใน พ.ศ. 2498 (1955) โดยมีคณะกรรมการควบคุมนานาชาติเป็นผู้สังเกตการณ์ ในครั้งนั้นสมเด็จพระนโรดม สีหนุได้ประกาศพระราชสมบัติให้พระบิดาและทรงตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ ชื่อ “พรรคสังคมนิยม” (People's Socialist Community) โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นฝ่ายชาวดังและมีแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วยความรุนแรง แต่ก็มีสมาชิกฝ่ายซ้ายภายในพรรค เช่น นายเขียว สัมพัน นายฮู ยวน เพื่อถ่วงดุลกับฝ่ายขวา ผลการเลือกตั้งในเดือนกันยายน พ.ศ. 2498 (1955) ปรากฏว่าพรรคสังคมนิยมชนะการเลือกตั้งโดยได้คะแนนเสียงร้อยละ 83 ของที่นั่งทั้งหมดในสภา

เมื่อได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ยังมีพระประสงค์ที่จะดำเนินนโยบายด้วยการดึงฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวากลุ่มต่าง ๆ ให้เข้าร่วมกับพรรคการเมืองของพระองค์ แต่ก็มีหลายฝ่ายไม่เห็นด้วยและไม่เข้าร่วม ดังนั้นรัฐบาลจึงมีการใช้การกดดันสำหรับผู้ที่ไม่ยอมเข้าร่วมด้วย โดยปฏิบัติการนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 (1960) เรื่อยมา จนทำให้กลุ่มที่ต่อต้านนโยบายของรัฐบาลกัมพูชาในสมัยนั้นรวมถึงกลุ่มที่มีความเห็นต่างอีกหลายฝ่ายถูกจำกัดพื้นที่ในสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ท้ายที่สุดก็ถูกผลักดันให้กลายเป็นองค์กรใต้ดิน และกลายเป็นพลพรรคที่มีแนวคิดเป็นฝ่ายซ้ายต่อต้านรัฐบาล อาทิเช่น “กรมประชาชนกัมพูชา” ได้กลายเป็นเป้าหมายโจมตีของรัฐบาลโดยถูกกล่าวหาว่าเป็นหุ่นเชิดของเวียดนามและมีการติดโปสเตอร์ต่อต้านกรมประชาชนกัมพูชาทั่วทุกพื้นที่ ส่วนสำนักหนังสือพิมพ์ของฝ่ายต่อต้านรัฐบาล เช่น หนังสือพิมพ์ 'l'Observateur และหนังสือพิมพ์อื่นที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันถูกสั่งปิดทำการ และบางแห่งยินยอมที่จะปิดตัวเองลงเนื่องจากการถูกขู่ดริตภาษีอย่างโหดร้ายจากรัฐบาล ซึ่งเป็นการบีบบังคับให้เลิกทำข่าวต่อต้านรัฐบาล ต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2506 (1963) สมเด็จพระนโรดม สีหนุได้ประกาศรายชื่อของขบวนการฝ่ายซ้ายจำนวน 34 คน ว่าเป็นผู้ที่วางแผนโค่นล้มรัฐบาลสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้เรียกตัวบุคคลในรายชื่อเหล่านี้มาพบเพื่อให้เกลี้ยกล่อมเข้าร่วมกับรัฐบาลของพระองค์และปฏิญาณตนว่าจะจงรักภักดีต่อพระองค์ ทุกคนที่ยอมรับข้อเสนอดังกล่าวจะถูกติดตามด้วยตำรวจของพระองค์ตลอด 24 ชั่วโมง แต่หลายคนได้ปฏิเสธและถูกรัฐบาลประกาศว่าเป็นพวกซี้ซลาด หลอกหลวง ก่อวินาศกรรม หัวหน้ากบฏและเป็นคนทรยศ ผลที่ตามมาคือทำให้ขบวนการฝ่ายซ้ายเหล่านี้ต้องหลบหนีออกจากเมืองหลวงไปตั้งมั่นต่อสู้กับรัฐบาลในชนบทแทน (แซนด์เลอร์, 2544)

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ แม้จะเป็นการดำเนินนโยบายที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นปฏิปักษ์กับไทยและเวียดนามใต้ซึ่งเป็นชาติประชาธิปไตย ในขณะที่พระองค์กลับแสดงความเป็นมิตรกับจีนและสนับสนุนเวียดนามเหนือในสงครามเวียดนาม (นภดล ชาติประเสริฐ,

2540) ในสมัยนี้กัมพูชามีกรณีพิพาทกับไทยทั้งกรณีพิพาทเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร และการกวาดล้างชาวไทยเกาะกงในจังหวัดเกาะกง และการเป็นนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลประชาธิปไตยของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้สิ้นสุดลงเมื่อถูกรัฐประหารยึดอำนาจ โดย นายพลลอน นอล เมื่อ พ.ศ. 2513 (1970) (CAAI News, 2010) และได้จัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐเขมรขึ้นมาแทนส่งผลให้สมเด็จพระนโรดม สีหนุต้องลี้ภัยไปจัดตั้งรัฐบาลราชอาณาจักรกัมพูชาพลัดถิ่นที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีนในที่สุด

แซนด์เลอร์ (2540) ได้วิเคราะห์บทบาทของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ว่าพระองค์ต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่ยากลำบากในการเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส และพระองค์ได้ใช้กลยุทธ์นี้และอื่น ๆ ที่หลากหลายทำให้เป็นที่นิยมในหมู่ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ และต่อมาพระองค์ก็อาศัยความนิยมที่ได้รับนี้เข้าไปจัดการนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามให้สูญเสียโอกาสที่จะมาต่อสู้กับพระองค์ แซนด์เลอร์ ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ในการเรียกร้องเอกราชในปี พ.ศ. 2496 (1953) นั้น ช่วยทำให้พระองค์เป็นผู้ควบคุมอำนาจทางการเมืองมาไว้กับพระองค์แต่เพียงผู้เดียวซึ่งเป็นผลดีในทางการเมืองของพระองค์ในยุคต่อมา

Osborne (1973) ได้เขียน หนังสือชื่อ “Politics and Power in Cambodia: The Sihanouk Years” ในปี 1973 โดยเขาได้บรรยายถึงบทบาททาง การเมืองของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะการเรียกร้องเอกราช รวมทั้งการสละราชสมบัติให้พระบิดาเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ทางการเมืองที่สามารถเรียกคะแนนนิยมให้แก่พระองค์ในการลงเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งนั้นได้ ทั้งนี้ยังเป็นความน่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินนโยบายภาครัฐของรัฐบาลสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ที่เป็นรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย แต่่นโยบายที่พระองค์ได้กำหนดใช้ส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกถึงการไม่ยอมรับฟังเสียงฝ่ายอื่น ซึ่งขัดแย้งกับหลักการเป็นประชาธิปไตยที่ว่า “ยอมรับเสียงส่วนใหญ่ แต่ต้องรับฟังเสียงส่วนน้อย” หากแต่พระองค์พยายามใช้มาตรการที่แข็งแกร่งและรุนแรงในการปราบปรามผู้เห็นต่างทางความคิด ถึงแม้ภายในพรรคจะมีกลุ่มคนที่มีแนวคิดฝ่ายซ้ายคอยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่แตกต่างนั้นอยู่ก็ตาม แต่ก็ไม่เป็นผลเพราะรัฐบาลยังคงดำเนินการเชิงรุกในการปราบปรามอยู่อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการสั่งปิดสำนักหนังสือพิมพ์ การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม รวมถึงการไล่ล่าจัดการกับบุคคลฝ่ายซ้ายจนต้องหลบหนีเพื่อเอาชีวิตรอด โดยเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่านโยบายที่รัฐบาลสมเด็จพระนโรดม สีหนุ แห่งกัมพูชาได้ดำเนินการใช้ในช่วงนั้นอาจดูไม่แตกต่างไปจากใช้อำนาจเผด็จการของผู้นำลัทธิอำนาจนิยม ในการปราบปรามคู่แข่งอย่างโหดร้ายซึ่งเป็นนโยบายภายในรัฐที่มุ่งอาฆาตบุคคลที่เห็นต่างทางการเมืองอย่างจริงจังนั่นเอง

ในส่วนนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น ค่อนข้างชัดเจนว่าสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับชาติที่เป็นลัทธิสังคมนิยมอย่างประเทศจีนและเวียดนามเหนือ แต่กลับมีแนวโน้มและทิศทางนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติที่เป็นประชาธิปไตยอย่างประเทศไทยและเวียดนามใต้ (ภายใต้การสนับสนุนของอเมริกา) ดังนั้นไม่เป็นการผิดที่จะกล่าวว่ารัฐบาลของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ เป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย หากแต่กระบวนการบริหารงานและนโยบายเชิงอำนาจนิยมอย่างดุเดือด

และแข่งกันก้าวต่อผู้เห็นต่างหรือฝั่งตรงข้าม รวมทั้งยังมีเข้าข้างและแอบอิงกับลัทธิสังคมนิยมอยู่เป็นนิจทำให้อธิบายได้ยากยิ่งว่า ประชาธิปไตยยุคแรกเริ่มแรกของกัมพูชาเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงตามเจตนารมณ์ และหลักการที่สากลยอมรับหรือไม่ หรืออาจจะ “เป็นประชาธิปไตยเพียงการเลือกตั้ง” ก็ว่าได้

ต่อมา กัมพูชาได้เกิดสงครามกลางเมืองโดยเป็นความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา (Communist Party of Kampuchea: CPK) หรือพรรคเขมรแดง ที่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ อีกฝ่ายคือรัฐบาลสาธารณรัฐเขมรที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ หลังจากการต่อสู้ผ่านไป 5 ปี รัฐบาลฝ่ายสาธารณรัฐเขมรพ่ายแพ้เมื่อปี พ.ศ. 2518 (1975) และเขมรแดงได้ประกาศตั้งกัมพูชาประชาธิปไตย ความขัดแย้งนี้แม้จะเป็นการสู้รบภายในประเทศแต่ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2502-2518) และมีความเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างราชอาณาจักรลาว เวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ สงครามกลางเมืองนี้ได้นำไปสู่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชาหรือที่เรียกว่า เหตุการณ์ทุ่งสังหารที่เขมรแดงได้ฆ่าประชาชนคนกัมพูชาไปราวสองล้านกว่าคนเพียงเพราะมีความเห็นต่างทางอุดมการณ์การเมือง

ภายหลังการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาและการสิ้นสุดสงครามกลางเมืองหลัง พ.ศ. 2523 (1980) ซึ่งเป็นการสู้รบระหว่างกองทัพประชาชนปฏิวัติกัมพูชาของรัฐบาล กับแนวร่วมเขมรสามฝ่ายซึ่งถือเป็นรัฐบาลพลัดถิ่นของกลุ่มต่าง ๆ สามกลุ่ม คือ พรรคฟุนซินเปก (Funcinpec Party) ของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ พรรคกัมพูชาประชาธิปไตย (Party of Democratic Kampuchea) หรือเขมรแดง และแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติประชาชนเขมร (Khmer People's National Liberation Front) สุดท้ายมีการเจรจาเพื่อยุติสงครามกลางเมืองเมื่อ พ.ศ. 2532 (1989) และนำไปสู่การประชุมสันติภาพที่ปารีสเพื่อสงบศึกใน พ.ศ. 2534 (1991) ท้ายที่สุดก็มีการจัดการเลือกตั้งในประเทศกัมพูชา โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) คนกลางในการจัดการเลือกตั้ง ใน พ.ศ. 2536 (1993) เพื่อเริ่มต้นฟื้นฟูบูรณะประเทศ

สมเด็จพระนโรดม สีหนุได้รับการทูลเชิญกลับมาเป็นกษัตริย์กัมพูชาอีกครั้ง และมีการจัดตั้งรัฐบาลผสมเพื่อเข้าร่วมการบริหารประเทศร่วมกันของแต่ละกลุ่มอำนาจทางการเมืองแต่การกลับมาของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ เป็นการกลับมาเพื่อฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์ของกัมพูชาเพื่อดำรงไว้ซึ่งสถาบันสำคัญของชาติ หากแต่อำนาจบริหารประเทศไม่ได้อยู่ในการดูแลของกษัตริย์อีกต่อไป เพราะอำนาจการเมืองทั้งหมดอยู่ในมือของรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นหลังจากการเลือกตั้ง

ประชาธิปไตยในกัมพูชายุคใหม่

หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายทำให้สงครามเย็นสิ้นสุดลง ประเทศจีนได้เลิกสนับสนุนกลุ่มเขมรแดง ทำให้หลายฝ่ายเกิดความสนใจในประเด็นปัญหาของประเทศกัมพูชาที่ได้รับผลกระทบจากสงครามเย็น จึงมีการประชุมนานาชาติว่าด้วยการแก้ไขปัญหาของประเทศกัมพูชา จนนำไปสู่ “ข้อตกลงสันติภาพแห่งกรุงปารีส” (Paris Peace Agreement) ที่นำมาสู่การสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งครั้งแรก พ.ศ. 2536 (1993) ในกัมพูชา ซึ่งในการเลือกตั้งครั้งนั้น พรรคฟุนซินเปก (Funcinpec Party) ของสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์

ชนะเลือกตั้ง ส่วนพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ของสมเด็จฮุน เซน ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นลำดับที่ 2 และฝ่ายแพ้การเลือกตั้ง แต่สมเด็จฮุน เซน ประกาศไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ และใช้วิธีปิดบังค้ำจนสามารถให้สภายอมรับหลักการเงื่อนไขฝ่ายตนเพื่อรับรองให้ตนเองเป็นนายกรัฐมนตรีลำดับที่ 2 ร่วมกับสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ ที่ทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีลำดับที่ 1 ของประเทศ และในปีเดียวกันนี้เองที่มีการสถาปนาเลื่อนบรรดาศักดิ์นายฮุน เซน นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 เป็น สมเด็จพระอัครมหาเสนาบดีโตโฮฮุน เซน หรือ สมเด็จฮุน เซน (CPP Daily News, 2009)

ดูเหมือนว่าการบริหารประเทศภายใต้ผู้นำรัฐบาลสองคนนั้นไม่ค่อยมีความสมบูรณ์แบบตามหลักการบริหารเท่าใดนัก เพราะต่างฝ่ายต่างขึ้นมาเพื่อเพียงคานอำนาจของสองฝั่งกลุ่มการเมืองเท่านั้น จึงทำให้บางครั้งอาจมีความเห็นที่ขัดแย้งในหลายประเด็นส่งผลให้เกิดรอยร้าวในการบริหารร่วมกัน ท้ายที่สุดในปี พ.ศ. 2540 (1997) สมเด็จฮุน เซน ได้นำกองกำลังเข้าทำการรัฐประหารรัฐบาลสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ และยึดอำนาจในการบริหารงาน ซึ่งมูลเหตุเกิดจากความตึงเครียดของทั้งสองฝ่ายที่พยายามแย่งชิงโอกาสในการกุมอำนาจทั้งหมด รวมทั้งพยายามดึงเขมรแดงเข้ามาเป็นพวก ในครั้งนั้นสมเด็จฮุนเซินได้ออกมากล่าวหาสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ ว่ากำลังวางแผนจะยึดอำนาจโดยมีกองกำลังทหารเขมรแดงหนุนหลัง จึงสั่งให้ทหารในฝ่ายของตนจับกุมฝ่ายของพรรคฟุนซินเปก (David M. Ayres, 2000) โดยเหตุการณ์ครั้งนั้นส่งผลให้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงของกองกำลังทั้งสองฝ่ายในหลายพื้นที่ ได้แก่ กลางกรุงพนมเปญ บ้านโอรส์เม็ค จ.อุดรมิชัย (ชายแดนจังหวัดสุรินทร์) บ้านโศดาเตียะ จังหวัดโพธิสัตย์ (ตรงข้ามอำเภอบ่อไร่ จ.ตราด) การต่อสู้ระหว่างทั้งสองฝ่าย ชาวกัมพูชาอพยพหนีเข้ามาฝั่งไทยประมาณ 3,000 คน (วัชรินทร์ ยงศิริ, 2545) การต่อสู้ยืดเยื้อไปจนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540 สุดท้ายกองกำลังของสมเด็จฮุน เซน เป็นฝ่ายชนะ ส่วนสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ ต้องขอลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศสร่วมกับผู้นำพรรคฟุนซินเปก (Functinpec Party) อีกหลายคนได้ติดตามออกนอกประเทศไปด้วย

หลังจากทำการรัฐประหารสำเร็จ สมเด็จฮุน เซน ได้จัดการแก้ไขปัญหาทางการเมืองในประเทศและพยายามสร้างเสถียรภาพของรัฐบาลให้สามารถบริหารงานได้ท่ามกลางกระแสกลุ่มการเมืองที่ยังแตกแยกในช่วงแรก ต่อมาไม่นานเริ่มปรากฏภาพการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนา คือ รัฐบาลของสมเด็จฮุน เซน ได้นำพากัมพูชาเข้าสู่การเป็นสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2542 (Carolyn L. Gates; Mya Than, 2001) และได้พยายามในการฟื้นฟูประเทศด้วยการนำไปสู่ความมั่นคงทางการเมืองผ่านระบอบประชาธิปไตยที่มีการเมืองหลายพรรคแบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ

ในปี พ.ศ. 2546 (2003) กัมพูชาได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้ง โดยพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ของสมเด็จฮุน เซน ชนะการเลือกตั้งทั่วไป คือได้คะแนน 2,447,259 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.3 และได้ที่นั่งในสภาไป 73 ที่นั่ง อันดับสอง คือ พรรคสมรังสี (Sam Rainsy Party) ของนายสม รังสี ได้คะแนน 1,554,405 คิดเป็นร้อยละ 21.9 ได้ที่นั่งในสภาไป 24 ที่นั่ง และพรรคฟุนเซนเปค

(Funcinpec Party) ได้คะแนนอันดับสาม 1,072,313 คิดเป็นร้อยละ 20.8 ได้ที่นั่งสภาไป 26 ที่นั่ง (Kazmin and Amy, 2003) แต่คะแนนเสียงที่พรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ได้ไปนั้นไม่ถึง 2 ใน 3 ของคะแนนเสียงข้างมากจึงไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ทำให้สมเด็จฮุน เซน ต้องหาแนวร่วมจากพรรคอื่นมาเป็นพรรคร่วมรัฐบาลเพื่อปลดล็อกภาวะชะงักงันทางการเมือง เป็นที่น่าสังเกตว่าพรรคที่สมเด็จฮุน เซน ได้เลือกเข้ามาเป็นพรรคร่วมรัฐบาลคือพรรคฟุนซินเปก (Funcinpec Party) ซึ่งเป็นพรรคที่ตนเองเคยทำรัฐประหารมาก่อน แต่การตกลงระหว่างกันของทั้งสองพรรคเป็นไปอย่างราบรื่นคล้ายกับกลุ่มการเมืองของพรรคฟุนซินเปก (Funcinpec Party) นั้นก็แอบคาดหวังต่อการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลในครั้งนี้อยู่แล้ว ส่งผลให้พรรคสมรังสี (Sam Rainsy Party) ของนายสม รังสี กลายเป็นฝ่ายค้านในที่สุด และในปีนั้นเองสมเด็จฮุน เซน ก็ได้รับเลือกจากรัฐสภาให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัย และมีวาระการดำรงตำแหน่งในสมัยเป็นเวลา 5 ปี

พ.ศ. 2551 รัฐบาลสมเด็จฮุน เซน ได้หมดวาระลง กัมพูชาได้จัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นอีกรอบ ผลปรากฏว่าพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ชนะการเลือกตั้งอีกครั้ง ด้วยคะแนนเสียง 3,992,374 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 58.1 ได้ที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 90 ที่นั่ง รองลงมาคือ พรรคสมรังสี (Sam Rainsy Party) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ได้คะแนนเสียงไป 1,316,714 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 21.9 ได้ที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 26 ที่นั่ง อันดับสาม คือ พรรคสิทธิมนุษยชนกัมพูชา (Changes at Human Rights Party) ซึ่งเป็นพรรคใหม่ได้คะแนนเสียง 397,816 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 6.62 ได้ที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 3 ที่นั่ง อันดับ 4 พรรคคนโรตม รณฤทธิ์ ได้คะแนนเสียง 337,943 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 5.62 ได้ที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 2 ที่นั่ง และสุดท้าย คือ พรรคฟุนซินเปก ได้คะแนนเสียง 303,764 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 5.05 ได้ที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 2 ที่นั่ง จากการเลือกตั้งในครั้งนี้พบว่าการเมืองกัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ด้วยคะแนนนิยมในพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ที่เพิ่มขึ้นอย่างเท่าตัวเมื่อเทียบกับการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา สามารถแบ่งสัดส่วนที่นั่งในรัฐสภาได้มากกว่า 2 ใน 3 และสามารถจัดตั้งรัฐบาลเพียงพรรคเดียวได้ (People, 2007) อย่างไรก็ตามคะแนนพรรคสมรังสี ซึ่งเป็นฝ่ายค้านก็ยังทิ้งห่างจากพรรครัฐบาลมาก ความน่าสนใจในการเปลี่ยนทางการเมืองครั้งนี้อีกประการหนึ่ง คือ พรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงเป็นอันดับสามและสี่กลายเป็นพรรคสิทธิมนุษยชนกัมพูชาและพรรคคนโรตม รณฤทธิ์ ซึ่งเป็นพรรคใหม่ ส่วนพรรคฟุนซินเปก (Funcinpec Party) ที่เคยได้รับคะแนนเสียงมากเป็นอันดับสองในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมากลับได้คะแนนเสียงเพียงสามแสนกว่าคะแนนและได้ที่นั่งในสภาเพียง 2 ที่นั่งเท่านั้น

พ.ศ. 2556 ผลการเลือกตั้งในกัมพูชาครั้งนี้ยังเป็นพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ชนะการเลือกตั้ง ด้วยคะแนนเสียง 3,253,969 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 48.83 ได้สัดส่วนที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 68 ที่นั่ง ซึ่งลดลงจากการเลือกตั้งที่ผ่านมาถึง 22 ที่นั่ง รองลงมาคือ พรรคสงเคราะห์ชาติของนายสม รังสีได้คะแนน 2,946,176 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 44.46 ได้สัดส่วนที่นั่งในรัฐสภาจำนวน 55 ที่นั่ง (Thai PBS News, 2556) สภาพการเมืองกัมพูชาในช่วงนี้ค่อนข้างผันผวนจากเกมการเมืองของทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ซึ่งทำให้คะแนนนิยมในพรรครัฐบาลเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด และประชาชนกัมพูชาจำนวนมากได้หันมาสนับสนุนและลงคะแนนเสียงให้กับพรรคฝ่ายค้านคือพรรคสงเคราะห์ชาติ (Cambodia

National Rescue Party: CNRP) มากขึ้น คะแนนนิยมที่ฝ่ายค้านได้รับนี้อาจจะเนื่องมาจากพรรคสงเคราะห์ชาติที่เพิ่งใหม่นี้เกิดจากการรวมตัวของสองพรรคการเมืองที่มีฐานคะแนนนิยมจากคนรุ่นใหม่ คือ พรรคสมรังสี (Sam Rainsy Party) และ พรรคสิทธิมนุษยชนกัมพูชา (Changes at Human Rights Party) ด้วยคะแนนนิยมของฝ่ายค้านที่เพิ่มมากขึ้นประกอบกับกระแสความโหยหาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประชาชนกัมพูชาโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ส่งผลให้ฐานอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลสมเด็จฮุน เซน เริ่มสั่นคลอน เหตุนี้เชื่อได้ว่ารัฐบาลจึงพยายามใช้กลไกทางการเมืองที่หลากหลายเข้าจัดการกับพรรคฝ่ายค้านจนที่สุดก็สามารถจัดการยุบพรรคสงเคราะห์ชาติได้ด้วยเครื่องมือจากอำนาจตุลาการ ซึ่งเหตุการณ์ลี้ภัยพรรคสงเคราะห์ชาติและตั้งข้อหาบทบัญญัติให้กับหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านนี้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เริ่มไม่เชื่อใจในการบริหารงานของรัฐบาลมากยิ่งขึ้นรวมถึงการเปื้อนหายากการเมืองของคนกัมพูชาในช่วงเวลานั้นอีกด้วย

ล่าสุดกัมพูชาได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อ พ.ศ. 2561 (2018) พบว่า พรรคฝ่ายรัฐบาล นำโดยพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ร่วมกับพรรคร่วมรัฐบาลอีก 19 พรรค ได้ชนะการเลือกตั้งอย่างเป็นเอกฉันท์ด้วยจำนวนที่นั่งในสภา 123 ที่นั่ง (Khmertime, 2018) และผลจากการที่พรรคสงเคราะห์ชาติ (พรรคฝ่ายค้าน) ถูกยุบก่อนมีการเลือกตั้งเพียง 10 เดือน ทำให้ให้การเลือกตั้งในครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่ปราศจากฝ่ายค้าน สาเหตุสำคัญมาจากการที่พรรคสงเคราะห์ชาติ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านได้ถูกศาลสูงสุดกัมพูชาพิพากษาสั่งยุบพรรค หัวหน้าพรรคถูกตัดสิทธิในข้อหาบทบัญญัติและสมาชิกพรรคถูกตัดสิทธิการเมืองเป็นเวลา 5 ปี เนื่องจากข้อกล่าวหาสมคบกับต่างประเทศ (อเมริกา) เพื่อเตรียมการโค่นล้มรัฐบาล ซึ่งเป็นผลมาจากกฎหมายพรรคการเมืองของกัมพูชาที่มีผลใช้บังคับในช่วงกลางปี พ.ศ. 2560 นั้นเอง

สำหรับภาพรวมของประชาธิปไตยในกัมพูชาขณะนี้เริ่มมีการใช้หลักการของประชาธิปไตยในการขับเคลื่อนการเมืองในประเทศอย่างจริงจัง คือ มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศและจัดตั้งรัฐบาลผ่านรัฐสภาตามขั้นตอน ซึ่งเมื่อมองเพียงภาพที่ถูกเผยแพร่ออกมาโดยสื่อของกัมพูชาอาจจะเห็นว่าประชาธิปไตยในกัมพูชานั้นกำลังเบ่งบานตามครรลองปฏิบัติของหลักการที่ทั่วโลกยอมรับ แต่หากพิจารณาและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในเนื้อหาและสถานการณ์ในกัมพูชาที่เกิดขึ้นอาจจะเห็นภาพของ “รัฐทรราช” ที่มีการยื้อแย่งอำนาจในรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่การใช้อำนาจทหารเข้าทำการปฏิวัติหรือรัฐประหารเหมือนแต่ก่อน แต่เป็นการใช้อำนาจทางการเมืองและเครื่องมือทางการเมืองที่หลากหลาย จากอำนาจของการเป็นผู้บริหารรัฐเข้าจัดการฝ่ายตรงข้ามให้หมดอำนาจการต่อสู้ในสนามการเมืองไป ไม่เพียงแต่พรรคฝ่ายค้านหรือกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามเท่านั้นที่ถูกรัฐบาลเข้าจัดการเล่นงาน สำหรับประชาชนในสังคมที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากรัฐบาลก็ถูกจัดการด้วยเครื่องมือต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ภาพลักษณ์ประชาธิปไตยที่สวยงามในกัมพูชาที่ปรากฏออกมาสู่สายตาชาวโลกนั้นอาจจะไม่ได้เป็นจริงดังที่ปรากฏเสมอไป เพราะพรมแดนที่ปรายด้วยกลีบกุหลาบที่รัฐต้องการให้ชาวโลกเห็นนั้นได้พรมอาจจะมีหลายอย่างที่รัฐบาลไม่ต้องการนำเสนอหรือปิดบังอำพรางอยู่อีกมาก ดังตัวอย่างการได้มาซึ่งคะแนนเสียงและสัดส่วนที่นั่งในรัฐสภาของรัฐบาลในแต่ละรอบการเลือกตั้งนั้น รัฐบาลไม่สามารถ

อธิบายต่อชาวโลกได้อย่างเต็มปากว่า ได้ใช้กลไกหรือเครื่องมือใดบ้างในการรักษาฐานอำนาจและประโยชน์ทางการเมืองของตนเองไว้ จึงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเหนียวแน่นเสมอมาและสามารถสืบทอดอำนาจทางการเมืองมาได้ทุกวาระสมัยของการเลือกตั้งจนถึงปัจจุบันได้

เครื่องมือทางการเมืองในการรักษาอำนาจของรัฐบาลสมเด็จสุรน เซน

1. การใช้แนวคิดครองอำนาจนำในการควบคุมสังคม

แนวคิดเรื่อง การครองอำนาจนำเป็นการพยายามวิเคราะห์เพื่อการเข้าถึงหรือเข้าใจอุดมการณ์วัฒนธรรมที่ครอบงำชีวิตของผู้คนและกลยุทธ์ของการครองอำนาจนำ คือการครองอำนาจนำทางการเมืองและการครองอำนาจนำทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเน้นการใช้สื่อเพื่อสร้างความเห็นพ้องต้องกันอันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการและปกครองและเพื่อสร้างกลุ่มทางประวัติศาสตร์ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดหรือการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด (War of Position) และการสร้างความยินยอมพร้อมใจ โดยการทำการสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดดังกล่าวนี้ จะดำเนินการโดยอาศัยกลไกต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการยอมรับและได้มาซึ่งภาวะการครองอำนาจนำทางความคิดและความเชื่อของผู้คนในสังคมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือการยึดพื้นที่ประชาสังคมและสังคมการเมืองนั้นจะต้องอาศัย “เครื่องมือ” หรือ “กลไก” เป็นอาวุธ เช่นเดียวกับการใช้อาวุธยุทโธปกรณ์ทางการทหาร เพื่อทำการสงครามขับเคี่ยวหรือสงครามทางการทหาร (วัชรพล พุทธิรักษา, 2549)

ทั้งนี้สมเด็จสุรน เซน ก็ได้อาศัยกลไกหลายประการเป็นเครื่องมือในการยึดกุมจิตใจผู้คนเหนือพื้นที่ทางสังคมและในขณะเดียวกันก็ยึดกุมกลไกอำนาจรัฐควบคุมกันไปอีก ซึ่งทั้งสองเครื่องมือถือเป็นสิ่งที่สำคัญต่อกระบวนการสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นตามความมุ่งหมายของกลุ่มหรือชนชั้นผู้นำทางการเมืองของกัมพูชา โดยกลไกการครองอำนาจนำถือเป็นสิ่งใดก็ได้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอด หรือส่งผ่านชุดความคิด จากด้านนักรบการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลทางการเมืองไปยังผู้คนในสังคม ซึ่งในกัมพูชาการใช้กลไกอำนาจรัฐอาจเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตามความต้องการของชนชั้นปกครองโดยที่ประชาชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ได้แก่ (สมลักษณ์ ศรีราม, 2559)

1) **ภาพลักษณ์ของผู้นำ** ถือเป็นกลไกหนึ่งที่สมเด็จสุรน เซน ได้นำมาใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดด้วยการได้ย้อนกลับไปหาจารีตการใช้อำนาจแบบเก่าในสังคมเขมรโบราณซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ในทัศนคติและความรับรู้ของคนกัมพูชาปัจจุบัน อาทิ หลักการที่ว่าอำนาจ (Monarchy) จะต้องเกิดจากการประกอบเข้าด้วยกันของสิ่งมงคลอย่างเช่น บุญญาบารมี และ ยศถาบรรดาศักดิ์ (ดุลยภาค ปรีชารัชช, 2557) ซึ่งทัศนะดังกล่าวนี้ แอนน์ รุธ แฮนเซน (Hansen, Anne Ruth) เสนอคำอธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง How to Behave: Buddhism and Modernity in Colonial Cambodia 1860–1930 ว่ามีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับโลกทัศน์ใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาหรืออีกนัยหนึ่งคือชาวกัมพูชายังคงความเชื่อเรื่องจักรวาลทัศน์ ซึ่งเป็นแบบที่มีโครงสร้างทางลำดับชั้น ทั้งลำดับชั้นทางภพภูมิและทางศีลธรรม บุคคลซึ่งเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอาจมีชีวิตที่ดีกว่าปัจจุบันด้วยการสั่งสมบุญ

บารมีอันจะนำไปสู่การเกิดในภพภูมิที่สูงขึ้นในชาติหน้า (Hansen, Anne Ruth, 2008) ด้วยแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ นายฮุน เซนจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “สมเด็จพระจักรมหาเสนาบดีเดโช ฮุน เซน” เมื่อ พ.ศ. 2536 นอกจากนั้น ยังมีบุคคลที่สำคัญกัมพูชาได้รับการสถาปนาบรรดาศักดิ์อีก 2 คน คือ สมเด็จพระจักรมหาธรรมโฬิศกาล เจีย ซิม ประธานพฤษภกษากัมพูชา (วุฒิสภา) และสมเด็จพระจักรมหาพญาจักรี เฮง สัม ริน ประธานรัฐสภากัมพูชา พร้อมกับดำรงตำแหน่งจอมพล (พลเอก 5 ดาว) แห่งกองทัพกัมพูชา (The Phnom Penh Post, 2009) ซึ่งแน่นอนว่าการประดับชั้นยศและการมีบรรดาศักดิ์ชั้นสูงยังสามารถใช้ได้กับแนวคิดทางสังคมกัมพูชาในอดีต เพราะผู้คนในสมัยนั้นเชื่อว่าการที่บุคคลจะได้ยศบรรดาศักดิ์ต่างๆ นั้น ย่อมเกิดจากวาสนาบารมีของบุคคล ผู้นั้นเพราะการมีบุญบารมีมากก็ย่อมได้รับการเลื่อนยศฐาบรรดาศักดิ์ที่สูงขึ้น และบุคคลที่มียศสูงก็ควรได้รับการไว้อื้อเชื้อใจในการปกครองสังคมนั่นเอง

2) การใช้กระเสชาตินิยม ถือเป็นเครื่องมือทางการเมืองอีกอย่างหนึ่งที่สมเด็จพระฮุน เซน ได้ใช้ในการต่อสู้ช่วงชิงความหมาย (War of Position) เพื่อให้ประชาชนกัมพูชายอมรับการครองอำนาจนำที่ยาวนานต่อเนื่องของตนเอง กล่าวคือ กระแสความนิยมของสมเด็จพระฮุน เซน เกิดจากผลงานการบริหารประเทศช่วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ การฟื้นฟูบูรณะประเทศจากภาวะสงคราม การยุติความขัดแย้งของคนในชาติจากความขัดแย้งทางการเมืองและการปกครอง เนื่องจากประสบการณ์อันเลวร้ายของชาวกัมพูชาในช่วงสงครามกลางเมืองเกือบที่กินเวลากว่า 30 ปี ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงมองว่าสมเด็จพระฮุน เซน เป็นผู้มืบทาทสำคัญในการสร้างชาติกัมพูชาใหม่ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2558) ดังนั้นกระเสชาตินิยมจึงมักจะถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นทางการเมืองอยู่เป็นระยะ ๆ ดังจะเห็นได้จากช่วงเวลาที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง สมเด็จพระฮุน เซน จะใช้วิธีปลุกกระแสเรื่องราวในอดีตขึ้นมาให้ผู้คนหวาดกลัว นั่นก็คือเรื่องของ “เขมรแดง” โดยมักกล่าวถึงผู้ที่ไม่ยอมเลือกพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) แต่มีการลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่พรรคฝ่ายค้านว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้เขมรแดงกลับมาใช้อิทธิพลนำมาสู่การล้างแค้นชนเผ่าประชาชนและไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุขอีกต่อไป (สมศรี หาญอนันท์สุข, 2556) เช่นเดียวกันกับกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนกับประเทศไทยและประเทศเวียดนาม เพื่อสร้างความได้เปรียบในทางการเมือง สมเด็จพระฮุน เซน มักจะการโจมตีในระหว่างการหาเสียงว่าหากพรรคฝ่ายค้านได้รับการเลือกตั้งก็จะนำมาซึ่งภัยสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองฝั่ง โดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อในการปลุกเร้ามวลชนทำให้ประชาชนชาวกัมพูชาตื่นอยู่เพียงข้าง เนื่องจากสมเด็จพระฮุน เซนสามารถใช้ข้อพิพาทดังกล่าวเป็นเป้าหมายในการสร้างความรู้สึกชาตินิยมได้ (ศรุตี สกุลรัตน์, 2551) ซึ่งนักการเมืองกัมพูชาถือว่ามีความสามารถในการเล่นเกมการเมืองโดยเฉพาะการหยิบยืมปัญหาและความขัดแย้งทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องเขตแดน ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ที่มักจะถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสถานการณ์ทางการเมืองเพื่อสร้างคะแนนนิยมและปลุกกระแสการต่อต้านระหว่างกันได้เสมอ เพราะปัญหาเหล่านั้นสามารถปลุกกระแสชาตินิยมในกัมพูชาได้เป็นอย่างดีเสมอมา แต่หลายฝ่ายก็ไม่ได้เห็นด้วยกับแนวคิดทางการเมืองของกัมพูชาเท่าใดนัก เพราะถือว่าเป็นจุดต่างทางการเมืองของกัมพูชา

ที่สำคัญและส่งผลให้นักสิทธิมนุษยชนในอาเซียนวิจารณ์ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านที่ใช้เรื่องราวดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือในการหาเสียงเลือกตั้ง

3) การเมืองเครือญาติ (Political Cronyism) เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สมเด็จฮุน เซน ได้วางแผนไว้เพื่อครองอำนาจในกัมพูชา เนื่องจากการจัดวางระบบการเมืองเครือญาตินิยม (Political Cronyism) และการเมืองอุปถัมภ์ (Patronage Politics) นี้ สมเด็จฮุน เซน ได้ผลักดันบรรดาบุตรธิดาทั้ง 5 คน รวมไปถึงเครือญาติของชนชั้นนำทางสังคมให้อยู่ในตำแหน่งสำคัญทางการเมืองในเกือบทุกหน่วยงาน ตลอดจนการสร้าง “เครือข่ายระบบอุปถัมภ์” (Patronage System Networking) ในกลุ่มการเมือง ทหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับ จนถึงประชาชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับและสามารถชักจูงและจูงใจให้เชื่อฟัง ซึ่งเห็นได้จากกรณีการส่งบุตรชายทั้ง 3 คน ไปศึกษาต่อด้านการทหารในต่างประเทศ โดยนายฮุน มานัต บุตรชายคนโต ถือเป็นชาวกัมพูชาคนแรก ที่มีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ ในสหรัฐอเมริกา และมีอำนาจในการควบคุมกองกำลังพิทักษ์ของครีส์ซึ่งถือเป็นกองทหารส่วนตัวของสมเด็จฮุน เซน รวมถึงกองกำลังต่อต้านการก่อการร้ายที่ได้ชื่อว่าเป็นหน่วยรบพิเศษระดับแนวหน้าของกองทัพกัมพูชาและยังคุมกำลังพลติดอาวุธถึง 5,000 นายที่สามารถป้องกันการก่อรัฐประหาร ส่วนนายฮุน มานิต บุตรชายคนที่ 2 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยข่าวกรองกลางที่ทรงอิทธิพลแห่งกระทรวงกลาโหมกัมพูชา อีกทั้งชีวิตส่วนตัวยังได้สมรสกับ นางฮอก จันดาวิ บุตรสาวของ พลเอกฮอก ลุนตี อดีตผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติซึ่งยิ่งเสริมระบบการเมืองเครือญาตินิยมให้แผ่ขยายไปยังกองกำลังตำรวจของประเทศด้วย และยิ่งตอกย้ำอิทธิพลเหนือเหล่าตำรวจมากขึ้น เมื่อลูกสาวคนที่ 3 อย่าง นางฮุน มานา ได้สมรสกับบุตรชายอีกคนของ พลเอกฮอก ลุนตี จึงกลายเป็นความสัมพันธ์ 2 ชั้นที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (สมลักษณ์ ศรีราม, 2559)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การครองอำนาจทางการเมืองสมบูรณ์แบบ คือ สมเด็จฮุน เซน ได้วางตัว นายฮุน มานี บุตรชายคนเล็กไว้เป็นทายาททางการเมืองและถูกจัดวางให้เป็นประธานกลุ่มยุวชน คนหนุ่มสาวกัมพูชาที่เรียกว่า “สหภาพสหพันธ์เยาวชนกัมพูชา” ที่มีลักษณะเป็นกลไกหนึ่งของพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) มีหน้าที่ให้ทุนการศึกษาและทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนรุ่นใหม่ทุกประเภท โดยเฉพาะการจัดเทศกาลสงกรานต์ที่นครวัดส่งผลให้ นายฮุน มานี ได้รับเสียงสนับสนุนจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่น้อยโดยการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมานายฮุน มานี ได้ขับตัวเองเข้าใกล้ขีดกระแสการเมืองมากยิ่งขึ้นเมื่อเขาได้รับเลือกให้เป็น ส.ส.จังหวัดกัมปงสะเป็ และยังเป็น ส.ส.ที่มีอายุน้อยที่สุดในประวัติศาสตร์ของกัมพูชา หลายฝ่ายจึงคาดหมายกันว่า นายฮุน มานี คือ “ทายาทการเมือง” ที่ สมเด็จฮุน เซน ได้วางตัวเพื่อสืบทอดอำนาจคนต่อไป

นอกจากนั้น ยังมีบุตรของแกนนำสำคัญในพรรคประชาชนกัมพูชาหรือ CPP อีกหลายคนที่ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญ อาทิ บุตรชายของนายโซก อัน (Sok An) รองนายกรัฐมนตรี บุตรชายนายซาร์ เค็ง (Sar Kheng) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งและได้เป็น ส.ส. ใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมามีด้วยเช่นกัน รวมทั้งแกนนำจำนวนหนึ่งในพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian

2) การใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อประโยชน์ในการหาเสียง เป็นข้อกล่าวหาหนึ่งที่สหภาพยุโรป (EU) ระบุไว้ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2551 (2008) ว่ารัฐบาลสมเด็จซุน เซน ได้มีการใช้ทรัพยากรของทางราชการในการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งแก่พรรคตนเองอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย ซึ่งการกระทำนี้ถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายการเลือกตั้งสากลและผิดหลักจริยธรรมของการเป็นผู้บริหารประเทศ อย่างไรก็ตามรัฐบาลสมเด็จซุนเซนก็ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหานี้มาโดยตลอด แม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์จากคณะผู้สังเกตการณ์นานาชาติ และพรรคฝ่ายค้านถึงเรื่องความไม่โปร่งใสของการเลือกตั้งเกือบทุกสมัย (BBC News, 2018)

3) การครอบงำหน่วยงานราชการและองค์กรอิสระ องค์การภาครัฐถือเป็นเครื่องมือของรัฐบาลสมเด็จซุน เซน ที่ได้ใช้มานาน สืบเนื่องมาจากแนวคิดการครองอำนาจทางสังคม ประกอบกับแนวคิดแนวคิดการเมืองระบบเครือญาติที่ถูกนำมาใช้เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมเด็จซุน เซน มานานจึงทำให้สามารถกำหนดทิศทางการเมืองภายในประเทศได้ ดังกรณีถูกกล่าวหาเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2556 (2013) ซึ่งถูกพรรคฝ่ายค้านร้องขอให้องค์การสหประชาชาติ (UN) เข้ามาช่วยตรวจสอบ เนื่องจากพรรคฝ่ายค้าน นำโดยนายสม รังสี ได้ประกาศว่ามี “บัตรผี” คือมีชื่อ “คนตาย” จำนวนมากถูกยัดใส่ให้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และในบางเขตรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็หายไปจำนวนมาก ซึ่งฝ่ายค้านรวบรวมตัวเลขแล้วพบว่าอาจมีรายชื่อที่หายไปราว ๆ 1.3 ล้านคน (The matter, 2020) ทั้งหมดนี้ยังไม่นับรวมกับการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกัมพูชาไม่สามารถรวบรวมจำนวนผู้มาใช้สิทธิทั้งหมดได้ว่ามีเท่าไร และเมื่อถึงเวลานั้นพรรคฝ่ายค้านกล่าวว่าไม่สามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างเต็มที่เพราะถูกข่มขู่คุกคามในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่เชื่อว่าเป็นพรรคพวกของฝ่ายรัฐบาลอีกด้วย ความเคลือบไหวดังกล่าวมีขึ้นท่ามกลางกระแสความกังวลของนานาชาติรวมทั้งสหรัฐและสหภาพยุโรป (EU) ที่มีต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ทว่าทั้งสองประเทศดังกล่าวให้ความเห็นว่าการตรวจสอบการทุจริตที่เป็นข่าวควรเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งของกัมพูชาเป็นผู้ดำเนินการมากกว่าต่างประเทศจะยื่นมือเข้าแทรกแซง (Post Today, 2556)

4) การใช้อำนาจรัฐคุกคามประชาชน ซึ่งจากภาพการเลือกตั้งของกัมพูชาในปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมามีประชาชนส่วนใหญ่เริ่มเบื่อหน่ายการเมืองภายในประเทศ และเริ่มไม่เห็นด้วยกับแนวทางการบริหารงานของรัฐบาลสมเด็จซุน เซน รวมถึงนโยบายรัฐที่ใช้อยู่ จึงก่อให้เกิดกระแสการประท้วงต่อต้านรัฐบาลในหลายพื้นที่และมีบางส่วนเริ่มใช้กลยุทธ์ต่อต้านรัฐบาลด้วยการไม่ออกไปเลือกตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เข้าถึงสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และอาจจะเป็นผลมาจากกระแสการรณรงค์ของแกนนำพรรค CNRP ที่ส่วนใหญ่ลี้ภัยออกนอกประเทศที่ได้ออกโครงการ “นิวสะอาด” เพื่อรณรงค์ให้ผู้ที่มิสิทธิเลือกตั้งดออกเสียงเพื่อเป็นการประท้วง ต่อมารัฐบาลและคณะกรรมการเลือกตั้งแห่งชาติ กัมพูชา (NEC) ได้ออกมาเตือนว่าการรณรงค์คว่ำบาตรการเลือกตั้งถือว่าผิดกฎหมายและจะดำเนินคดีกับผู้สนับสนุนการกระทำความผิดดังกล่าว นอกจากนี้รัฐบาลกัมพูชาได้สั่งซื้อหมีกลบไม้ได้จำนวน 51,000 ขวดจากอินเดีย ซึ่งนำมาใช้ประทุบรอบนิวมือในการเลือกตั้งและเพื่อป้องกันประชาชน

ลงคะแนนเสียงซ้ำและเพื่อตรวจสอบว่าประชาชนคนใดที่มีสิทธิเลือกแต่ไม่ยอมไปใช้สิทธิ์ด้วย ซึ่งอาจเป็นเรื่องตลกร้ายที่มาตรการป้องกันการลงคะแนนเสียงซ้ำถูกนำมาใช้ตรวจตราและตอบโต้ผู้ไม่ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งครั้งนี้ (BBC News, 2018 (ข))

5) การใช้อำนาจตุลาการและกฎหมายกำจัดคู่แข่ง กัมพูชาได้ปรากฏเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองอีกครั้งด้วยการยุบพรรคฝ่ายค้านก่อนมีการเลือกตั้งเพื่อเปิดทางให้รัฐบาลได้เข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งอย่างไร้สิ่งกีดขวาง ถือเป็นความสำเร็จของรัฐบาลที่สามารถกำจัดคู่แข่งทางการเมืองได้เป็นอย่างดี และเหตุการณ์นี้ทำให้องค์กรต่างประเทศและประชาชนกัมพูชาจำนวนมากเริ่มไม่ไว้วางใจและไม่เชื่อใจในการบริหารงานของรัฐบาลว่าจะมีความเที่ยงธรรมในการบริหารประเทศ ยกตัวอย่างกรณีศาลสูงสุดกัมพูชาได้พิพากษาสั่งยุบพรรคกู้ชาติกัมพูชา หรือ พรรคสงเคราะห์ชาติ (Cambodia National Rescue Party: CNRP) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 จากข้อกล่าวหาว่าวางแผนร่วมกับต่างชาติเพื่อโค่นล้มรัฐบาลทำให้สมาชิกของพรรคทั้งหมดถูกห้ามยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนาน 5 ปี ส่งผลให้การเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2561 พรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) และพรรคร่วมรัฐบาลอีก 19 พรรค ไร้คู่แข่งทางการเมือง โดยมูลเหตุเกิดจากนายเกิม โชะคา หัวหน้าพรรคสงเคราะห์ชาติ (Cambodia National Rescue Party: CNRP) ถูกบุกจับกุมที่ในข้อหากบฏสมรู้ร่วมคิดกับสหรัฐฯ กระทำการอันเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาล หลังจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนของพรรคสงเคราะห์ชาติ (Cambodia National Rescue Party: CNRP) ต่างลี้ภัยออกนอกประเทศเพราะเกรงการกวาดล้างจับกุม หากแต่ประเด็นสำคัญคือฝ่ายตุลาการที่ดำเนินการพิจารณาคดีในครั้งนี้ คือ นายดิท มุนี ประธานศาลฎีกาของกัมพูชา และเป็นสมาชิกอาวุโสของพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People's Party: CPP) ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และในการพิจารณาคดีได้มีการกล่าวว่า การที่พรรคสงเคราะห์ชาติ (Cambodia National Rescue Party: CNRP) ไม่ส่งทนายความเข้ามาทำหน้าที่ในระหว่างการไต่สวนถือว่าได้รับสารภาพต่อข้อกล่าวหาว่าวางแผนก่อการปฏิวัติแล้ว (BBC News, 2017)

นอกจากนี้ยังหลายกรณีที่เกิดขึ้นให้เห็นว่า รัฐบาลกัมพูชาได้ใช้กฎหมายเล่นงานคู่ต่อสู้อย่างหนักมาแล้วในอดีต เช่น กรณีนายตอต ซารอน สมาชิกของพรรคสมรังสี (Sam Rainsy Party) ถูกตำรวจจับและนำตัวไปกักขังทำให้กลุ่มสิทธิมนุษยชนนานาชาติกล่าวหาว่าการกระทำเช่นนี้ของรัฐบาลเป็นการข่มขู่สมาชิกพรรคฝ่ายค้าน อย่างพรรคสมรังสี (HRW, 2008) แต่สุดท้ายนายตอต ซารอน ก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษ หรือกรณี นายสม รังสี อดีตผู้นำฝ่ายค้านได้หลบหนีออกนอกประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2552 เนื่องจากถูกดำเนินคดีข้อหาปลุกปั่นให้เกิดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและเจตนาเผยแพร่ข้อมูลเท็จเขาถูกตัดสินจำคุก 11 ปี แต่ได้รับพระราชทานอภัยโทษเช่นเดียวกัน ต่อมา พ.ศ. 2556 นายสม รังสี ได้ถูกศาลตัดสินในคดีหมิ่นประมาทนายกรัฐมนตรีนี้อาจมาจากมาจากการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในทางลบ จนเกิดการฟ้องร้องและดำเนินคดีตามกฎหมายจนต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ และในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมานายสม รังสี พยายามที่จะกลับเข้าประเทศกัมพูชาหลายครั้งแต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากทางการกัมพูชาได้พิจารณาแล้วว่า การกลับมาของนายสม รังสี จะก่อให้เกิดความวุ่นวายในประเทศและได้ตั้งข้อหาเป็นภัย

คุกคามต่อรัฐบาลกัมพูชาให้แก่ชายสม รัสสีอีกด้วย (BBC News, 2019) ซึ่งเห็นได้ชัดว่ารัฐบาลกัมพูชาได้ใช้กฎหมายในการกำจัดคู่แข่งอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้รัฐบาลกัมพูชายังได้ประสานมายังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเจรจาขอร้องว่าอย่าได้ให้ที่อยู่อาศัยแก่คนกลุ่มคนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกัมพูชา กลุ่มนี้ได้อาศัยประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้ปลูกปั่นสร้างความแตกแยกในกัมพูชา ซึ่งไม่มีเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่กัมพูชาได้ทำการร้องขอเพราะยังรวมไปถึง มาเลเซีย และอินโดนีเซียด้วย

บทสรุป

ความขมขื่นจากภัยสงครามและประวัติศาสตร์ในการเข่นฆ่าเพื่อนร่วมชาติพันธุ์เดียวกันด้วยความกระหายอำนาจของผู้ปกครองกัมพูชาในอดีต ถือเป็นความเลวร้ายทางสังคมอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ของประชาชนชาวกัมพูชา นับแต่รอดพ้นจากห้วงเวลาแห่งสงครามภายในประเทศมาแล้ว สิ่งที่ไม่ดีของพลเมืองคือความต้องการเห็นประเทศของตนเองได้พัฒนาทัดเทียมนานาชาติในอารยประเทศในโลก โดยกัมพูชาเลือกที่จะใช้หลักการปกครองสากลแบบตะวันตก ที่เรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตย” เข้ามาขับเคลื่อนประเทศมากกว่าที่จะกลับไปใช้ระบอบ “สังคมนิยมคอมมิวนิสต์” แบบเดิม โดยความพยายามที่จะเริ่มต้นใช้ระบอบประชาธิปไตยในกัมพูชานั้นเกิดขึ้นหลายครั้ง สามารถแบ่งได้เป็น 2 ยุคด้วยกัน คือ

ประชาธิปไตยยุคแรก คือยุคเริ่มต้นของการนำแนวคิดประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในประเทศกัมพูชา โดยสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ซึ่งเป็นแนวคิดการปกครองแรกที่ถูกนำมาใช้หลังจากกัมพูชาได้รับอิสรภาพจากชาติอาณานิคม (ฝรั่งเศส) ด้วยความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นให้กัมพูชาสามารถมีสิทธิในการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ แต่ทว่าในยุคนี้แนวคิดของผู้ปกครองยังคงไม่ลึกซึ้งเพียงพอต่อความหมายตามหลักการของประชาธิปไตยที่แท้จริงเท่าใดนัก โดยเห็นได้จากพฤติกรรมของผู้ปกครองและนโยบายทางการเมืองที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้เห็นต่างและฝ่ายการเมืองตรงข้ามอย่างรุนแรงตลอดช่วงเวลาที่อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งการใช้อำนาจทางการเมืองมีลักษณะไม่แตกต่างแนวคิดลัทธิอำนาจนิยมที่ใช้ปฏิบัติกัน รวมถึงนโยบายที่แข็งกร้าวต่อผู้เห็นต่างของรัฐส่งผลให้เกิดความไม่พอใจแก่ฝ่ายตรงข้ามจำนวนมากและพยายามโค่นล้มรัฐบาลจนสำเร็จ ทำให้การเป็นประชาธิปไตยในยุคแรกสิ้นสุดลงและถูกปกครองด้วยลัทธิสังคมนิยมแทน นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่า เมื่อโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยได้สำเร็จ กลุ่มผู้นำทางการเมืองของคอมมิวนิสต์มุ่งที่จะเล่นงานและกำจัดฝ่ายตรงข้ามคือกลุ่มอำนาจเดิมเช่นเดียวกับที่ฝ่ายตนได้ถูกกระทำ ที่สำคัญคือเป็นจัดการแบบเบ็ดเสร็จด้วยวิธีการสังหารชีวิตคนที่เห็นต่างในแนวคิด รวมไปถึงกลุ่มชนชั้นนำเดิมภายในประเทศ ได้แก่ ราชวงศ์ ขุนนาง นักปราชญ์ราชบัณฑิต นักคิดนักเขียน และประชาชนที่ต่อต้านคำสั่งของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ในสมัยนั้น จนนำมาสู่เหตุการณ์ทุ่งสังหารในกัมพูชาที่มีผู้คนล้มตายมากกว่าสองล้านคน จนกระทั่งเกิดความพลิกผันทางการเมืองโลกอีกครั้งจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ส่งผลให้การเมืองภายในกัมพูชาได้รับผลกระทบตามไปด้วยและส่งผลให้กลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์เสื่อมอำนาจลง ท้ายที่สุดการเมืองในยุคนี้ก็ได้กลับเข้าสู่การเป็นประชาธิปไตยอีกครั้งภายใต้การควบคุมดูแลจากองค์การสหประชาชาติ (UN) และบทบาททางการ

เมืองในยุคประชาธิปไตยของสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดีได้เริ่มมีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศในช่วงปลายของยุคแรกนี้เอง

ประชาธิปไตยยุคปัจจุบัน เป็นการขับเคลื่อนประเทศโดยใช้กติกาสากลเพื่อฟื้นฟูบูรณะชาติที่ทรุดโทรมอันเป็นผลจากระบอบการปกครองเดิมที่ล้มเหลวให้ก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาตามแบบประชาธิปไตยภายใต้การนำของสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดี นายกรัฐมนตรีทุกสมัยของกัมพูชา เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมดูเหมือนว่าประชาธิปไตยในยุคนี้จะเบ่งบานที่สุดในกัมพูชา เพราะสามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและไร้อำนาจการครอบงำจากลัทธิการปกครองอื่นเข้ามามีบทบาทของรัฐบาล แต่การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นต้องยอมรับความเสี่ยงที่เกิดจากกติกาของหลักการปกครองอย่างหนึ่งว่า รัฐบาลจะต้องถูกตรวจสอบจากฝ่ายค้านและประชาชนเสมอ

หากแต่ภาพที่ปรากฏในระยะหลังกลับพบว่ากระบวนการภายในที่รัฐได้ดำเนินการนั้นกำลังเข้าสู่การครอบงำอำนาจทางสังคมและการเมืองด้วยบุคคลกลุ่มเดียว หรือที่เรียกว่า “อภิชนาธิปไตย” อันเนื่องจากการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อรักษาฐานอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลชุดปัจจุบันด้วยการใช้เครื่องมือรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การสร้างภาพลักษณ์ผู้นำที่มากล้นด้วยบารมีภายใต้หลักความเชื่อทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคม การปลุกกระแสชาตินิยมเพื่อต่อต้านคู่แข่งและต่างชาติที่อาจจะเข้ามาสั่นคลอนอำนาจรัฐ การสร้างการเมืองแบบเครือญาติให้กระจายไปอยู่ในภาคส่วนต่างๆ ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงกลุ่มก้อนทางการเมืองเพื่อเป็นขุมกำลังในการรักษาอำนาจทางการเมืองไว้แบบเบ็ดเสร็จ

การใช้เครื่องมือจากอำนาจในฐานะผู้นำประเทศเข้าจัดการคู่แข่งที่สำคัญหรือกลุ่มคนที่เห็นต่าง เช่น การใช้อิทธิพลทางการเมืองในการรัฐประหารรัฐบาลพรรคพุนซินเปก ของสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ ในช่วงปี 2540 ต่อมาเมื่อได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ได้ใช้ทรัพยากรของราชการเพื่อเอื้อประโยชน์ในการหาเสียงในการเลือกตั้ง การครอบงำหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอิสระอย่างคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติกัมพูชา เพื่อเอื้อประโยชน์ในการเลือกตั้งแก่พรรคตนเองและพรรคร่วมรัฐบาล การคุกคามสิทธิเสรีภาพและมนุษยชนของประชาชนเพื่อบีบบังคับให้ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง และการใช้ข้อกฎหมายรวมถึงอำนาจตุลาการในการเล่นงานคู่แข่งทางการเมือง เช่น กรณีศาลสูงสุดสั่งยุบพรรคสังเคราะห์ชาติ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่กำลังได้รับความนิยมจากประชาชน โดยได้ตั้งข้อหาทมิฬแก๊งค์หน้าพรรค และตั้งข้อหาบุคคลที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐแก่นายสม รังสี อดีตแกนนำฝ่ายค้านจนไม่สามารถกลับเข้าสู่ประเทศกัมพูชาได้ รวมไปถึงการใช้หลักความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศร้องขอประเทศเพื่อนบ้านมิให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่กัมพูชาถือว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงอีกด้วย

จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในกัมพูชาที่กล่าวมาแล้วนี้ทำให้เห็นถึงภาพประชาธิปไตยที่กำลังเคลื่อนคล้อยไปในทิศทางตรงข้ามของการเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่ดี เพราะการใช้เครื่องมือทางการเมืองที่หลากหลายทำลายคู่แข่งอย่างผิดหลักจริยธรรมและการวางแผนสร้างอำนาจนำทางสังคมผสมผสานเข้ากับระบบอุปถัมภ์เพื่อเป็นขุมกำลังในการพิทักษ์รักษาอำนาจทางการเมือง โดยผลจากการดำเนินการของรัฐบาลกัมพูชาในขณะนี้ถือว่ากำลังนำพาประเทศเข้าสู่การเป็น “ระบบพรรค

การเมืองเดี่ยวครอบงำการเมือง” (Dominant Party System or One-party Dominance) เป็นการกุมอำนาจการบริหารประเทศไว้เพียงกลุ่มเดียว ซึ่งอาจจะเข้าข่ายการเมืองแบบ “เผด็จการอำนาจนิยม” เพราะผู้นำพรรคและเครือข่ายเท่านั้นถึงจะเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารงาน รวมถึงการไร้ฝ่ายค้านตรวจสอบการทำงานในรัฐสภา โดยหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปถือได้ว่ารัฐบาลสมเด็จฯ ชวน หล้าภัยกำลังนำพาประเทศเดินวนซ้ำรอยประวัติศาสตร์การปกครองแบบเผด็จการในคราบประชาธิปไตยอีกครั้ง รัฐบาลจะกลายเป็น “รัฐบาลทรราช” ผู้ทรยศต่อหลักการประชาธิปไตยและจะทำให้กัมพูชาเข้าสู่ยุคมืดของการปกครองอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าประชาธิปไตยในประเทศกัมพูชาอยู่ในช่วงที่ยังคงเผชิญกับความซับซ้อนและความท้าทายอันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงระหว่างระบอบประชาธิปไตย ลัทธิสังคมนิยม และระบบอำนาจนิยม แม้กัมพูชาจะมีโครงสร้างประชาธิปไตยที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการมีรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติ การดำเนินงานของรัฐบาลและการใช้อำนาจยังแสดงลักษณะที่เน้นการควบคุมอำนาจแบบรวมศูนย์อย่างเด่นชัด ซึ่งในยุคของสมเด็จฯ ชวน หล้าภัย ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศมาอย่างยาวนาน กัมพูชามีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก้าวหน้า แต่ในด้านการเมืองกลับพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกจำกัดในหลายแง่มุม เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและบทบาทของพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่มักถูกควบคุมหรือยุบเลิก เสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศถูกกดทอนลง ทำให้ความโปร่งใสในระบบประชาธิปไตยกลายเป็นประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่องจากทั้งในประเทศและประชาคมโลก

สำหรับอนาคตของประชาธิปไตยในกัมพูชา แนวทางที่สำคัญควรมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันประชาธิปไตย ซึ่งต้องมีลักษณะที่เป็นอิสระและโปร่งใส สถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาล และองค์กรคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างยุติธรรม นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมเสรีภาพทางการเมืองในระดับที่กว้างขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างแท้จริง นอกจากนี้การปฏิรูปกระบวนการเลือกตั้งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการผลักดันประชาธิปไตยในกัมพูชา การจัดการเลือกตั้งควรดำเนินการภายใต้การสังเกตการณ์ขององค์กรอิสระ ทั้งในประเทศและจากนานาชาติ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าผลการเลือกตั้งจะสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

นอกจากนี้ การสนับสนุนให้กลุ่มภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนมีบทบาทในนโยบายสาธารณะจะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและเสียงของประชาชน และที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในระบบการเมือง การให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสร้างความตระหนักในคุณค่าของประชาธิปไตยแก่เยาวชน จะช่วยให้กัมพูชาสามารถพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นหากกัมพูชาสามารถปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างจริงจัง ประชาธิปไตยในกัมพูชาจะสามารถก้าวไปในทิศทางที่มั่นคงมากขึ้นในอนาคต ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- แซนด์เลอร์. (2540). **A History of Cambodia [ประวัติศาสตร์กัมพูชา]**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (2552). **สยามประเทศไทยกับดินแดนกัมพูชาและลาว**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นกดล ชาดิประเสริฐ. (2540). **เจ้าโรตม สืบทอดนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2558). **กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองกัมพูชา: จากความขัดแย้งทางการเมืองสู่การสถาปนานิติรัฐ-ประชาธิปไตย**.
ออนไลน์ <http://prachatai.com/journal/2015/01/57643>.
- เพ็ญภา จันทรแดง. (2562). บทบาททางการเมืองของเจ้าโรตม สืบทอดแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา**. 1(1), 53–61.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2549). **รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ**.
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. (2545). **สงครามกัมพูชา จุดสุดท้ายที่โอรสเมียดในกัมพูชา วันวานที่ผันเปลี่ยน**.
กรุงเทพฯ : ศรีบูรณะคอมพิวเตอร่าฟิสิก.
- ศรุตี สฤตรัตน์. (2551). **สุนเซน นายกรัฐมนตรีจอมอหังการ**.
<http://oknation.nationtv.tv/blog/triphopp/2008/11/07/entry-2/comment>.
- สมลักษณ์ ศรีราม. (2559). สมเด็จพระสุนเซน กับ การครองอำนาจนำทางการเมืองในกัมพูชา. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**. (4)2, 94–122.
- สมศรี หาญอนันท์สุข. (2556). **การเมืองภายในเขมร อีกหนึ่งจุดต่างการเมืองอาเซียน**.
http://www2.thaipbs.or.th/bogmain/document_in29.htm.
- เสนีย์ คำสุข. (2557). **กัมพูชา มิติการพัฒนาประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ.2536 ถึง พ.ศ.2556**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- หนุม มารีลิน. (1991). **สงครามเวียดนาม: 1945–1990**. HarperPerennial.
- BBC News. (2017). **พรรคสุนเซนไร้คู่แข่งการเลือกตั้งปี 2018 หลังศาลสั่งยุบพรรค CNRP**.
<https://www.bbc.com/thai/international-42012249>
- BBC News. (2018) (ก.). **สุนเซน จากลูกชานาผู้นำกรัฐมนตรีสามทศวรรษ**.
<https://www.bbc.com/thai/international-44541096>
- BBC News. (2018) (ข.). **เลือกตั้งกัมพูชา: ประชาธิปไตยในความกลัว**.
<https://www.bbc.com/thai/international-44980076>

- BBC News. (2019). **สม รังสี : อดีตหัวหน้าฝ่ายค้านกัมพูชาไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นเครื่องบินไทย จากปารีสไปกรุงเทพฯ**. <https://www.bbc.com/thai/thailand-50332907>
- Boyd, Penny, J. (1884). **Building and Ruling the Republic**. Bradley : Garretson & Company.
- CAAI News. (2010). **Revisiting Lon Nol's Cambodia**. จาก <http://khmernz.blogspot.com/2010/03/revisiting-lon-nols-cambodia.html>
- Carolyn L. G. & Then, M. (2001). **ASEAN Enlargement: Impacts and Implications**. Institute of Southeast Asian Studies.
- CPP Daily News. (2009). **His Majesty Promotes Cambodian Leaders to Five-Star General**. <http://cppdailynews.blogspot.com/2009/12/his-majesty-promotes-cambodian-leaders.html>
- David, M. A. (2000). **Anatomy of a Crisis: Education, Development, and the State in Cambodia, 1953–1988**. United stage of America: University of Hawaii press.
- Hansen, Ruth, A. (2008). **How to behave: Buddhism and Modernity in Colonial Cambodia 1860 – 1930**. Hawaii Press.
- Kazmin and Amy. (2003). **Powell call over Cambodian poll media US OFFICIAL'S VISIT**. Financial Times.
- Khmertime. (2018). **Two more seats added to the National Assembly**. <https://www.khmertimeskh.com/269628/two-more-seats-added-to-the-national-assembly/>.
- Osborne, M. (1973). **Politics and Power in Cambodia: The Sihanouk Years**. Dai Nippon Printing.
- People. (2007). **Cambodian PM sets election date on July 27 next year**. http://en.people.cn/200705/30/eng20070530_379342.html
- Post today. (2556). **เขมรปิดโง่งการเลือกตั้ง**. <https://www.posttoday.com/world/237542>
- Przeworski, A. (1991). **Democracy and the Market**. Cambridge University Press.
- Thai PBS News. (2556). **ผลการเลือกตั้งกัมพูชา**. <https://news.thaipbs.or.th/content/186837>
- The matter. (2020). **การเมืองว่าด้วยเรื่องยุบพรรค : เหตุผลที่กัมพูชาต้องอยู่กับ 'ฮุน เซน' ตลอดกาล**. <https://thematter.co/thinkers/cambodia-politics/101881>
- The Phnom Penh Post. (2009). **ROYAL LETTER: Sihanouk praises five star leaders**. <https://www.phnompenhpost.com/national/royal-letter-sihanouk-praises-five-star-leaders>
- Watkins, F. (1970). **"Democracy"**. Encyclopedia Britannica. William Benton.
- Work Point Today. (2561). **ยุบพรรคคู่แข่ง โนโหวตผิดกฎหมาย... ถอดบทเรียนเลือกตั้งกัมพูชา ที่ชาติตะวันตกไม่วางใจ**. <https://workpointtoday.com/tag/%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0>

กระแสดอรับของผู้รับสารต่อการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์ หาเสียงเลือกตั้งปี 2566 ของพรรคก้าวไกล

The audience's Reception and Responses to the Move Forward Party's
Political Communication Strategies During the 2023 Election Campaign.

พิษณุ เทพทอง,¹ วิทยาธร ท่อแก้ว,² กรกช ชันธบุญ,³ จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์⁴

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติของพรรคก้าวไกล กลุ่มผู้รับสารในกลุ่มเจนเนอเรชัน B X Y และ Z และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงของพรรคก้าวไกล 2) พัฒนาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดและบทเรียนจากการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล และ 3) ศึกษากระแสดอรับหรือทัศนคติของประชาชนผู้รับสารในแต่ละกลุ่มเจนเนอเรชันต่อการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล ผลจากการศึกษา พบว่า 1) พรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นการมีส่วนร่วมและการโต้ตอบกับประชาชนซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับผู้สนับสนุน ในการสื่อสารนโยบายและภาพลักษณ์ผู้สมัครที่มีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการรณรงค์หาเสียงซึ่งครอบคลุมถึงการใช้สื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ 2) พรรคสามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน โดยปรับกลยุทธ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้รับสารในแต่ละกลุ่ม ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดและอาจเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับพรรคการเมืองอื่นๆ ในการสื่อสารทางการเมือง และ 3) ความแตกต่างด้านทัศนคติของประชาชนผู้รับสารในแต่ละกลุ่มเจนเนอเรชันในการตอบสนองต่อการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล โดยกลุ่มอายุน้อยให้ความสำคัญกับการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและแนวคิดแบบก้าวหน้า ขณะที่กลุ่มอายุมากยังคงพึ่งพาสื่อดั้งเดิมและเน้นความมั่นคงด้านสุขภาพและด้านการเงิน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสื่อสาร, เจนเนอเรชัน, การสื่อสารทางการเมือง, พรรคก้าวไกล

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก แขนงวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Email : phitsanu009@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช E-mail : wittayatorn@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช E-mail : ajkorrakoch@gmail.com

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ E-mail : sjitrapo@yahoo.com

Abstract

This academic article, part of a qualitative research study, analyzes political communication strategies used by the Move Forward Party. Data were collected through in-depth interviews with the party's policymakers, practitioners, generational groups (B, X, Y, Z), and political communication experts. The research aims to: 1) explore effective political communication strategies in the Move Forward Party's campaigns, 2) extract best practices and lessons to inform future initiatives, and 3) assess generational responses and attitudes toward the party's messaging. Key findings include: 1) The Move Forward Party prioritizes interactive and engaging communication to build robust relationships with its supporters. Strategies include utilizing both traditional and new media (digital platforms and social media), alongside targeted advertising and public relations. 2) The party demonstrates adaptability by tailoring strategies to meet the specific needs of diverse generational groups. Insights gained from its approach offer a framework for other political entities to refine their strategies and 3) Responses to the party's communication vary by generation, with younger audiences valuing digital and progressive messaging, whereas older groups prefer traditional media and focus on stability in health and financial security.

Keywords: Communication strategy, Generational groups, Political communication, Move Forward Party

บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ เช่น รายได้จากภาษีนำมาใช้เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชน โดยเน้นที่การสร้าง ความเข้าใจและความชอบธรรมในการใช้อำนาจในการบริหารงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของอำนาจตุลาการ นิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร การสื่อสารทางการเมืองนี้ยังรวมถึงการให้คำปรึกษาหรือโทษแก่ประชาชนภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และมักจะมีการบังคับใช้บทลงโทษทางกฎหมายอย่างชัดเจนต่อการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้การปฏิบัติการของรัฐดำเนินไปตามที่กำหนดไว้ (R. Denton & G. Woodward, 1998) การสื่อสารทางการเมืองคือกระบวนการสำคัญที่สร้างความพยายามที่มีเจตนาในการสร้างอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การพูด การเขียน สัญลักษณ์และการสร้างภาพลักษณ์ ดังที่ Brian McNair (2018) ได้อธิบายว่าการสื่อสารทางการเมืองนั้นครอบคลุมทั้งวาทศิลป์ที่ใช้ในการพูดและการเขียน ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง กิจกรรมทางการเมืองทั้งหมด เช่น การแต่งกาย การใช้โลโก้และการแสดงออกในที่สาธารณะล้วนเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองและการเชื่อมโยงกับประชาชน ในทำนองเดียวกันมีความสอดคล้องกับ Denton และ Woodward ที่เน้นย้ำว่าเป้าหมายสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง คือการส่งเสริมการ

ถกเถียงสาธารณะและการโน้มน้าวการตัดสินใจ กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองได้มีการวิเคราะห์อย่างกระชับ เช่น สุรพล สุยะพรหมและนันทนา นันทวิโรภาส (2562) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างรัฐและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล โดยกล่าวถึงคุณลักษณะของการสื่อสารทางการเมืองที่มีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อโซเชียลมีเดียที่มีบทบาทสำคัญในการทำลายข้อจำกัดเดิม ๆ ในการสื่อสารทางการเมือง การกำหนดกรอบข้อความ (Message Framing) ซึ่งนักการเมืองกำหนดเป้าหมายและใช้สื่อในการสร้างภาพลักษณ์ในเชิงบวกเพื่อโน้มน้าวพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การสื่อสารโดยตรงผ่านสื่อดิจิทัลแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น Twitter และ Facebook ช่วยให้กับการเมืองสื่อสารโดยตรงกับประชาชนได้เป็นอย่างดี เช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการรณรงค์เลือกตั้งของอดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อย่าง Barack Obama และการใช้ Twitter ของประธานาธิบดี Donald Trump ที่สร้างปรากฏการณ์ "Rule by Tweet" (Brian McNair, 2018) แม้ว่าจะเกิดปัญหาข่าวปลอมและการให้ข้อมูลผิดก็ตาม และ Donald Trump ซึ่งเป็นตัวอย่างของการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อสร้างผลลัพธ์ทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น การเข้าถึงหลายช่องทาง (Multi-Channel Outreach) โดยการใช้ทั้งสื่อดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์ และสื่อดิจิทัลหรือสื่อใหม่ เช่น วิดีโอคลิป เพื่อขยายฐานการเข้าถึงและสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายซึ่งการสื่อสารผ่านวิดีโอของอดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็เคยใช้ในการเข้าถึงประชาชนทั่วประเทศ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สื่อโซเชียลเป็นตัวเปลี่ยนเกมสำคัญ และได้เปลี่ยนแปลงวิธีการรณรงค์ทางการเมือง โดยช่วยให้กับการเมืองเข้าถึงประชาชนโดยตรงได้และสามารถโต้ตอบกับประชาชนได้โดยตรง เพิ่มการมีส่วนร่วมและลดข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล รูปแบบผู้นำและวิธีการสื่อสาร ผู้นำการเมืองมีวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้วิดีโอและแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น เพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง รูปแบบผู้นำและวิธีการสื่อสาร แบ่งแยกได้ดังนี้ (สุรพล สุยะพรหม, 2562) คือ 1) กลุ่มที่สุภาพและรอบคอบ เช่น พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ที่ใช้การสื่อสารแบบที่หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และ 2) กลุ่มที่ชัดเจนและดูดน เช่น พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ใช้การสื่อสารแบบตรงไปตรงมาและเน้นสร้างผลกระทบ การวิเคราะห์ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นช่วยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบัน ที่เน้นการเชื่อมต่อประชาชนผ่านสื่อหลากหลายช่องทางและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด เมื่อพิจารณาสถานการณ์และรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบันกับกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า 1) การสื่อสารทางการเมืองในสหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ Chadwick, A. (2017) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารทางการเมืองที่รวมสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัลเข้าด้วยกัน Kreiss, D. (2016) พบว่า การสื่อสารไม่ได้จำกัดเฉพาะสื่อกระแสหลักอย่างโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์อีกต่อไป แต่ขยายไปสู่การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook, Twitter, Instagram, และ TikTok รวมถึงการใช้ช่องทาง Email และ SMS เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจง Kahne, J., & Middaugh, E. (2012) ได้ศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อ

ดิจิทัล เช่น Facebook และ Twitter พบว่า การสื่อสารยังเกิดขึ้นแบบเรียลไทม์และมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ซึ่งทำให้ผู้สื่อสารสามารถโต้ตอบกับประชาชนได้โดยตรงทันที 2) สำหรับรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา ได้มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง นักการเมืองและพรรคการเมืองในสหรัฐฯ ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างการรับรู้ สื่อสารข้อความและกระตุ้นความสนใจจากประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น การใช้ Twitter เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมือง หรือ Tik Tok ในการสร้างเนื้อหาที่สนุกสนานและเข้าถึงง่าย Enli, G. (2017) ได้วิเคราะห์การใช้ Twitter ของ Donald Trump ในการสร้างภาพลักษณ์และสื่อสารกับผู้สนับสนุน คล้ายกับ Bossetta, M. (2018) ที่ศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การสื่อสารบนแพลตฟอร์มดิจิทัลหลากหลายประเภท และ Hemsley, J., & St. Clair, B. (2020) ได้วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารแบบสองทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 3) กลยุทธ์การเล่าเรื่อง (Storytelling) ก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของผู้สมัครหรือปัญหาที่ใกล้ตัวประชาชนจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจกันเป็นอย่างดี Green, M. C., & Brock, T. C. (2000) กล่าวถึงผลกระทบทางจิตวิทยาของการเล่าเรื่องในการสื่อสารที่มีอิทธิพล ในขณะที่ Polletta, F., & Callahan, J. L. (2019) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของเรื่องราวที่เชื่อมโยงทางอารมณ์ในการณรงค์หาเสียงทางการเมืองกับประชาชน 4) ด้านการแบ่งกลุ่มเป้าหมาย (Microtargeting) ด้วยเทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น นักการเมืองสามารถระบุและแบ่งกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียดเพื่อส่งสารที่ตรงกับความต้องการหรือความสนใจของแต่ละกลุ่ม เช่น การเน้นประเด็นสิ่งแวดล้อมสำหรับคนรุ่นใหม่ หรือประเด็นสุขภาพสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เห็นได้จากงานของ Nickerson, D. W., & Rogers, T. (2014) ได้ศึกษาการนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการแบ่งกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง และ Baldwin-Philippi, J. (2015) กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการสร้างกลยุทธ์ในการสื่อสารกับประชาชน 5) สำหรับการใช้โฆษณาออนไลน์ในรูปแบบวิดีโอหรือข้อความสั้นๆ บนแพลตฟอร์มดิจิทัลกลายเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงเลือกตั้งซึ่งช่วยเพิ่มการเข้าถึงและผลักดันการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง Kim, Y. M., Hsu, J., & Neiman, D. (2018) ศึกษาบทบาทของการโฆษณาบน Facebook ในการส่งผลต่อความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และ Fowler, E. F., & Ridout, T. N. (2019) กล่าวถึงวิวัฒนาการของการโฆษณาทางการเมืองในรูปแบบดิจิทัล 6) มีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือสอบถามโดยตรงผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น การจัด Town Hall Meeting แบบออนไลน์ Boulianne, S. (2019) วิเคราะห์ถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อดิจิทัล ในขณะที่ Coleman, S., & Moss, G. (2012) ศึกษาการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อสนับสนุนการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นของประชาชนได้ สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในสหรัฐอเมริกาแล้วก็มี (1) การสร้างภาพลักษณ์และแบรนด์ (Personal Branding) นักการเมืองเน้นการสร้างแบรนด์ส่วนตัวที่ชัดเจนเพื่อสร้างความแตกต่าง เช่น Barack Obama ที่เน้นความเปลี่ยนแปลง (Change) หรือ Donald Trump กับคำว่า "Make America Great Again" (2) ส่วน การจัดการวิกฤติ (Crisis Communication) นั้นเป็นการตอบสนองต่อวิกฤติหรือการโจมตีทางการเมืองต้องทำอย่างรวดเร็วและโปร่งใส โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเผยแพร่

ข้อความ Coombs, W. T. (2014) ให้กรอบการทำงานสำหรับการจัดการวิกฤติในการสื่อสารทางการเมือง Newman, B. I. (2016) อธิบายถึงการสร้างแบรนด์ส่วนบุคคลในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง และ Issenberg, S. (2012) กล่าวถึงการนำข้อมูลและหลักการตลาดมาใช้ในการสร้างแบรนด์ทางการเมือง และ (3) การใช้ข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์ (Data-Driven Strategy) ก็เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น พฤติกรรมการโหวตเสียงหรือแสดงความคิดเห็นในโซเชียลมีเดีย เพื่อกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารและเลือกประเด็นที่สำคัญ

การสื่อสารทางการเมืองในสหรัฐอเมริกามีการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้ข้อมูลที่แม่นยำและการสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์ กลยุทธ์เหล่านี้ทำให้การสื่อสารทางการเมืองมีประสิทธิภาพและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความสำคัญและการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงในประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า การสื่อสารทางการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนอย่างมาก ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียง คือ 1) เป็นการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย สื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้พรรคการเมืองสามารถเข้าถึงประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ยิยมใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล 2) เป็นการสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือให้กับพรรคการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดคะแนนเสียง 3) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน การสื่อสารทางการเมืองที่ดีส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการอภิปรายทางการเมือง ซึ่งช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง กลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียง โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ พรรคการเมืองควรใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, Twitter, Instagram และ YouTube เพื่อสื่อสารกับประชาชน และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและกิจกรรมของพรรค 2) การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและมีคุณค่าเป็นการผลิตเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เช่น วิดีโอสั้น ๆ หรือบทความที่มีข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ก็จะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและการแชร์ข้อมูลได้มาก 3) การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้พรรคการเมืองเข้าใจความต้องการและความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสารได้ ส่วนความสำคัญและการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงในประเทศไทยในปัจจุบัน สุเมธ ตั้งประเสริฐ (2022) ได้ศึกษากลยุทธ์และวิธีการสื่อสารของพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันพบว่ามีการใช้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างมาก เช่นในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 และสอดคล้องกับ กานต์ บุญศิริ (2019) ศึกษาพบว่ากลยุทธ์การใช้สื่อใหม่ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคอนาคตใหม่เป็นไปอย่างกว้างขวาง ในขณะที่ สมศักดิ์ เมดาน (2023) ศึกษาด้านกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดทางการเมืองก็ถูกนำมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย วิสุทธิ ชันลิริ ธิติพัฒน์เอี่ยมนิรันดร์และการดา ร่มพุ่ม (2022) ศึกษาพบว่ากลยุทธ์การตลาดทางการเมืองของพรรคอนาคตใหม่ประสบความสำเร็จในการหาเสียงเลือกตั้งเมื่อ

24 มีนาคม 2562 และ พันธกานต์ ทานนท์ (2020) ก็ศึกษาและพบว่ามีการใช้กลยุทธ์การตลาดการเมืองไทยในการเลือกตั้ง ปี 2562 กรณีศึกษาพรรคอนาคตใหม่ ดังนั้น การศึกษาและการประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนและเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นอย่างมาก

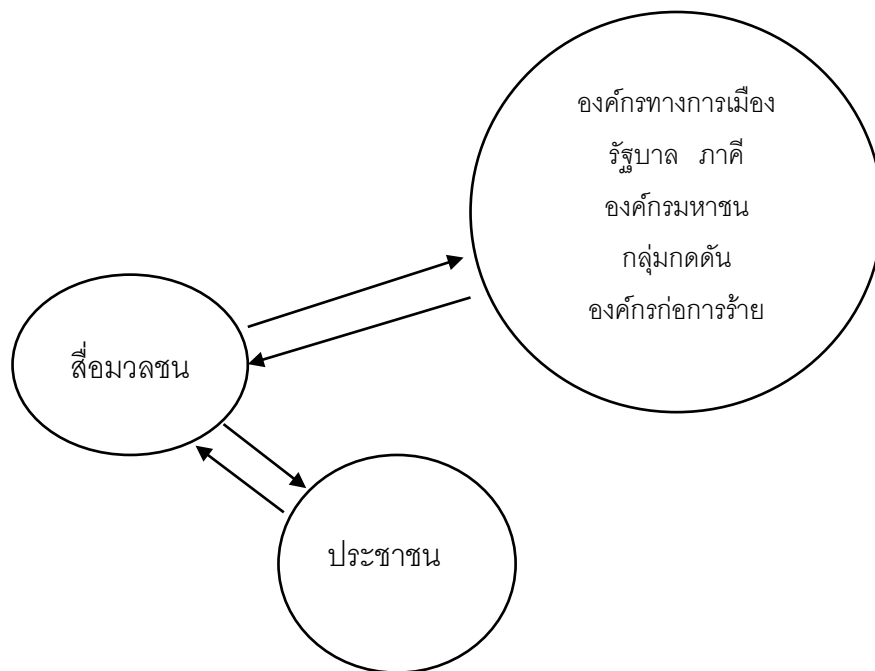
พรรคก้าวไกลก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2563 หลังจากที่พรรคอนาคตใหม่ถูกยุบลงเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 โดยสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคอนาคตใหม่ได้ย้ายมาสังกัดพรรคก้าวไกล เพื่อสานต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยและความก้าวหน้าในสังคมไทย พรรคก้าวไกล (2566) จึงได้กำหนดนโยบายและอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกลไว้อย่างชัดเจน เป้าหมายของพรรคก้าวไกล คือ พรรคก้าวไกลมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมที่ก้าวหน้า เท่าเทียม และยั่งยืน โดยยึดมั่นหลักการที่ประชาชนเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด การใช้อำนาจรัฐต้องสัมพันธ์ยึดโยงกับประชาชน และส่งเสริมประชาธิปไตยภายในพรรคพร้อมไปกับประสิทธิภาพในการทำงาน ส่วนกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงนั้น พรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมและการโต้ตอบกับประชาชน ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับผู้สนับสนุน การสื่อสารนโยบายและภาพลักษณ์ผู้สมัครมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการรณรงค์หาเสียง พรรคใช้สื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ (สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์) นำมาใช้ในการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย แนวทางปฏิบัติที่โดดเด่นของพรรคก้าวไกล คือ 1) การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ พรรคก้าวไกลใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, Twitter, Instagram และ YouTube เพื่อสื่อสารกับประชาชนและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและกิจกรรมของพรรค 2) การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและมีคุณค่า การผลิตเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เช่น วิดีโอสั้น ๆ หรือบทความที่มีข้อมูลที่ทันสมัย จะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและการแชร์ข้อมูล 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือสอบถามโดยตรงผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น การจัด Town Hall Meeting แบบออนไลน์ ศุภกร เชิดชูธีรกุล และ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2024) ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลในปัจจุบันเป็นไปอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน นันทนา นันทวโรภาส (2566) ได้ศึกษาและพบว่า สูตรความสำเร็จของพรรคก้าวไกลจากแฟนคลับ 'ด้อมส้ม' มาจากการนำกลยุทธ์การตลาดการเมืองมาใช้ได้ผลจริง

หลักแนวคิดทฤษฎีที่นำมาวิเคราะห์รวมกับการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลได้โดยอ้างอิงแนวคิดทางการสื่อสารและการตลาดการเมือง รวมถึงการศึกษาผลกระทบของสื่อใหม่หรือสื่อดิจิทัลต่อพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แนวทางการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถอ้างอิงจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ทฤษฎีกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-Setting Theory) พรรคก้าวไกลสามารถกำหนดวาระสำคัญทางสังคมได้ เช่น ประเด็นการปฏิรูปกองทัพ การลดความเหลื่อมล้ำ และการแก้ไขกฎหมายมาตรา 112 ผ่านการสื่อสารเชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น McCombs & Shaw (1972) ได้ศึกษาพบว่า สื่อมีบทบาทสำคัญในการกำหนดสิ่งที่สาธารณชนควรให้ความสนใจ ซึ่ง

สอดคล้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลที่เน้นนำเสนอประเด็นที่คนรุ่นใหม่สนใจ 2) ทฤษฎีการสื่อสารสองขั้นตอน (Two-Step Flow of Communication) เป็นการสื่อสารของพรรคก้าวไกลที่อาศัยผู้มีอิทธิพลบนโลกออนไลน์ (Key Opinion Leaders) เช่น Influencers และผู้มีชื่อเสียงในวงการต่าง ๆ เพื่อกระจายข้อมูลสู่สาธารณชน และมิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น Katz & Lazarsfeld (1955) ได้อธิบายว่าข้อมูลมักถูกส่งผ่าน "ผู้นำทางความคิด" ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย 3) ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory) พรรคก้าวไกลมุ่งเน้นการออกแบบเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร เช่น การให้ข้อมูลเชิงลึกผ่านวิดีโอสั้นบน Tik Tok หรือการใช้โพสต์ที่มีความเข้าใจง่ายบน Facebook มิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น Rubin (1984) ระบุว่า ผู้รับสารเลือกบริโภคสื่อที่ตอบสนองความต้องการด้านข้อมูล ความบันเทิง และความเกี่ยวข้องกับตนเอง และ 4) ทฤษฎีกรอบการนำเสนอ (Framing Theory) พรรคใช้กรอบการนำเสนอที่สื่อถึงความโปร่งใสและความมุ่งมั่นต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การเล่าเรื่องที่สร้างแรงบันดาลใจจากผู้สมัคร หรือการเน้นผลกระทบเชิงบวกของนโยบายที่นำเสนอ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น Entman (1993) ชี้ว่า การวางกรอบเรื่องราวมีผลต่อวิธีที่ประชาชนมองเห็นปัญหาและวิธีแก้ไข นอกจากนี้ มีตัวอย่างงานวิจัยและบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการตลาดการเมืองออนไลน์ ศึกษากรณี "พรรคคนาคตใหม่" (พรรคเดิมในอดีตของพรรคก้าวไกล) พบว่าการใช้สื่อดิจิทัลในการสร้างแบรนด์พรรคมีผลต่อการดึงดูดผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ (Doroshenko & Tu, 2023) และการใช้แพลตฟอร์ม Tik Tok เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงกลุ่ม Gen Z ด้านผลกระทบของสื่อดิจิทัลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีงานวิจัยของ Dahlgren (2009) ได้ระบุว่า สื่อออนไลน์ช่วยกระตุ้นให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการแสดงความคิดเห็น การแชร์เนื้อหา และการติดตามข่าวสาร สำหรับกรณีศึกษาในไทย เช่น การศึกษาของ สุกกฤต แซ่ลี (2565) พบว่าการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ของพรรคก้าวไกลช่วยเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างพรรคกับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างมาก และยังมีการประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสารของพรรคก้าวไกล เช่น กลยุทธ์แบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย พรรคปรับเนื้อหาการสื่อสารให้เหมาะสมกับแต่ละ Generation เช่น ใช้ Instagram และ Tik Tok เพื่อสื่อสารกับ Gen Z และ Gen Y ขณะที่ยังคงใช้สื่อดั้งเดิมกับกลุ่ม Baby Boomers และการสร้างความไว้วางใจ พรรคก้าวไกลมุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายการวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้เห็นภาพรวมของการสื่อสารทางการเมืองที่ประสบความสำเร็จของพรรคก้าวไกล รวมถึงบทเรียนที่สามารถปรับใช้ได้กับบริบทการเมืองอื่น ๆ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง โดยเริ่มจากแนวคิดของ Brian McNair (2018) ซึ่งอธิบายว่า การสื่อสารทางการเมือง ครอบคลุมทั้งการพูด การเขียน และองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การแต่งกาย ทรงผม และสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ทางการเมือง ทั้ง Denton และ Woodward เน้นว่าการสื่อสารทางการเมืองนั้นต้องมีเจตนาในการส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทางการเมือง โดยเป้าหมายสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองคือการถกเถียงสาธารณะ (Public Discussion) และสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลหรือหน่วยงานทางการเมือง ยุพดี วิภาติภูมิประเทศ (2558) ได้

กล่าวถึงแนวคิดของ McNair ในการสื่อสารทางการเมืองที่มองว่า กิจกรรมทางการเมืองทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร ทั้งการแต่งกาย ตราสัญลักษณ์ และองค์ประกอบอื่น ๆ ล้วนเป็นการสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ทางการเมืองที่มุ่งสร้างความเชื่อมโยงกับผู้รับสาร เช่น นักการเมืองและองค์กรทางการเมืองที่ส่งสารสู่ประชาชนเพื่อนำไปสู่การดำเนินการในระบบการเมือง การสื่อสารทางการเมือง ในการศึกษาี้ถูกจัดประเภทออกเป็น 3 กลุ่มหลักตามแบบจำลองของ McNair ได้แก่ 1) กลุ่มการเมือง เช่น พรรคการเมืองและรัฐบาล 2) สื่อมวลชนที่ทำหน้าที่รายงานและส่งผ่านข่าวสาร และ 3) ประชาชนซึ่งรับสารและสร้างภาพลักษณ์ในเชิงบวกตามข้อมูลที่ได้รับจากสื่อ

ภาพที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair

ที่มา : ยุพดี วิกิตภูมิประเทศ (2558)

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair ภาพข้างบนปรากฏดังนี้คือ องค์ประกอบ การสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair มีองค์การทางการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน จากแบบจำลองกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กลุ่ม การเมือง เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล องค์การทางการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มสื่อมวลชน ทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ เป็นตัวกลางในการส่งผ่านข้อมูลจากพรรคการเมือง และส่งสารที่สร้างขึ้น เช่น รายงาน ข่าว บทวิจารณ์ บทบรรณาธิการ เป็นต้น และกลุ่มประชาชน โดยข่าวสารที่สื่อถึงประชาชนจะเป็น เรื่องของการสร้างภาพเชิงบวกให้เกิดขึ้นในใจ และส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้เลือกตั้ง การสร้างภาพในทางการเมืองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) นักการเมืองกำหนดวัตถุประสงค์ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองขึ้น 2) สื่อมวลชนเป็นผู้กำหนด “ภาพ” ความจริงนั้น 3) “ภาพ” ที่เกิดขึ้นจะถูกรับรู้โดยอัตวิสัยของแต่ละกลุ่มบุคคล

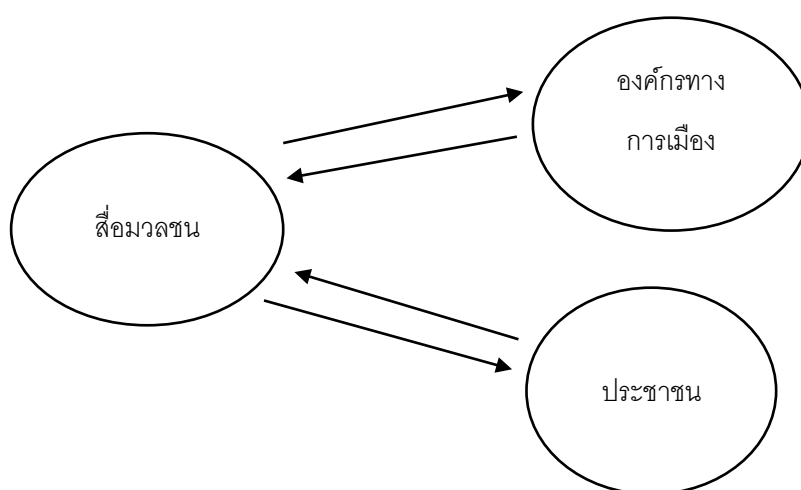
บทความวิชาการนี้ได้วิเคราะห์การสื่อสารทางการเมืองผ่านมุมมองและบทบาทของโซเชียลมีเดีย โดยเริ่มต้นจากการกล่าวถึงการโฆษณาทางการเมืองในอดีต ซึ่งเคยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์เป็นหลัก ในการสื่อสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การรณรงค์ทางการเมืองในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรในช่วง สงครามโลกครั้งที่สองถึงยุคปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากบทบาทของโทรทัศน์ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ซึ่ง Robert Denton ชี้ว่าโทรทัศน์ยังคงเป็นสื่อสำคัญในการสื่อสารข้อความทางการเมือง แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสื่อ อินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นแพลตฟอร์มการโฆษณาเพิ่มเติม (Brian McNair, 2018) โซเชียลมีเดีย เช่น Twitter และ Facebook กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารทางการเมือง นักการเมืองสามารถสื่อสารโดยตรง กับประชาชนโดยไม่ต้องผ่านสื่อกลาง เช่น การบริหารประเทศของ Donald Trump ผ่าน Twitter ทำให้เกิด ปรากฏการณ์ “Rule by Tweet” และนำไปสู่การแพร่กระจายข้อมูลที่ผิดหรือข่าวปลอม ทั้งนี้ Trump ใช้ โซเชียลมีเดียโจมตีคู่แข่งทางการเมือง และทำให้คู่แข่งสูญเสียความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ โซเชียลมีเดียยัง เปลี่ยนแปลงวิธีการรณรงค์ทางการเมือง โดยนักการเมืองสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมกับประชาชนผ่าน แพลตฟอร์มเหล่านี้ โซเชียลมีเดียยังเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่เนื้อหาทางการเมืองโดยไม่ต้องผ่านการ ตรวจสอบจากสื่อหลัก

การมีส่วนร่วมบนโซเชียลมีเดียทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีอิทธิพลทางการเมืองมากขึ้น การศึกษานี้ ยังได้อ้างถึงการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของอดีตนายกรัฐมนตรีของไทย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ใช้ กลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง รวมถึงการเน้นสื่อสารทางช่องทางที่หลากหลาย เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทั่วประเทศ สุดท้าย รายงานยังกล่าวถึงการอบรมและพัฒนาทักษะการสื่อสารทาง การเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ โดยเน้นการใช้โซเชียลมีเดียและการสื่อสารในเขตเลือกตั้ง เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการรณรงค์ จากการศึกษาของ กรรณก นิลดา (2558) เกี่ยวกับกลยุทธ์การออกแบบเนื้อหา ในการสื่อสารทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีที่มาจากทหาร ได้วิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารและ ยุทธศาสตร์ของนายกรัฐมนตรีทหารในช่วงต่าง ๆ ของการเมืองไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุคสำคัญ คือ 1) ยุคแรก (พ.ศ. 2500–2516) เป็นช่วงที่ทหารมีบทบาททางการเมืองอย่างมาก เนื่องจากกองทัพมีอำนาจ เข้มแข็ง ขณะที่ภาคประชาสังคมอ่อนแอ และการสนับสนุนจากกลุ่มราชการและมหาอำนาจในช่วงสงคราม เย็นยังคงมีอยู่มาก ทำให้กองทัพครองอำนาจทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ 2) ยุคที่สอง (พ.ศ. 2517–2540) ในช่วงนี้ การเมืองไทยเริ่มมี “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” เนื่องจากบทบาทของทหารลดลงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แต่ยังคงมีอิทธิพลอยู่เนื่องจากความสนับสนุนจากกลุ่มนักธุรกิจ และกองทัพยังถูกมองว่าเป็น กลุ่มที่สามารถป้องกันการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ได้ แม้ว่าการสนับสนุนจากประเทมหาอำนาจจะลดลงก็ ตาม 3) ยุคที่สาม (พ.ศ. 2541–2558) เป็นช่วงที่ประเทศไทยเข้าสู่การปฏิรูปทางการเมือง และภาคประชา สังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น ขณะที่ทหารยังคงมีบทบาทสำคัญในบางส่วนจากภูมิหลังการเป็น “ทหาร อาชีพ” สำหรับภูมิหลังของผู้นำทางการเมือง ผู้นำทั้ง 5 คน (จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลสฤษดิ์ ธนะ รัชต์ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ และ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา) มาจากครอบครัว

ที่มีภูมิหลังเกี่ยวกับราชการทหารและพลเรือน และได้รับการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการแสดงออกและบุคลิกภาพของพวกเขา

ส่วนลักษณะการสื่อสารของผู้นำ ผู้นำถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มที่มีการสื่อสารอย่างสุภาพและระมัดระวัง ได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ และ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งมักจะใช้คำพูดที่สุภาพและหลีกเลี่ยงการสร้าง ความขัดแย้ง 2) กลุ่มที่มีการสื่อสารที่ชัดเจนและดุดัน ได้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งมีการพูดเสียงดังและชัดเจน ส่วนด้านกลยุทธ์การออกแบบช่องทางการสื่อสาร คือ 1) จอมพลถนอม จอมพลสฤษดิ์ และ พล.อ.เปรม เลือกใช้ การปราศรัย เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารกับประชาชน 2) พล.อ.ประยุทธ์ เน้นใช้คลิปปิดิโอ ในการแถลงการณ์ 3) พล.อ.ชวลิต ไม่ปรากฏว่ามีความโดดเด่นในการเลือกช่องทางการสื่อสาร

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ McNair แบ่งผู้มีส่วนร่วมออกเป็น 3 กลุ่มสำคัญ คือ 1) กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง รัฐบาล หรือองค์กรที่ทำหน้าที่ผลิตและส่งสาร 2) สื่อมวลชน ตัวกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร บทวิจารณ์ และบทบรรณาธิการ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้ของสาธารณะ และ 3) ประชาชน ผู้รับสารที่ตีความและตอบสนองต่อข้อมูลโดยได้รับอิทธิพลจากการนำเสนอของสื่อ Brian McNair ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมือง โดยแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองนี้แบ่งผู้เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ดังภาพข้างล่างนี้ เป็นแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมือง ของ Brian McNair

ที่มา : Brian McNair (2018)

สรุปแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair ภาพข้างบนปรากฏดังนี้คือ องค์กรทางการเมือง (Political Organizations) ประกอบด้วยพรรค องค์กรการสาธารณะ กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มกดดัน องค์กรก่อการร้าย และรัฐบาล ด้านสื่อ (Media) ประกอบด้วย การรายงานข่าว กองบรรณาธิการ บทวิเคราะห์ บทความ และองค์ประกอบที่ 3 คือ ประชาชนหรือพลเมือง (Citizen) การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง การวางแผนเชิงกลยุทธ์สำคัญใน

การสื่อสารทางการเมือง การใช้ช่องทางหลากหลาย และการเข้าใจต่อการรับรู้ของสาธารณะ แบบจำลองของ McNair และกรณีศึกษาวิเคราะห์จากนักการเมืองทั่วโลกชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับตัวให้เข้ากับพลวัตของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน

ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองในบริบทของบทความวิชาการนี้มีความสำคัญในหลายประการ เนื่องจากมีความครอบคลุมการถกเถียง การ อภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มุ่งเน้นไปยังการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะและอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระบบการเมือง ดังที่ Denton และ Woodward (1998) อธิบายว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นการอภิปรายอย่างบริสุทธิ์ใจเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงนโยบายและอำนาจหน้าที่ของภาครัฐ โดยเฉพาะในประเด็นที่มีผลกระทบต่องสังคมในภาพรวม เช่น ภาษี รายได้ และการออกกฎหมาย ความสำคัญจึงมีดังต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการสนทนาที่ครอบคลุมทั้งการแสดงออกทางวาจา ศิลปะ และการกระทำทางสัญลักษณ์ ตามแนวคิดของ Brian McNair (2018) การสื่อสารทางการเมืองไม่ใช่แค่การพูดหรือเขียน แต่ยังครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ทางการเมืองผ่านสื่อทางกาย เช่น การแต่งกาย การแสดงออกทางกาย และโลโก้ ซึ่งสร้างภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ทางการเมือง 2) เชื่อมโยงระหว่างผู้มีบทบาททางการเมืองกับประชาชน การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการส่งสารจากนักการเมืองและผู้ที่มิบทบาทสำคัญในระบบการเมืองไปยังผู้มีสิทธิเลือกตั้งและประชาชน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจทางการเมือง ดังที่ McNair อธิบายว่า ภาพลักษณ์ทางการเมืองนั้นเกิดจากการที่นักการเมืองใช้การสื่อสารในการกำหนดวัตถุประสงค์และส่งสารผ่านสื่อ 3) การสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองยังเกี่ยวข้องกับการกำหนดเนื้อหาและวัตถุประสงค์เพื่อนำมาทัศนคติทางการเมืองของผู้รับสาร สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการสร้าง "ภาพ" ทางการเมืองที่ประชาชนรับรู้ ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง เช่น การรายงานข่าวและการแสดงความคิดเห็นในบทบรรณาธิการ 4) การสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ทางการเมือง การแต่งกาย ทรงผม ตราสัญลักษณ์ และวิธีการแสดงออกอื่น ๆ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนและสร้างการยอมรับทางสังคม 5) การใช้สื่อใหม่ในการสื่อสารทางการเมือง ในยุคดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงแนวทางการสื่อสารทางการเมือง สื่อเหล่านี้ช่วยสร้างพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับการอภิปรายสาธารณะ ทำให้การสื่อสารสามารถเข้าถึงและมีผลกระทบต่อการตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยสรุป การสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างและนำเสนอภาพลักษณ์ทางการเมือง การเชื่อมโยงระหว่างผู้นำทางการเมืองกับประชาชน และการสร้างอิทธิพลในการตัดสินใจทางการเมือง ผ่านการใช้วาจา ศิลปะ การกระทำเชิงสัญลักษณ์ และสื่อใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับ Brian McNair (2018) ในส่วนที่ว่าด้วยอิทธิพลของการสื่อสารทางการเมือง สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1) วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ งานศึกษาวิจัยได้อธิบายถึงการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของการสื่อสารทางการเมือง โดยเริ่มต้นจากสื่อสิ่งพิมพ์มาจนถึงโทรทัศน์ และสุดท้ายคือแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างโซเชียลมีเดีย การพัฒนานี้แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปของการสื่อสารระหว่างพรรคการเมืองและผู้สมัครกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งต้องปรับตัวให้เข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

2) บทบาทของโทรทัศน์ โทรทัศน์ถูกระบุว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะในประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร McNair เน้นว่าแม้ว่าอินเทอร์เน็ตจะเติบโตขึ้นมาเป็นสื่อหลัก แต่โทรทัศน์ยังคงมีบทบาทสำคัญในด้านการโฆษณาและการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี

3) ผลกระทบของโซเชียลมีเดีย งานศึกษาวิจัยได้พูดถึงอิทธิพลอย่างลึกซึ้งของโซเชียลมีเดียต่อการสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบัน แพลตฟอร์มอย่าง Twitter และ Facebook ได้เปลี่ยนโฉมหน้าการสื่อสารโดยเปิดโอกาสให้นักการเมืองสามารถสื่อสารโดยตรงกับประชาชนได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสื่อแบบดั้งเดิม กรณีศึกษาที่เด่นชัดคือการใช้ Twitter ของ Donald Trump ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโซเชียลมีเดียสามารถเป็นทั้งเครื่องมือในการสื่อสารโดยตรงและเป็นช่องทางในการแพร่กระจายข้อมูลผิดได้

4) ความท้าทายและความเสี่ยง บทความนี้ยังได้พูดถึงด้านมืดของโซเชียลมีเดียในเมือง โดยเน้นว่ามันสามารถเชื้อให้เกิดการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ ทฤษฎีสมคบคิด และข้อความที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง งานศึกษาวิจัยได้ใช้กรณีศึกษาของประธานาธิบดี Trump เป็นตัวอย่างว่า การสื่อสารทางการเมืองบนโซเชียลมีเดียที่ขาดการควบคุมสามารถสร้างผลกระทบที่แพร่หลายและในบางครั้งก่อให้เกิดอันตรายได้อย่างไร

5) การกระจายอำนาจในการสื่อสารทางการเมือง โซเชียลมีเดียยังช่วยให้การสื่อสารทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการอภิปรายทางการเมืองได้มากขึ้น และมีแพลตฟอร์มในการแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม งานศึกษาวิจัยก็ได้ตั้งคำถามถึงความรับผิดชอบในการใช้งานแพลตฟอร์มเหล่านี้ของนักการเมือง เนื่องจากอิทธิพลของพวกเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดเห็นของสาธารณะและผลลัพธ์ทางการเมืองในระดับโลก

6) ความสำคัญของสื่อดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ แม้ว่าแพลตฟอร์มดิจิทัลจะเพิ่มความสำคัญขึ้นมา แต่สื่อดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และโฆษณาทางการเมืองทางกายภาพ (เช่น โปสเตอร์และป้ายโฆษณา) ยังคงมีความสำคัญ โดยเฉพาะในประเทศที่มีข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับการโฆษณาทางการเมือง เช่น สหราชอาณาจักร

7) กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง งานศึกษาวิจัยได้เน้นถึงความสำคัญของกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในสื่อดั้งเดิมและการปรับตัวให้เข้ากับแพลตฟอร์มดิจิทัล พรรคการเมืองและผู้สมัครจำเป็นต้องสามารถจัดการทั้งสื่อเก่าและใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบริโภคข้อมูลผ่านอัลกอริทึม (Algorithm) ที่ปรับแต่งเฉพาะบุคคลมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยสรุปแล้ว งานศึกษาวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการที่การสื่อสารทางการเมืองได้ปรับตัวให้เข้า

กับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ขณะเดียวกันยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของสื่อดั้งเดิมควบคู่ไปกับพลังที่เปลี่ยนแปลงได้ของแพลตฟอร์มดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย

การสื่อสารการเมืองของพรรคก้าวไกลในปัจจุบัน มีความสำคัญดังนี้

1. การดึงดูดกลุ่มคนต่างวัยต่างเจนเนอเรชัน ดังกรณีนี้คือ (1) กลุ่ม Gen Z (อายุ 18-26 ปี) ที่ได้กล่าวถึงพรรคก้าวไกลและเห็นว่าพรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์เชิงรุกผ่านโซเชียลมีเดียได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชื่นชมความคิด สร้างสรรค์ในการนำเสนอนโยบายที่ชัดเจนและเข้าถึงง่าย โดยมองว่าพรรคเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่ม Gen Y (อายุ 27-43 ปี) ที่กล่าวเน้นการเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นที่มีสิทธิเลือกตั้ง เห็นด้วยกับ Gen Z เกี่ยวกับความสามารถของพรรคในการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย กลุ่มคนรุ่นใหม่ (Gen Z และ Gen Y) ที่ชื่นชมกลยุทธ์และความคิดสร้างสรรค์ในการสื่อสาร และประทับใจกับภาพลักษณ์ของพรรคที่โปร่งใสและนโยบายการปฏิรูป เช่น การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร กลุ่มนี้ชื่นชมความคิดสร้างสรรค์ในการสื่อสารนโยบายของพรรคที่ชัดเจนและเข้าถึงง่าย รวมถึงภาพลักษณ์ของพรรคที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่มีมุงหวังการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ดีขึ้น แม้ว่ากลยุทธ์ของพรรคจะได้รับการยอมรับในกลุ่มคนวัยทำงาน แม้พรรคก้าวไกลจะประสบความสำเร็จในกลุ่มคนรุ่นใหม่ในเขตเมือง แต่ก็ยังพบปัญหาหรืออุปสรรคในการสื่อสารในการเข้าถึงกับกลุ่มผู้สนับสนุน ในชุมชนพื้นที่ชนบท ซึ่งมักสนับสนุนพรรคการเมืองแบบดั้งเดิมที่มีฐานเสียงเดิม เช่น พรรคภูมิใจไทยเนื่องจากความผูกพันทางการเมืองและผลประโยชน์จากนโยบายของรัฐบาลก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม กลุ่ม Gen Z และ Gen Y เหล่านี้ยังชื่นชมพรรคก้าวไกลในเรื่องความโปร่งใสและนโยบายการปฏิรูปต่างๆ เช่น การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร แต่ก็แสดงความกังวลว่านโยบายดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทหารที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้ มุมมองจากกลุ่มคนวัยทำงานและผู้สูงอายุ Gen X (อายุ 44-58 ปี) แสดงความกังวลว่านโยบายการปฏิรูป เช่น การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร อาจกระทบต่อโครงสร้างของกองทัพและ (4) กลุ่มผู้สูงอายุ (Gen B อายุ 59 ปีขึ้นไป) พบว่าพรรคยังขาดความสามารถในการสร้างการยอมรับในกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทที่ยังคงสนับสนุนพรรคเก่าอย่างต่อเนื่อง ยังได้กล่าวเสริมถึงพรรคก้าวไกลว่าพรรคยังพบปัญหาในการเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท ซึ่งยังคงสนับสนุนพรรคเก่าๆ อยู่เนื่องจากความผูกพันทางการเมืองและผลประโยชน์ที่ได้รับจากนโยบายของรัฐบาลก่อนๆ แบบเดิมอยู่มาก ในด้านความโปร่งใสและนโยบายการปฏิรูป ทุกกลุ่มเห็นพ้องกันว่าความโปร่งใสและนโยบายการปฏิรูปของพรรคก้าวไกล เช่น การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและการลดระบบการเกณฑ์ทหาร เป็นจุดแข็งที่ได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายคนวัยทำงานที่ยอมรับในความโปร่งใสและเป้าหมายการปฏิรูปและผู้ที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการบริหารประเทศในอนาคต

2. การใช้อิทธิพลของโซเชียลมีเดีย พรรคก้าวไกลเป็นผู้นำในการใช้โซเชียลมีเดียสื่อสารนโยบายอย่างชัดเจนและเข้าถึงง่าย โดยประสบความสำเร็จในการสร้างฐานแฟนคลับ “ด้อมส้ม” ที่เชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่ คล้ายแฟนคลับศิลปินเกาหลี ผู้นำพรรคอย่างคุณพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ และคุณธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ มีบทบาทสำคัญในการเสริมภาพลักษณ์และขยายอิทธิพลในกลุ่มนี้

3. ความท้าทายด้านนโยบายและการสื่อสารนโยบายพรรคก้าวไกล อย่างหนึ่งคือ การแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 112 (กฎหมายเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์) ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่แบ่งแยกความคิดเห็นในสังคมไทย ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนมองว่าการผลักดันนโยบายนี้เป็นอุปสรรคสำคัญอย่างมากที่ทำให้พรรคก้าวไกลไม่สามารถขึ้นเป็นรัฐบาลได้ อีกหนึ่งประเด็นที่พบคือการลงพื้นที่พบปะประชาชนในพื้นที่ชนบทที่ยังขาดการสื่อสารที่ครอบคลุม ทำให้ประชาชนในพื้นที่เหล่านั้นรู้สึกว่าคุณสมบัติของพรรคก้าวไกลไม่เข้าใจปัญหาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. กลยุทธ์การรณรงค์ที่สร้างสรรค์ พรรคก้าวไกลได้รับคำชื่นชมในเรื่องวิธีการรณรงค์ที่สร้างความโดดเด่น เช่น การนำเสนอนโยบายผ่านภาพลักษณ์ที่น่าสนใจและการรณรงค์ที่แปลกใหม่ เช่น การรณรงค์ด้วยการปั่นจักรยานของผู้สมัครอย่างคุณรักชนก ศรีนอก ซึ่งช่วยให้พรรคก้าวไกลเป็นที่น่าจดจำในสายตาของประชาชน การนำเสนอนโยบายที่มีมากกว่า 300 ข้อนโยบายนำเสนอผ่านช่องทางดิจิทัลยังได้รับคำชมว่าชัดเจนและเข้าถึงง่าย และ

5. ภาพลักษณ์ของพรรคและผู้นำ พรรคก้าวไกลได้รับการยกย่องว่าเป็นพรรคของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะผู้นำอย่างคุณพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ และคุณธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจที่สร้างภาพลักษณ์แข็งแกร่งในกลุ่มวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับการสื่อสารประเด็นที่อ่อนไหว เช่น การแก้ไขมาตรา 112 และการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการประท้วง ซึ่งบางครั้งถูกมองว่าอาจจะรุนแรงเกินไป

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล

การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลมีจุดเด่นและศักยภาพ ดังนี้

1. การขับเคลื่อนนโยบายที่แหลมคมและอ่อนไหว พรรคก้าวไกลแสดงจุดยืนชัดเจนในประเด็นที่ถกเถียง เช่น การแก้ไขมาตรา 112 แม้จะสร้างความสนใจและแสดงถึงความกล้าหาญ แต่ยังคงเผชิญความเสี่ยงต่อการสูญเสียฐานเสียง พรรคจึงต้องสร้างสมดุลระหว่างความชัดเจนทางนโยบายและการรักษาความนิยมในกลุ่มเป้าหมายหลัก

2. กลยุทธ์การใช้โซเชียลมีเดีย การใช้แพลตฟอร์มอย่าง TikTok และ YouTube ช่วยพรรคเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่แสวงหาการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์เน้นเนื้อหาที่สร้างสรรค์ ดึงดูดใจ และสะท้อนความแตกต่างจากพรรคการเมืองดั้งเดิม

3. การปรับเนื้อหาให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย พรรคปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของแต่ละกลุ่ม เช่น นโยบายช่วยเกษตรกรสำหรับชนบท หรือนโยบายเศรษฐกิจสำหรับคนเมือง การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและตรงใจประชาชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร

4. ภาพลักษณ์และความสามารถในการบริหาร พรรคได้รับการยกย่องในฐานะตัวแทนของการเมืองแบบใหม่ โดยเฉพาะบทบาทในการเปิดโปงปัญหาทุจริต เช่น กรณี “ตัวซ้าง” อย่างไรก็ตาม สมาชิกบางคนอาจต้องปรับปรุงการสื่อสารเพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดูรุนแรงเกินไป

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการทดสอบนโยบายเชิงลึกของพรรค ทำให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ส่งผลให้เกิด "หัวใจแนบธรรมชาติ" ที่ช่วยเผยแพร่ข้อความของพรรคอย่างอิสระและเป็นธรรมชาติ

6. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พรรคประสบความสำเร็จในการดึงดูดคนรุ่นใหม่จากความสนใจในพรรคดั้งเดิมไปสู่การสนับสนุนพรรคก้าวไกล ผ่านการสื่อสารที่ชัดเจนและตรงไปตรงมา

สรุป กลยุทธ์การสื่อสารของพรรคก้าวไกลผสมผสานความกล้าหาญในการผลักดันนโยบายที่แตกต่าง การใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ การปรับตัวให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสร้างความเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์ของพรรคเป็นจุดแข็งสำคัญที่ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กระแสบรรยากาศของการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการรณรงค์หาเสียงของพรรคก้าวไกล ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอมุมมองเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้อยู่ในช่วงวัยที่แตกต่างกันและกลุ่มสังคมต่าง ๆ สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญ มีดังนี้ คือ

1. การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและการใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางเชิงรุกบนโซเชียลมีเดีย หรือผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสาร เป็นกลยุทธ์หลักของพรรคก้าวไกลที่เน้นการสื่อสารเชิงรุกผ่านสื่อ เช่น Tik Tok YouTube Facebook Twitter Instagram และการไลฟ์สด เพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว การสื่อสารแบบสองทาง (Interactive Communication) ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ติดตาม หรือการสร้างคอนเทนต์ที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ง่าย ซึ่งเหมาะสำหรับการเข้าถึงกลุ่มโดยเฉพาะในกลุ่ม Gen Y และ Gen Z นางสาวณัฐนันท์ ธนวัตพิพัฒน์ (อายุ 25 ปี Gen Z นักศึกษา) ระบุว่าพรรคสามารถสร้างการจดจำผ่านเนื้อหาและภาพลักษณ์ที่เข้าถึงง่าย ซึ่งเหมาะกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายวัยรุ่นที่ชอบเล่นโซเชียลมีเดีย นายจักรภัทร สัตตธรา นายปิยะลักษณ์ นริฐกิจ และนางสาวรุจิรา คชไกร ระบุว่าการเผยแพร่วิดีโอสั้น ๆ และเนื้อหาแบบกระชับจากการประชุมสภาและการสื่อสารบนแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเพิ่มการเข้าถึงและความนิยมอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดความจดจำง่ายและสร้างความนิยมได้รวดเร็วในกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในวัยนักศึกษาและวัยทำงาน ช่วงอายุ 18-30 ปี ซึ่งติดตามข่าวสารและการเมืองผ่านโซเชียลมีเดีย การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย กลุ่ม Gen Y และ Gen Z ต้องขึ้นชมการสื่อสารที่ทันสมัยและเจาะลึกปัญหาที่เกี่ยวข้อง เช่น การปฏิรูประบบราชการและความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม พรรคยังขาดการเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุ (Gen B, Gen X) และกลุ่มชนบท ซึ่งยังคงมีฐานเสียงที่แข็งแกร่งกับพรรคการเมืองอื่น ๆ เช่น พรรคภูมิใจไทยในภาคอีสาน

2. การใช้กลยุทธ์หาเสียง การเน้นเนื้อหา นโยบายที่โดดเด่น พรรคใช้การนำเสนอเนื้อหา นโยบายกว่า 300 ข้อ ผ่านสื่ออย่างชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายที่ตอบใจวัยคนรุ่นใหม่ เช่น นายศตายุ ฤทธเดช (อายุ 27 ปี Gen Y พนักงานลูกจ้างและนักศึกษา) ระบุถึงการยกเลิกการเกณฑ์ทหาร นายวัชร ชำรัมย์ ระบุถึงการลด

การผูกขาดของนายทุน เช่น นโยบายสุราเสรี นายจักรภัทร สัตตธารา (อายุ 29 ปี Gen Y อาชีพส่วนตัว) กล่าวถึงนโยบายที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศและการสมรสเท่าเทียม นางสาวณัฐนันท์ กล่าวถึงการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรม แม้จะมีข้อจำกัด เช่น จำนวนป้ายหาเสียงน้อย แต่พรรคยังคงใช้ทรัพยากรที่มีอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้รถแห่ในโค้งสุดท้ายของการเลือกตั้ง และตัวอย่างการหาเสียงที่สร้างความจดจำ เช่น การหาเสียงด้วย การปั่นจักรยานของคุณรักชนก ศรีนอก ผู้สมัคร ช่วยสร้างช่วยสร้างความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นและภาพลักษณ์ที่น่าจดจำ การนำเสนอนโยบายอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย นโยบายที่ชัดเจนและสื่อสารได้ตรงประเด็น เช่น การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่ทันสมัย ตอบโจทย์กระแสสังคม เช่น ใช้เว็บไซต์และสื่อออนไลน์เพื่ออธิบายขั้นตอนและผลกระทบเชิงนโยบายอย่างละเอียด นายณรงค์ ประเสริฐมณีกิจระบุว่า กลยุทธ์การสื่อสารผ่าน ภาษาและเนื้อหาที่ง่ายต่อการเข้าใจ สำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น นักศึกษาและพ่อค้าแม่ค้าในท้องตลาด ทำให้การสื่อสารเข้าถึงได้ง่าย

3. การนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบายเน้นการสื่อสารนโยบายที่สร้างสรรค์ ไม่ใช้การโจมตีพรรคการเมืองอื่นอย่างรุนแรง ทำให้ผู้รับสารสามารถตัดสินใจจากข้อมูลที่มีคุณภาพ ตัวอย่างเช่น นโยบายยกเลิกการเกณฑ์ทหาร ได้รับความสนใจ แม้บางกลุ่มอาจยังไม่เห็นด้วยทั้งหมด นายภาณุต ภัทรมูลและ นายณรงค์ ประเสริฐมณีกิจ ระบุว่า การเน้นนโยบายและประเด็นเฉพาะ พรรคเน้น การแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน เช่น การกระจายอำนาจ การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร และการเปิดเผยปัญหาคอร์รัปชัน เช่น กรณี "ตัวช้าง" และ "เรือหลวงสุโขทัย" นางประนอม เพ่งพิศ และ นายณรงค์ ประเสริฐมณีกิจ กล่าวว่า นโยบายที่ได้รับความสนใจจากเยาวชน เช่น การแก้ไขมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา แม้จะเป็นประเด็นที่ถูกโจมตีและสร้างความขัดแย้ง แต่แสดงถึงจุดยืนและความกล้าหาญของพรรค ความท้าทายเกี่ยวกับมาตรา 112 เป็นการผลักดันแก้ไขมาตรา 112 เป็นประเด็นอ่อนไหวที่ถูกโจมตีจากฝ่ายตรงข้าม ส่งผลให้พรรคอาจสูญเสียการสนับสนุนหรือเผชิญความเสี่ยงทางกฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายคนแนะนำให้พรรคหลีกเลี่ยงประเด็นนี้และมุ่งเน้นไปที่นโยบายอื่นที่สามารถสร้างประโยชน์ให้ประชาชนได้ชัดเจนกว่า

4. การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองคนรุ่นใหม่ นางสาวณัฐนันท์ ระบุถึง บุคลิกและการนำเสนอของผู้นำพรรค เช่น คุณพิธา ลิ่มเจริญรัตน์ และ คุณพริษฐ์ วัชรสินธุ ฯลฯ ซึ่งได้รับความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่และในหมู่เยาวชน การสร้างฐานแฟนคลับที่คล้ายแฟนคลับศิลปิน และมีแฟนคลับที่เรียกว่า "ด้อมส้ม" ทำให้เกิดการสนับสนุน ส่งผลให้การสื่อสารกระจายตัวอย่างรวดเร็ว นายวัชร ชำรัมย์ (อายุ 26 ปี, Gen Z, อาชีพค้าขาย) กล่าวถึงการตอบคำถามอย่างมั่นใจของผู้นำพรรคช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในพรรคก้าวไกล ข้อกังวลเรื่องภาพลักษณ์ แม้การสื่อสารของพรรคจะมีความโปร่งใส แต่บางครั้งมีภาพลักษณ์ที่รุนแรงหรือก้าวร้าวเกินไป เช่น การปราศรัยที่เสียงดังหรือดูไม่สุภาพ ทำให้บางกลุ่มมองว่าขาดความเหมาะสม การปรับปรุงการควบคุมอารมณ์และการใช้เหตุผลในการสื่อสาร อาจช่วยสร้างความเชื่อมั่นในสายตาประชาชนมากขึ้นภาพลักษณ์ผู้นำพรรค คุณพิธา ลิ่มเจริญรัตน์ ได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำที่มีความสามารถและมีภาพลักษณ์เชิงบวก อย่างไรก็ตาม ผู้นำพรรคเดิม เช่น คุณธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ยังมีอิทธิพลสูงในเชิงสัญลักษณ์ของความเปลี่ยนแปลงและความกล้าหาญทางการเมือง พรรคก้าวไกล

สร้างแบรนด์ในฐานะ "พรรคของคนรุ่นใหม่" ด้วยบุคลิกที่ทันสมัยของผู้นำ ซึ่งเป็น ภาพลักษณ์ของพรรคและผู้นำ นางสาวประนอม เพ่งพิศ และนางนวลพรรณ จรัสสรณ์ ระบุว่า พรรคก้าวไกลถูกมองว่าเป็นตัวแทนของการเมืองแบบใหม่ ที่มีความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลงประเทศ โดยเฉพาะผู้นำพรรคอย่าง คุณพิชิต ลัมเจริญรัตน์ ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ใหม่และความโปร่งใส นางสาวรุจิรา ศุภไกร กล่าวว่า คุณชนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ยังคงมีบทบาทในเชิงสัญลักษณ์และเป็นที่จดจำในฐานะผู้ริเริ่มพรรคคนาคัดใหม่เดิม

5. ความท้าทายในเชิงนโยบายและพื้นที่ ข้อจำกัดในการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ชนบท มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้สมัครบางคนของพรรคขาดการลงพื้นที่พบปะประชาชน ทำให้ยังไม่สามารถแข่งขันกับพรรคเก่า เช่น พรรคภูมิใจไทย ในบางพื้นที่ได้ นโยบายที่เป็นข้อถกเถียง เช่น การแก้ไขมาตรา 112 และการยกเลิกการเกณฑ์ทหาร มีทั้งผู้สนับสนุนและผู้มองว่าเป็นเรื่องอ่อนไหว ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง และนางสาวรุจิรา ศุภไกร และนางประนอม เพ่งพิศ ระบุว่า พรรคยังมีข้อจำกัดในการสื่อสาร การสื่อสารของพรรคยังไม่เข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น Gen B และ Gen X โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ยังนิยมวิธีการหาเสียงแบบดั้งเดิม นางสาวประนอม เพ่งพิศ กล่าวว่า การปราศรัยของสมาชิกพรรคบางคนที่ใช้ คำพูดรุนแรงเกินไป อาจส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของพรรค นางนวลพรรณ จรัสสรณ์และนายภาวิช ภัทรมูล ระบุว่า ประเด็นแก้ไขมาตรา 112 ถูกมองว่าเป็นจุดอ่อนที่ทำให้พรรคเผชิญแรงต้านและอาจเสียการสนับสนุน การเข้าถึงท้องถิ่นและปัญหาการลงพื้นที่ นายศตายุ กล่าวว่า แม้พรรคจะมีการสื่อสารที่ทันสมัย แต่บางพื้นที่ เช่น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ประชาชนรู้สึกว่าการสื่อสารของพรรคไม่ได้ลงพื้นที่เพียงพอ ทำให้ไม่เข้าใจปัญหาในระดับท้องถิ่น

6. ความท้าทายและข้อปรับปรุง สิบเอกธนวัฒน์ นายวัชรและนางสาวณัฐชานันต์ ระบุว่า ปัญหามาตรา 112 หลายคนมองว่าการผลักดันแก้ไขหรือยกเลิกมาตรา 112 เป็นประเด็นอ่อนไหวที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ การปรับปรุงความใกล้ชิดกับท้องถิ่น นายศตายุ ระบุว่า การเพิ่มการลงพื้นที่พบปะประชาชนในระดับท้องถิ่นจะช่วยเสริมความสัมพันธ์กับฐานเสียงท้องถิ่น การใช้สื่อแบบดั้งเดิมและโซเชียลมีเดียควบคู่กัน สิบเอกธนวัฒน์ แก้วเจ็ก (อายุ 29 ปี Gen Y ข้าราชการทหาร) กล่าวว่า แม้ว่าพรรคจะมีเป้าหมายเสียงน้อยกว่าพรรคคู่แข่งในพื้นที่ เช่น พรรคภูมิใจไทย แต่ยังคงใช้ รถแห่และกิจกรรมภาคสนามควบคู่กับการสื่อสารดิจิทัลในช่วงโค้งสุดท้ายของการเลือกตั้ง

7. การจัดการข้อมูลและการสร้างฐานเสียง นายภาวิช ภัทรมูล ระบุว่า พรรคใช้ข้อมูลจากการลงพื้นที่และสื่อต่าง ๆ เพื่อออกแบบนโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาของประชาชน นายปิยะลักษณ์ นริสกิจ ระบุว่าพรรคยังต้องสร้างฐานเสียงเพิ่มเติมในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะในพื้นที่ที่พรรคการเมืองอื่นมีฐานเสียงแข็งแกร่ง เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ การสร้างฐานเสียงระยะยาว พรรคยังต้องใช้เวลาในการสร้างฐานเสียงในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีฐานเสียงของพรรคการเมืองอื่นที่มั่นคง เช่น บุรีรัมย์ (ฐานเสียงของพรรคภูมิใจไทย) การลงพื้นที่พบปะชาวบ้านมากขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ

สรุป จากกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงของพรรคก้าวไกลที่ได้จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้ พรรคก้าวไกลมีจุดแข็งในด้านกลยุทธ์การสื่อสารที่ทันสมัยและการ

เน้นนโยบายเชิงรุกผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อปรับปรุงในด้านการสร้างความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นและการจัดการกับประเด็นอ่อนไหวอย่างมาตรา 112 ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางของพรรคในอนาคต พรรคก้าวไกลมีจุดเด่นในการใช้สื่อออนไลน์ อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ และการนำเสนอนโยบายเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังมีปัญหาความท้าทายในการปรับกลยุทธ์การสื่อสาร ให้เข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุและพื้นที่ชนบท รวมถึงการลดความขัดแย้งจากประเด็นอ่อนไหวอย่างมาตรา 112 เพื่อรักษาภาพลักษณ์และสร้างความเชื่อมั่นในระยะยาว แต่ก็มีข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ปรับปรุงการลงพื้นที่เพื่อสร้างความใกล้ชิดและความเข้าใจปัญหาในระดับชุมชน ดำเนินการเรื่องแก้ไขมาตรา 112 และประเด็นอ่อนไหวอื่น ๆ ด้วยความละเอียดรอบคอบและเน้นการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจต่อสังคมในวงกว้าง พรรคก้าวไกลประสบความสำเร็จในการสร้างภาพลักษณ์และสื่อสารเชิงรุกโดยใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ นโยบายและกลยุทธ์ของพรรคสะท้อนถึงความพยายามตอบโจทย์ประชาชนในหลากหลายเจเนอเรชัน อย่างไรก็ตาม ยังมีพื้นที่ให้ปรับปรุงในเรื่องการเข้าถึงชุมชนและการบริหารจัดการประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงในสังคม กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลมีจุดแข็งในด้านความโปร่งใส การสื่อสารเชิงรุก และการใช้งานสื่อใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงมีความท้าทายในด้านการเข้าถึงกลุ่มชนบทและผู้สูงอายุ การจัดการกับประเด็นที่อ่อนไหว เช่น มาตรา 112 และการปรับปรุงภาพลักษณ์ให้เหมาะสมกับการเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนยอมรับได้ในวงกว้าง

ทัศนคติของประชาชนผู้รับสารแต่ละเจเนอเรชันต่อการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล

จากข้อมูลและข้อความของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์ทัศนคติของประชาชนที่รับสารในแต่ละเจเนอเรชันได้ดังนี้

1. **กลุ่ม Gen Z** พบว่า 1) นางสาวณัฐชานันต์ ธนวัตพิพัฒน์ (อายุ 25 ปี) ทัศนคติทางบวกคือ ชื่นชมกลยุทธ์แนวรุกบนโซเชียลมีเดียที่เน้นการเข้าถึงคนรุ่นใหม่ (18-26 ปี) ทำให้พรรคเป็นที่จดจำได้ง่ายในกลุ่มเป้าหมาย และภาพลักษณ์ของพรรคในฐานะ "พรรคคนรุ่นใหม่" ที่สร้างแรงบันดาลใจ ทัศนคติทางลบคือ เสียหายที่พรรคไม่ได้เป็นรัฐบาล และกังวลต่อความเคลื่อนไหวที่รุนแรงเกินไปในบางประเด็น เช่น เกี่ยวกับการแก้ไขมาตรา 112 และการรณรงค์ในกลุ่มนักศึกษา และข้อเสนอแนะคือ เห็นควรปรับวิธีการเคลื่อนไหวอย่างค่อยเป็นค่อยไปในประเด็นเปราะบาง 2) นายวัชร ชำรัมย์ (อายุ 26 ปี) ทัศนคติทางบวกคือ ชื่นชมนโยบายลดการผูกขาดและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น นโยบายสุราเสรี และการใช้พลังงานโซลาร์เซลล์ ทัศนคติทางลบคือ กังวลต่อการแก้ไขมาตรา 112 ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการกำหนดทิศทางของพรรค และข้อเสนอแนะคือ เน้นการพิจารณาและสื่อสารในประเด็นอ่อนไหวอย่างรอบคอบ

2. **กลุ่ม Gen Y** พบว่า 3) นายศตายุ ฤทธิเดช (อายุ 27 ปี) ทัศนคติทางบวกคือ ประทับใจการสื่อสารที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และทันสมัย เช่น การนำเสนอเนโยบายยกเลิกการเกณฑ์ทหารที่ตรงกับความต้องการ

สนใจของวัยรุ่น ทศนคติทางลบคือ วิจารณ์การไม่ลงพื้นที่ในบางเขตเลือกตั้งของผู้แทนพรรค ทำให้พรรคก้าวไกลไม่ได้เข้าใจปัญหาท้องถิ่นและข้อเสนอแนะคือ แนะนำให้เพิ่มการลงพื้นที่เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น 4) นายจักรภัทร สัตตธารา (อายุ 29 ปี) ทศนคติทางบวก ชื่นชมการสื่อสารเชิงรุกและการใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเผยแพร่วิดีโอสั้นจากการประชุมสภา และการเข้าถึงทุกกลุ่มวัยผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ทศนคติลบ: ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ที่ชัดเจน และข้อเสนอแนะคือ สานต่อการใช้โซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง เพื่อเข้าถึงประชาชนหลากหลายเจนเนอเรชัน 5) สิปปเอกธนวัฒน์ แก้วเจ็ก (อายุ 29 ปี) ทศนคติทางบวก คือ ชื่นชมการใช้กลยุทธ์หาเสียงผ่านโซเชียลมีเดียและสื่อเก่า เช่น รถแห่ แม้ว่ามีความเสี่ยงน้อยกว่าพรรคอื่น ทศนคติทางลบคือ มองว่านโยบายยกเลิกการเกณฑ์ทหารอาจขัดแย้งกับระบบราชการทหาร และอาจสร้างความไม่พอใจในบางกลุ่มและข้อเสนอแนะ คือ ควรพิจารณาผลกระทบเชิงระบบเมื่อผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบบข้าราชการ Gen Y (เจนวาย) 6) นายปิยะลักษณ์ นรรัฐกิจ (33 ปี) มีมุมมองต่อพรรคก้าวไกลว่า ชื่นชมพรรคในฐานะพลังของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองแบบเก่า แต่ปัญหาและความเปราะบาง ทำให้รู้สึกว่าการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงได้ยากและมักถูกขัดขวางจากฝ่ายตรงข้าม การสื่อสาร คือ มองว่าพรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์สื่อสารเชิงรุกผ่านโซเชียลมีเดียได้ดี แต่ยังขาดความครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ และข้อกังวลคือ ประเด็นการแก้ไขมาตรา 112 อาจเป็นจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ขึ้นเป็นรัฐบาล 7) นางสาวจุริรา ศษไกร (34 ปี) มีมุมมองต่อพรรคก้าวไกลว่า ชื่นชมความสามารถในการสื่อสารเชิงรุกที่มีผลกับคนรุ่นใหม่ แต่มีข้อจำกัด คือ พรรคยังขาดการสื่อสารที่เจาะกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น Gen B และ X และภาพลักษณ์ของผู้นำ คือ คุณธนธร จีรุงเรืองกิจยังมีอิทธิพลในฐานะผู้สร้างพรรค และคุณพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ก็ได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำรุ่นใหม่

3. กลุ่ม Gen X พบว่า 8) นางสาวประนอม เพ่งพิศ (50 ปี) มีมุมมองต่อพรรคก้าวไกลว่า ชื่นชมนโยบายที่โปร่งใสและการสื่อสารออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ แต่มีข้อสังเกตคือ การพูดจาของสมาชิกบางคนอาจรุนแรงเกินไปและกระทบต่อภาพลักษณ์ของพรรค และข้อเสนอแนะคือ ควรเน้นการสื่อสารที่มีเหตุผลและควบคุมอารมณ์เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ 9) นางสาวนวลพรรณ จรัสรัมย์ (55 ปี) มีมุมมองต่อพรรคก้าวไกลคือ เห็นศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการกระจายอำนาจ แต่มีปัญหาสำคัญ คือ การผลักดันแก้ไขมาตรา 112 ที่เป็นจุดอ่อนไหวและเสี่ยงต่อการสูญเสียการสนับสนุน 10) นายภาสิต ภัทรมูล (56 ปี) มีมุมมองต่อพรรคก้าวไกลว่า ชื่นชมการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียที่รวดเร็วและตรงเป้าหมาย แต่มีข้อสังเกตคือ พรรคขาดการใช้สื่อดั้งเดิม เช่น รถแห่หรือเวทีปราศรัย ซึ่งยังคงเป็นที่นิยมในบางพื้นที่

4. กลุ่ม Gen B พบว่า 11) นายนรชัย ประเสริฐมัญญิก (79 ปี) มีมุมมองต่อพรรคก้าวไกลว่า ชื่นชมความกล้าหาญในการตรวจสอบคอร์รัปชันและเปิดเผยความจริง มีจุดเด่น คือ การสื่อสารที่เข้าถึงง่ายและการสร้างนโยบายที่ไม่เลียนแบบพรรคอื่น แต่มีข้อกังวลคือ แม้การแก้ไขมาตรา 112 จะเป็นประเด็นขัดแย้งแต่ยังคงเชื่อมั่นในอุดมการณ์และแนวทางของพรรค

สรุปภาพรวมทัศนคติ กลุ่ม Gen Z มักชื่นชอบการสื่อสารทันสมัยและเน้นโซเชียลมีเดีย แต่มีข้อกังวลต่อประเด็นเฝ้าระวังบาง เช่น แก๊งมาตรา 112 กลุ่ม Gen Y ชื่นชมกลยุทธ์การสื่อสารที่เข้าถึงง่าย แต่เห็นว่าการลงพื้นที่ของพรรคยังไม่เพียงพอในบางพื้นที่ และทั้งสองกลุ่มให้ข้อเสนอแนะที่เน้นการปรับปรุงเชิงรุกในประเด็นอ่อนไหวและการลงพื้นที่เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับประชาชนในระดับท้องถิ่น Gen Y ชื่นชมกลยุทธ์การสื่อสารของพรรคก้าวไกล โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ แต่ยังรู้สึกถึงความท้าทายในบริบทการเมืองไทย Gen X ยอมรับในศักยภาพและนโยบายที่ทันสมัยของพรรค แต่มีข้อสังเกตถึงการสื่อสารบางส่วนที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ Gen B เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและชื่นชมความโปร่งใสของพรรค แต่ยังมีข้อกังวลเรื่องนโยบายที่ขัดแย้งสูง ในภาพรวม พรรคก้าวไกลมีความสามารถในการสื่อสารกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงต้องปรับปรุงการสื่อสารเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุและรักษาสมาคมระหว่างอุดมการณ์กับข้อกังวลทางการเมืองในปัจจุบัน

จุดเด่นของการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล

- 1. การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ** การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของพรรคก้าวไกลในการใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น TikTok และ YouTube เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ซึ่งช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดึงดูดผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่หันหลังให้กับสื่อดั้งเดิม เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ และป้ายหาเสียง
- 2. การเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่** กลยุทธ์ของพรรคที่เน้นความโปร่งใสและการเปิดเผยปัญหาภาครัฐเป็นสิ่งที่ได้รับการตอบรับที่ดีจากคนรุ่นใหม่ การใช้กลยุทธ์เชิงรุกและตรงไปตรงมาของพรรคมีส่วนในการเพิ่มความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นอย่างมาก
- 3. การสื่อสารตรงกลุ่มเป้าหมาย** ข้อความการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสามารถของพรรคในการปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเมื่อติดต่อกับนักศึกษา หรือใช้ภาษาเฉพาะที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ชนบท ทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดี
- 4. กลยุทธ์ความกล้าหาญและโปร่งใส** พรรคก้าวไกลมีการเปิดเผยปัญหาที่ซ่อนเร้นในภาครัฐ เช่น การโยกย้ายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่พรรคการเมืองอื่นๆ ไม่เคยทำมาก่อน การกระทำดังกล่าวสร้างความแตกต่างและทำให้ประชาชนเห็นถึงความมุ่งมั่นและความโปร่งใสของพรรค
- 5. การปรับตัวและความยืดหยุ่น** การปรับเนื้อหาและกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับแต่ละภูมิภาคและกลุ่มเป้าหมายแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในความต้องการและปัญหาของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ทำให้พรรคก้าวไกลสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ
- 6. ความคิดสร้างสรรค์ในออกแบบเนื้อหา** พรรคก้าวไกลมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอเนื้อหา โดยไม่เลือกใช้สัญลักษณ์ที่ซ้ำซากที่พรรคการเมืองอื่นๆ ใช้ แต่กลับใช้แนวทางที่ตรงกับนโยบายของพรรค และสื่อสารออกมาอย่างชัดเจนและน่าสนใจ

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล มีหลายประการ ดังนี้

1. กลยุทธ์การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ (Gen Z และ Gen Y) ชื่นชมการใช้โซเชียลมีเดียของพรรคก้าวไกลอย่างเข้มข้น กลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย ช่วยให้กลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะวัยรุ่น สามารถจำและเข้าถึงเนื้อหาของพรรคได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น การแสดงนโยบายผ่านโซเชียลมีเดียทำให้ผู้ใช้เห็นได้ง่ายเมื่อเลื่อนผ่านฟีดข่าวโซเชียลต่างๆ การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนชื่นชมพรรคก้าวไกลในเรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น YouTube, TikTok, และ Facebook ซึ่งทำให้พรรคสามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ตรงกลุ่มเป้าหมาย และประหยัดงบประมาณ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่

2. พรรคเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ ผู้ตอบส่วนใหญ่รู้สึกว่าการก้าวไกลเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ ซึ่งสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและสร้างความเชื่อมั่นว่าพรรคสามารถนำพาประเทศไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การมีผู้นำรุ่นใหม่ เช่น คุณพิธา ลัมเจริญรัตน์ และคุณพริษฐ์ วัชรสินธุ ได้รับการติดตามและสนับสนุนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งมีแฟนคลับที่เรียกว่า "ด้อมส้ม" ที่คลั่งไคล้เหมือนแฟนคลับศิลปินเกาหลี เป็นผู้นำรุ่นใหม่ที่เป็นตัวแทนแห่งการเปลี่ยนแปลง นางสาวประนอมและนายณชัย ประเสริฐ มัญกิจ เห็นตรงกันว่าผู้นำพรรคก้าวไกลอย่างนายพิธา และ นายธนธร เป็นตัวแทนของผู้นำรุ่นใหม่ที่เปิดกว้างและมีความสามารถ ซึ่งสามารถนำพาประเทศไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้

3. การสื่อสารที่ชัดเจนและทันสมัย นโยบายและกลยุทธ์การสื่อสารของพรรคก้าวไกลได้รับการยกย่องว่าเข้าใจง่ายและทันสมัย โดยเฉพาะนโยบายใหม่ๆ เช่น การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร ซึ่งดึงดูดความสนใจของกลุ่มวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี มีนโยบายทันสมัยและกล้าหาญ ผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น นางสาวประนอม เฟ่งพิต และนางสาวนวลพรรณ จรัสรัมย์ ชื่นชมพรรคก้าวไกลในเรื่องนโยบายที่กล้าเปลี่ยนแปลง เช่น การแก้ไขมาตรา 112 การปฏิรูปกองทัพ และการสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศ แม้นโยบายเหล่านี้จะมีความขัดแย้ง แต่ก็สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของพรรคก้าวไกลที่ทันสมัยและต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม

4. ความโปร่งใสและความกล้าหาญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น นายณชัยยกย่องพรรคก้าวไกลที่กล้าหาญตรวจสอบการคอร์รัปชัน เช่น กรณี "ตัวช้าง" และกรณีเรือรบหลวงสุโขทัย ซึ่งทำให้พรรคก้าวไกลได้รับความนิยมาจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความจริงและความโปร่งใส

5. การตอบสนองต่อปัญหาสำคัญระดับประเทศ นโยบายเช่น การสนับสนุนพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) และการเปิดเสรีสุรา ได้รับการยกย่องว่าช่วยลดการผูกขาดทรัพยากรและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน เป็นนโยบายที่มีความสำคัญต่อกลุ่มอาชีพค้าขาย

6. ผู้นำพรรคที่มีความมั่นใจ ความสามารถของผู้นำพรรคอย่างคุณพิธา จากพรรคก้าวไกลในการตอบคำถามจากสื่อและประชาชนอย่างมั่นใจ ส่งผลให้ผู้ตอบรู้สึกเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของพรรคในการบริหารประเทศ

7. การดำเนินการเชิงรุกทางการเมือง พรรคก้าวไกลกล้าหาญในการพูดคุยถึงประเด็นที่มีความ

ละเอียดอ่อน เช่น มาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งแม้ว่าจะเป็นประเด็นที่ถกเถียงกัน แต่พรรคก็ไม่ละเลยในการแสดงจุดยืนที่ชัดเจน

8. นโยบายสร้างสรรค์ไม่ซ้ำแบบใคร พรรคก้าวไกลถูกมองว่าเป็นพรรคที่มีนโยบายใหม่ ๆ ที่ไม่ลอกเลียนแบบพรรคอื่น เช่น นโยบายสุราเสรี และการกระจายสินค้าเกษตรอย่างเท่าเทียม ซึ่งตอบโจทย์ประชาชนในชนบท และ

9. การสื่อสารสองทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น ผู้อำนวยการโรงพยาบาล รพ. สต. นายภาสิต ภัทรมูลที่ชื่นชมการสื่อสารแบบสองทางของพรรคก้าวไกล ที่ผู้รับสารสามารถโต้ตอบกับพรรคได้ ทำให้การสื่อสารมีความเชื่อมโยงและเข้าถึงประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

แนวทางปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับด้านการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลจากข้อมูลที่น่าเสนอสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์เด่นคือ การใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย (เช่น Tik Tok, YouTube, และ Facebook) อย่างเข้มข้น เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ และข้อดี คือ ลดต้นทุนการสื่อสารเมื่อเทียบกับสื่อดั้งเดิม ดึงดูดความสนใจและสร้างการจดจำได้อย่างรวดเร็ว และสื่อสารเนื้อหาให้ตรงกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย กลยุทธ์เด่น คือ การปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสำหรับนักศึกษา หรือใช้ภาษาที่เข้าถึงคนชนบท ข้อดี ทำให้การสื่อสารมีความชัดเจน และเพิ่มโอกาสในการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย การตอบสนองต่อปัญหาของคนรุ่นใหม่ กลยุทธ์เด่น คือ เน้นนโยบายที่ทันสมัยและตรงกับความต้องการของคนรุ่นใหม่ เช่น การยกเลิกการเกณฑ์ทหาร และการปฏิรูปมาตรา 112 ข้อดีคือสร้างความเชื่อมั่นและการสนับสนุนจากคนรุ่นใหม่ และสร้างภาพลักษณ์ที่สดใหม่และแตกต่าง ความโปร่งใสและกล้าหาญ กลยุทธ์เด่น การเปิดเผยปัญหาภาครัฐที่ซ่อนเร้น (เช่น กรณีตัวช้างและเรือรบหลวงสุโขทัย) ข้อดี แสดงถึงความจริงใจและความมุ่งมั่น และสร้างความไว้วางใจจากประชาชนที่ต้องการความโปร่งใสในการเมือง การปรับตัวและความยืดหยุ่น กลยุทธ์เด่นคือ การปรับเนื้อหาและวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่และแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ข้อดี คือ เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ และเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสารในระดับภูมิภาค ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบเนื้อหา กลยุทธ์เด่นคือ สร้างสรรค์เนื้อหาใหม่ที่ไม่ซ้ำซาก เช่น การนำเสนอ นโยบายสุราเสรีและพลังงานแสงอาทิตย์ ข้อดี คือ เพิ่มความน่าสนใจในการสื่อสาร และสร้างความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น การสื่อสารแบบสองทาง กลยุทธ์เด่น คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและโต้ตอบกับพรรคข้อดี คือ สร้างความเชื่อมโยงกับประชาชน และเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นกันเอง ภาวะผู้นำที่น่าเชื่อถือ กลยุทธ์เด่น คือ การแสดงความมั่นใจของผู้นำพรรค (เช่น คุณพิธา ลิ้มเจริญรัตน์) ในการตอบคำถามและนำเสนอ นโยบาย ข้อดี คือ เพิ่มความไว้วางใจในความสามารถของพรรค และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สนับสนุน การดำเนินการเชิงรุก กลยุทธ์เด่น คือ การแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในประเด็นละเอียดอ่อน เช่น การปฏิรูปกฎหมายและกองทัพ ข้อดีคือ สร้างความแตกต่างในเชิงอุดมการณ์ และแสดงถึงความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลงสังคม นโยบายที่มีความสำคัญ

และจับต้องได้ กลยุทธ์เด่น คือ การนำเสนอนโยบายที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น การกระจายสินค้าเกษตรและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ข้อดี คือ ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในทุกระดับ และสร้างความรู้สึกรู้ว่าเป็นนโยบายที่ใกล้ชิดกับชีวิตจริง_สรุปแนวปฏิบัติที่ดีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของพรรคก้าวไกลในการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางการเมืองและความต้องการของประชาชน ทำให้พรรคสามารถสร้างความเชื่อมั่นและการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในหมู่คนรุ่นใหม่และกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดด้อยของการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล

ตามที่มีการแบ่งแยกตามกลุ่มแต่ละเจนเนอเรชัน แม้พรรคก้าวไกลจะประสบความสำเร็จในการดึงดูด กลุ่มคนรุ่นใหม่ (Gen Y และ Gen Z) ผ่านโซเชียลมีเดีย แต่ก็ยังขาดการเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุ (Gen B และ Gen X) โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการสื่อสารกับประชาชนในกลุ่มนี้ จุดด้อยของการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลแต่ละเจนเนอเรชันและจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีหลายประการ ดังนี้

1. ข้อขัดแย้งเรื่องกฎหมายอาญามาตรา 112 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเช่น นางสาวนวลพรรณ จรัสรัมย์ อาจารย์โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสะแกช้า นายภาสิต ภัทรมูล รับรู้ว่าการที่พรรคก้าวไกลสนับสนุนการแก้ไขมาตรา 112 ทำให้พรรคถูกโจมตีจากกลุ่มอนุรักษนิยม ซึ่งอาจเป็นความเสี่ยงที่ทำให้พรรคสูญเสียการสนับสนุนและเผชิญกับปัญหาทางกฎหมาย

2. การเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุและชนบทที่ยังไม่ดีพอ แม้ว่าพรรคก้าวไกลจะประสบความสำเร็จในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่พรรคยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนในชนบทได้ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะกลุ่มที่ยังสนับสนุนพรรคแบบดั้งเดิม เช่น พรรคภูมิใจไทย ซึ่งยังคงใช้วิธีการหาเสียงแบบเก่า

3. การสื่อสารที่รุนแรงเกินไป (ในบางกรณี) นางสาวประนอมชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารของสมาชิกบางคนในพรรคอาจมีความรุนแรงเกินไป ซึ่งอาจทำให้ภาพลักษณ์ของพรรคเสียหายและส่งผลกระทบต่อความนิยมในหมู่ประชาชนที่มองหาการสื่อสารที่มีเหตุผลและควบคุมอารมณ์

4. ข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิรูปกองทัพ แม้ว่านโยบายการยกเลิกการเกณฑ์ทหารของพรรคจะได้รับความสนใจ แต่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เช่น นางสาวประนอมยังมีความสงสัยว่านโยบายดังกล่าวจะสามารถทำได้จริงหรือไม่ และผลที่จะตามมาจะเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่

5. ยังไม่เคยบริหารประเทศ ผู้อำนวยการภาสิตชี้ให้เห็นว่าพรรคก้าวไกลยังไม่มีโอกาสบริหารประเทศ ทำให้บางคนยังคงมีข้อสงสัยว่าพรรคจะสามารถดำเนินนโยบายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และ

6. ความเสี่ยงในการถูกยุบพรรค นางสาวนวลพรรณแสดงความกังวลว่าพรรคก้าวไกลอาจเผชิญกับการถูกยุบพรรคหากยังคงผลักดันนโยบายที่ขัดแย้ง เช่น มาตรา 112 ซึ่งความไม่แน่นอนนี้อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในอนาคตของพรรค

บทสรุป

พรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับผู้สนับสนุน พร้อมทั้งสื่อสารนโยบายและสร้างภาพลักษณ์ผู้สมัครอย่างมีประสิทธิภาพผ่านทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล เช่น โซเชียลมีเดีย การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายชัดเจน พรรคก้าวไกลสามารถปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้ตรงกับความต้องการของผู้รับสารในแต่ละกลุ่มเจนเนอเรชัน โดยมุ่งเน้นความแตกต่างของวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด และบทเรียนที่มีประโยชน์ต่อพรรคการเมืองอื่น และพรรคได้รับกระแตอบรับหรือทัศนคติตามเจนเนอเรชัน เช่น กลุ่มอายุน้อย (Gen Z และ Gen Y) ให้ความสำคัญกับการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและสนับสนุนนโยบายที่มีแนวคิดแบบก้าวหน้า กลุ่มอายุมาก (Gen X และผู้สูงอายุ) ยังคงพึ่งพาสื่อดั้งเดิม โดยเน้นประเด็นความมั่นคงด้านสุขภาพและการเงินเป็นหลัก ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรณรงค์หาเสียงและสร้างกระแตอบรับที่ดีในทุกกลุ่มเจนเนอเรชัน

สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนอย่างมาก กลยุทธ์การสื่อสารของพรรคก้าวไกลผสมผสานความกล้าหาญในการผลักดันนโยบายที่แตกต่าง การใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ การปรับตัวให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสร้างความเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์ของพรรคเป็นจุดแข็งสำคัญที่ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พรรคก้าวไกลประสบความสำเร็จในการสร้างภาพลักษณ์และสื่อสารเชิงรุกโดยใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ นโยบายและกลยุทธ์ของพรรคสะท้อนถึงความพยายามตอบโจทย์ประชาชนในหลากหลายเจนเนอเรชัน อย่างไรก็ตาม ยังมีพื้นที่ให้ปรับปรุงในเรื่องการเข้าถึงชุมชนและการบริหารจัดการประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงในสังคม กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลมีจุดแข็งในด้านความโปร่งใส การสื่อสารเชิงรุก และการใช้งานสื่อใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงมีความท้าทายในการเข้าถึงกลุ่มชนบทและผู้สูงอายุ การจัดการกับประเด็นที่อ่อนไหว เช่น มาตรา 112 และการปรับปรุงภาพลักษณ์ให้เหมาะสมกับการเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนยอมรับได้ในวงกว้าง บทความวิชาการนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของพรรคก้าวไกลในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ และการนำเสนอเนื้อหา นโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม แต่ก็สะท้อนถึงจุดอ่อนในการเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ชนบท รวมถึงความท้าทายในการสื่อสารนโยบายที่อ่อนไหวในสังคมไทยและได้ชี้ให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล แม้ว่าพรรคจะมีความสามารถในการใช้โซเชียลมีเดียและการสื่อสารเชิงรุกเพื่อดึงดูดผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ แต่จุดยืนในประเด็นที่อ่อนไหวอย่าง กฎหมายอาญา มาตรา 112 และการขาดการใช้สื่อดั้งเดิมในการเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มอื่นๆ อาจเป็นปัญหาที่พรรคต้องพิจารณาในอนาคต อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลได้รับการยอมรับในด้านความทันสมัยและการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านโซเชียลมีเดีย แต่ยังคงมีปัญหาในการสื่อสารกับกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชนบทและกลุ่มผู้สูงอายุ

รวมถึงการจัดการกับประเด็นที่มีความอ่อนไหวทางการเมือง พรรคก้าวไกลสามารถเชื่อมต่อกับกลุ่มผู้เลือกตั้งอายุน้อยได้เป็นอย่างดี แต่ต้องเผชิญกับความท้าทายในการเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุมากขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่าพรรคก้าวไกลมีการสนับสนุนอย่างแข็งแกร่งจากกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อายุน้อย แต่ยังคงเผชิญกับความท้าทายในการสื่อสารทางการเมืองกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีแนวคิดอนุรักษ์นิยมมากกว่า ดังนั้น การปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองต้องให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุของแต่ละเจนเนอเรชันจึงเป็นสิ่งสำคัญในการขยายฐานผู้สนับสนุนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากและอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก นิลดา. (2558). กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของนายกรัฐมนตรียุทธินายกที่มาจากทหาร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กานต์ บุญศิริ. (2565). กลยุทธ์การใช้สื่อใหม่ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคอนาคตใหม่. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นันทนา นันทโรภาส. (2566). แกะสูตรความสำเร็จแบบ “ด้อมส้ม” กลยุทธ์การตลาดของพรรคก้าวไกลใช้ได้จริงหรือ. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2566 จากเว็บไซต์ : <https://workpointtoday.com/political-marketing-communication-move-forward-party/>
- พรรคก้าวไกล. (2566). นโยบายและอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกล. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2566 จากเว็บไซต์: <https://www.moveforwardparty.org/about/>
- พันธกานต์ ทานนท์. (2563). กลยุทธ์การตลาดการเมืองไทยปี 2562 กรณีศึกษา : พรรคอนาคตใหม่. กรุงเทพมหานคร.วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิต้า. 7(2)
- ยุพดี วิภาติภูมิประเทศ. (2558). การสื่อสารทางการเมืองของพลตรีจำลอง ศรีเมือง. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- วิทยาธร ท่อแก้ว. (2562) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิทยาธร ท่อแก้ว. (2562). หลักและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง . นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิสุทธิ ชันศิริ. (2564). กลยุทธ์การตลาดการเมืองของพรรคอนาคตใหม่ในการหาเสียง เลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุเมธ ตั้งประเสริฐ. (2562). กลยุทธ์และวิธีการสื่อสารของพรรคการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2563). ทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุรพล สุยะพรหมและนันทนา นันทวโรภาส. (2562). **การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาวาทิ
ในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

Batty, Graig. (2016). **Media Writing: A Practical Introduction**. (2nd Edition). New York: Palgrave
Macmillan.

Bernays, Edward. (1955). **The Engineering of Consent**. Norman: University of Oklahoma Press.

Campaign, Schools. (2015). **Campaign Skills Handbook**. Searched on October 9, 2023 from the
website: https://www.ndi.org/sites/default/files/CS%20Handook_Module%206_EN.pdf

Denton, E. Robert and Woodward, C. Gary. (1998). **Political Communication in America**.
New York: Praeger.

Doroshenko, L., & Tu, F. (2023). Like, share, comment, and repeat: far-right messages, emotions, and
amplification in social media. **Journal of Information Technology & Politics**. 20(3),
286–302.

Fahey, R. A. (2022). **Social Media in the 2021 Election Campaign**. In **Japan Decides 2021: The
Japanese General Election**. Cham: Springer International Publishing.

Freberg, Karen. (2022). **Social Media for Strategic Communication**. (2nd Edition). California: SAGE
Publications.

Kirtley, Jane. (2013). **Media Law Handbook**. (A Handbook Series Edition). Washington DC.:Bureau of
International Information Programs, United States Department of State.

Kotler, P., & Kotler, N. (1999). Political Marketing: Generating effective candidates, campaign and
causes. In B.I. Newman (Ed.), **Handbook of political marketing**. London: Sage
Publications.

Kotler, P. and Levy, S.J. (1969). Broadening the Concept of Marketing. **Journal of Marketing**.
www.ncbi.nlm.nih.gov

Lees–Marshment, J. (2009). **Political Marketing: Principles and Applications**. New York:
Routledge.

Lilleker, D.G. (2006). **Keys Concepts in Political Communication**. Thousand Oaks, California: Sage.

McNair, Brian. (2018). **An Introduction to Political Communication**. (Sixth Edition). New York:
Routledge Taylor & Francis Group.

Newman, I. Bruce. (1993). **The Marketing of the President: Political Marketing as Campaign
Strategy**. California: SAGE Publications.

- Perloff, M. Richard. (2015). **The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age.** (Second Edition). New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Semetko, H. (2023). *The formation of campaign agendas.* In **The Political Communication Reader.** (pp. 89–92). Routledge.
- Stier, S., Bleier, A., Lietz, H., & Strohmaier, M. (2020). Election campaigning on social media: Politicians, audiences, and the mediation of political communication on Facebook and Twitter. In **Studying Politics Across Media.** (pp. 50–74). Routledge.
- Sudarma, I. K., Prabawa, D. G. A. P., & Suartama, I. K. (2022). **The Application of Information Processing Theory to Design Digital Content in Learning Message Design Course.** Int. J. Inf. Educ. Technol, 12, 1043–1049.
- Wring, D. (2004). **The Politics of Marketing the Labour Party.** Basingstoke: Palgrave.

ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

Quality of Life of the Elderly in Khao Din Nuea Subdistrict,

Ban Kruat District, Buriram Province

จิราพร โคประโคน¹, พิชดา สีตา², รัตน์ติกา ห่วงพิมาย³, สุภาวดี เขียมรัมย์⁴

วิชญ์ ปัญญาพงศ์⁵ และ สถาพร วิชัยรัมย์⁶

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน ใช้วิธีคัดเลือกโดยใช้สุทธทาไร้ยามาเน่ แล้วใช้วิธีสุ่มเชิงช่วงชั้นอย่างมีสัดส่วนตามหมู่บ้านต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ส่วนแนวทางการจัดการปัญหาเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ มีความสุขกับชีวิต และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, องค์การบริหารส่วนตำบล

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail: 640112801022@bru.ac.th

² นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail: 640112801036@bru.ac.th

³ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail: 640112801040@bru.ac.th

⁴ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail: 640112801049@bru.ac.th

⁵ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail: wisanu.py @bru.ac.th

⁶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail: sathaporn.wc @bru.ac.th

Abstract

The objectives of this research paper are to study the quality of life of the elderly in Khao Din Nuea Sub-district Administrative Organization, Ban Krat District, Buriram Province. To study the factors that affect the quality of life of the elderly in Khao Din Nuea Sub-district Administrative Organization. and to study the approach to managing problems related to the quality of life of the elderly in the Khao Din Nuea Sub-district Administrative Organization. Ban Krat District, Buriram Province. The research model is quantitative research, using the concept of quality of life of the elderly as the research framework. A sample of 300 people used the selection method using the Taro Yamane formula and then used the proportional strata random method in each village. The tool used in the research was a questionnaire to analyze the data using basic statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that: The quality of life of the elderly in Khao Din Nuea Sub-district, Ban Krat District, Buriram Province was found to be high overall, with an average value of 3.71. Factors affecting the quality of life of the elderly were found to be high overall, with an average value of 3.67. Guidelines for managing problems regarding the quality of life of the elderly was found that the improvement of the quality of life of the elderly It is necessary to integrate cooperation from many sectors, including the government, private sector, and the community, to encourage the elderly to have good physical and mental health. Happy with life and can continue to live a quality life.

Keywords : Quality of life, Elderly, Subdistrict Administration Organization

บทนำ

จากความสำเร็จก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ก่อให้เกิดกระบวนการ (Process) การเปลี่ยนแปลงของประชากร (demographic Transition) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโครงสร้างทางอายุของประชากรเป็นผล (Output) ให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็กลดลง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดภาวะสังคมสูงวัย (Aging Society) ส่งผลกระทบ (Feed Back) ทำให้สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างมหาศาลโดยซึ่งองค์การอนามัยโลกได้เคยคาดการณ์ไว้ว่าจำนวนประชากรของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ประชากรสูงอายุที่เคยมีอยู่ประมาณ 703 ล้านคนทั่วโลกเพิ่มเป็น 1,500 ล้านคนในช่วงปี 2020-2050 ของประชากรทั้งโลก การเพิ่มขึ้นอย่างมากมาของประชากรสูงอายุเมื่อเทียบกับช่วงกลุ่มอายุอื่นๆ นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าจับตามองสำหรับประเทศต่างๆ ทั่วโลก แม้แต่ในอาเซียนเองที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 73 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมดอาเซียน (ศักดิ์ดา ธานีรินทร์ และคณะ, 2565) สภาพการณ์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านร่างกาย ปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักเผชิญตามปัญหาสุขภาพเรื้อรัง เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน 2) ด้านจิตใจ ภาวะซึมเศร้า ภาวะซึมเศร้าเป็นปัญหาสุขภาพจิตที่พบได้บ่อยในผู้สูงอายุ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตอย่างมาก 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงบทบาท เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ บทบาทในสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง 4) ด้านสภาพแวดล้อม การเข้าถึงบริการสาธารณะ: ผู้สูงอายุบางคนอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น การคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว โดยสถิติผู้สูงอายุพบว่าประชากรผู้สูงอายุชาย 5,720,723 คิดเป็นร้อยละ 43.98% หญิง 7,285,770 คิดเป็นร้อยละ 56.02% และมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสภาพแวดล้อม โดยในการพัฒนาทุกด้านล้วนมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อปัจจัยการพัฒนาผู้สูงอายุการเข้าถึงบริการสุขภาพการเสริมสร้างสุขภาพทางจิตใจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน การเสริมสร้างกิจกรรมของผู้สูงอายุให้มีสภาพแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 1,133 คน (สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2566) และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทุกๆปี เช่นเดียวกับประชากรไทยในอนาคตว่าสังคมไทยกำลังเป็นสังคมผู้สูงอายุการที่ผู้สูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายด้านตามมา (ปิยพร เวียงสมุทร, 2558) จากการที่รัฐได้มีการออกแบบนโยบายต่าง ๆ มากมายที่ให้การช่วยเหลือแต่ผู้สูงอายุในเขตตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ก็ยังประสบปัญหาของค่าครองชีพที่ไม่พอใช้จ่าย การไม่เหลียวแลจากบุตรหลาน ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ยังถูกมองข้ามจากหลายหน่วยงาน การศึกษาวิจัยผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่งที่ต้องการหาแนวทางในการช่วยเหลือผู้สูงอายุจากความรู้สึก ความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อการเข้าถึงปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้มีจุดยืนในสังคมและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพร้อมที่จะช่วยเหลือและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสุขภาพกายและจิตใจที่แข็งแรง มีความสัมพันธ์ทางสังคม และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลเขาดินเหนียวอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ซูติมณท์ แรกขาว (2563) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตไว้ว่า ระดับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เป็นผลทั้งในเชิงกายวิสัย อุตวิสัย ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยจะมีคุณภาพชีวิตระดับใดนั้น สามารถเปรียบเทียบเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREFTHAI) โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน

2. ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเองเช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำสมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้า หรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าตนมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่างๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าตนมีโอกาสที่จะ ได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าตนได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง

ทวิมนัย อุดชาชน (2566) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1. ด้านร่างกาย หมายถึง สุขภาพที่ดีการรับรู้ด้านร่างกายของบุคคลที่มีผลต่อชีวิตประจำวันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การรับรู้ถึงความรู้สึกลักษณะมีสุขภาพร่างกายที่ดีไม่มีความเจ็บปวด รู้จักดูแลสุขภาพร่างกายตนเองได้ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ปรับตัวให้เหมาะกับภาวะสุขภาพ การรู้จักประเมินตนเอง มีผลกำลังในการดำเนินชีวิต
2. ด้านจิตใจ หมายถึง จิตใจของผู้สูงอายุทั้งบวกและลบของบุคคลอื่นมีต่อตนเอง ตลอดจนการตัดสินใจ ความจำ ความคิด และความสามารถในการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวและหาประสบการณ์ต่างๆ เพิ่มเติมในการดำรงชีวิต
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับคนในครอบครัวและคนรอบข้าง การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น รวมทั้งการที่ได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชนเพื่อนบ้าน
4. ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง องค์ประกอบที่มีผลต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุ มีการใช้ชีวิตอย่างอิสระ ปลอดภัย และมีความมั่นคงในชีวิต อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีปลอดภัยจากมลพิษต่าง ๆ มีการเดินทางไปที่สะดวก

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

World Health Organization. (2015). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้สูงอายุ มี 4 ประการ ดังนี้

1. การเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุม การปรับปรุงระบบบริการสุขภาพ: ให้บริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี การดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ส่งเสริมการดูแลที่บ้าน สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลที่บ้านโดยมีบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขเข้าไปให้บริการ พัฒนายาและเทคโนโลยีทางการแพทย์ เพื่อรักษาและป้องกันโรคที่พบได้บ่อยในผู้สูงอายุ
2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างทางเดินสำหรับผู้สูงอายุ การติดตั้งอุปกรณ์ช่วยเหลือในที่สาธารณะ การออกแบบที่อยู่อาศัย ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การลดขั้นบันได การติดตั้งราวจับ การสร้างชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันส่งเสริมให้กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มเรียน กลุ่มออกกำลังกาย
3. การส่งเสริมความรู้และทักษะ การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างถูกต้อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ๆ การสนับสนุนการทำงาน สำหรับผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถในการทำงาน
4. การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การเพิ่มเบี้ยยังชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การให้เงินอุดหนุนเบี้ยต่ำ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับปรุงบ้านหรือซื้ออุปกรณ์ช่วยเหลือ การส่งเสริมการออม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว

ในการศึกษาเกี่ยวกับ “คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตตำบลเขาหินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์” ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ กำหนดขอบเขตการศึกษา ประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา และอาชีพ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ความสามารถในการใช้จ่าย ลักษณะการอยู่อาศัยในครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ ตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสภาพแวดล้อม

แนวคิดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

1. การเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุม การปรับปรุงระบบบริการสุขภาพ ให้บริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี การดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ส่งเสริมการดูแลที่บ้าน สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลที่บ้านโดยมีบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขเข้าไปให้บริการ พัฒนายาและเทคโนโลยีทางการแพทย์ เพื่อรักษาและป้องกันโรคที่พบได้บ่อยในผู้สูงอายุ

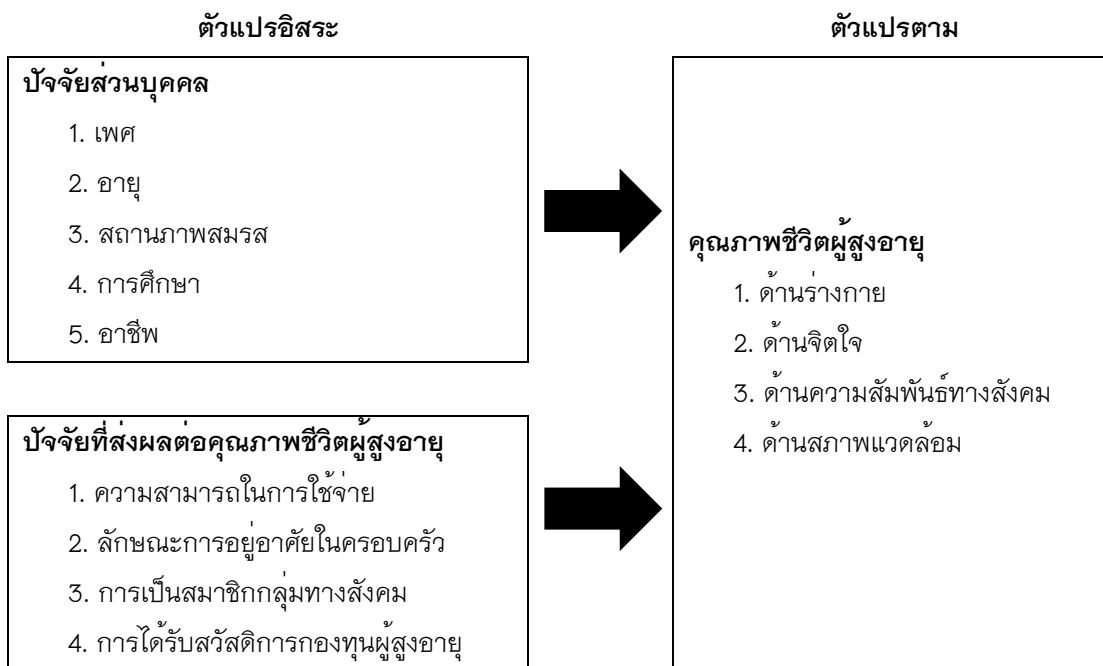
2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างทางเดินสำหรับผู้สูงอายุ การติดตั้งอุปกรณ์ช่วยเหลือในที่สาธารณะ การออกแบบที่อยู่อาศัย ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การลดขั้นบันได การติดตั้งราวจับ การสร้างชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน ส่งเสริมให้มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มเรียน กลุ่มออกกำลังกาย

3. การส่งเสริมความรู้และทักษะ การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างถูกต้อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต: เพื่อให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ๆ การสนับสนุนการทำงานสำหรับผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถในการทำงาน

4. การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การเพิ่มเบี้ยยังชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับปรุงบ้านหรือซื้ออุปกรณ์ช่วยเหลือ การส่งเสริมการออม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีของ มันทน์โชร์ ดอเลาะ (2559) หรินทร์ ใจหนัก (2560) อุษา จูฑะสุวรรณศิริ และ ศศิธร เทียมถนอม (2564) และ หริมนัย อุตชาชน (2566) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ประชากร คือ ผู้สูงอายุในตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1,133 คน (สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973; ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 296 คน โดยผู้วิจัยขอเพิ่มเป็น 300 คน แล้วจึงใช้วิธีการคัดเลือกแบบสุ่มเชิงช่วงชั้นอย่างมีสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย รายได้ ลักษณะการอยู่อาศัยในครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ อาชีพเดิมของผู้สูงอายุ ลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นคำถามแบบประเมินผลโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ส่วน

ประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 4 ด้าน ในแต่ละด้านมีด้านละ 5 ข้อ รวมจำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุในเขตตำบลเขาดินเหนียว อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

การวิจัยครั้งนี้ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความครอบคลุมตามที่ต้องการศึกษา ตามวัตถุประสงค์แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of item Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC = ระหว่าง 0.66 – 1.00 ทุกข้อ

นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในเขตตำบลโคกสนวน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.779 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้ สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป (วิระยุทธ พรพจน์ธนาศ, 2566) การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงค่าความถี่ และอัตราส่วนร้อยละ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N=300)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	125	41.67
หญิง	175	58.33
2. อายุ		
60-69 ปี	166	55.33
70-79 ปี	84	28.00
80-89 ปี	49	16.33
90 ปีขึ้นไป	1	0.33
3. สถานภาพสมรส		
สมรส	195	65.00
โสด	11	3.67
หย่าร้าง	37	12.33
หม้าย	57	19.00

รายการปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N=300)	
	จำนวน	ร้อยละ
4. ระดับการศึกษา		
ระดับประถมศึกษาตอนต้น	200	66.33
ระดับประถมศึกษาตอนปลาย	44	14.67
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	22	7.33
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	26	9.00
ระดับอนุปริญาตรี	3	1.00
ระดับปริญาตรี หรือเทียบเท่า	5	1.67
5. อาชีพ		
เกษตรกร	211	70.33
รับจ้างทั่วไป	51	16.67
ธุรกิจส่วนตัว	2	1.00
ว่างงาน	36	12.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 มีอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวน 166 คิดเป็นร้อยละ 55.33 มีสถานภาพสมรส จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00 มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 66.33 ประกอบ อาชีพเกษตรกร จำนวน 211 คิดเป็นร้อยละ 70.33

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

รายการ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N=300)			
	($\bar{X}$)	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.84	0.386	สูง	1
2. ด้านจิตใจ	3.70	0.688	สูง	2
3. ด้านสภาพแวดล้อม	3.65	0.612	สูง	3
4. ด้านร่างกาย	3.64	0.690	สูง	4
รวม	3.71	0.594	สูง	

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.594) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.386) รองลงมา ได้แก่ ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.688) ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.612) และสุดท้าย ได้แก่ ด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.690)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

รายการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N=300)			
	($\bar{X}$)	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ลักษณะการอยู่อาศัยในครอบครัว	3.89	1.578	สูง	1
2. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	3.72	0.654	สูง	2
3. ความสามารถในการใช้จ่าย	3.61	0.720	สูง	3
4. การได้รับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ	3.47	0.876	สูง	4
รวม	3.67	0.957	สูง	

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.957) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลักษณะการอยู่อาศัยในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 1.578) รองลงมา ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.654) ความสามารถในการใช้จ่าย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.720) และสุดท้าย ได้แก่ การได้รับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.876)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นสอดคล้องกัน โดยลำดับที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ควรเน้นการพัฒนาใน

การออกกำลังกาย โดยการจัดทำกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการออกกำลังกายที่ทำให้กล้ามเนื้อยืดหยุ่น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง อย่างสม่ำเสมอ เช่น การเดินแอโรบิค การวิ่งเหยาะๆ และการเดิน ซึ่งจะต้องมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ และจัดหาสถานที่อำนวยความสะดวก ให้แก่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วม และส่งเสริมการจัดกิจกรรมทั้งในบ้านและนอกบ้าน เช่น การปลูกผัก ปลูกต้นไม้ การดูแลรดน้ำต้นไม้เข้าเย็นหรือหาดอกไม้มาประดับตกแต่งบ้านเพิ่ม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายไปด้วย ทำให้ผู้สูงอายุอารมณ์ดีและคลายความเหงาได้เป็นอย่างดี ลำดับที่ 2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ เพราะ ควรเน้นให้ความสำคัญกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ ฝึกจิตใจให้มีความรู้สึกแจ่มใสเบิกบานกับสิ่งรอบข้าง ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ให้ทุกช่วงวัยได้พบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์จากทางหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเพิ่มเติม และจัดตั้งหน่วยงานหรือบุคคลเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นฐานที่ภาครัฐนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จัดหาสถานที่หรือลานเอนกประสงค์ให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันรวมถึงจัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้กับลูกหลานผู้สูงอายุ ลำดับที่ 3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อาจมีกิจกรรมการไปเยี่ยมเยียนญาติมิตร หรือเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมที่ให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาร่วมกันกับคนในครอบครัวและสังคม และจัดหาหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ต้องอาศัยความร่วมมือกับคนในครอบครัว ช่วยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กับญาติสนิทกับเพื่อนร่วมวัยเดียวกัน โดยพาไปเยี่ยมเยียนหรือเชิญเพื่อนญาติมิตร มาสังสรรค์ที่บ้านเป็นที่คลายเหงา พาไปสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุ เช่น วัด หรือชมรมผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เช่น อาบน้ำ รับประทานอาหาร ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ ตักบาตร (ที่บ้าน/ที่วัด) อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เข้าไปมีส่วนร่วมในงานประเพณีและงานเทศกาลประจำปีต่าง ๆ ภายในชุมชน ท่านรู้สึกดี และบ้านมีความมั่นคงและชุมชนของท่านมีความปลอดภัย เช่น ปราศจากโจรผู้ร้าย ตามแนวคิดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563) การเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชรินทร์ต์ อันเกษม (2560) ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี พระครูปลัดประวิทย์ วรธมโม (2565) ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีมนัย อุดชาชน (2566) ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลขามเือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีสภาพบ้านของท่านมีอากาศถ่ายเทมีแสงสว่างเพียงพอ สะดวก มีความเป็นส่วนตัว มีความมั่นคงและชุมชนของท่านมีความปลอดภัย เช่น ปราศจากโจรผู้ร้าย สามารถใช้ประโยชน์และเข้าถึงระบบสาธารณสุขโรค เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนนในชุมชนที่อาศัยอยู่ได้ดี เพื่อนบ้านมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือท่านเป็นอย่างดี และรู้สึกว่าการที่ท่านอาศัยอยู่มีความปลอดภัย ตามแนวคิดการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชรินทร์ต์ อันเกษม (2560) ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี และ สอดคล้องกับ พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม (2565) ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีสินทรัพย์เป็นของตนเอง คือ บ้าน และที่ดิน รู้สึกมีความสุขสบายใจเมื่ออยู่บ้าน พอใจกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สวัสดิการที่ได้รับมีประโยชน์ต่อคุณชีวิต และพอใจกับสวัสดิการที่ได้รับจากกองทุนผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 (2564) ซึ่งได้กำหนดปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจและเกิดความมั่นคงในคุณภาพชีวิตของตน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสุขภาพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยพร ประสมทรัพย์ และ โชติ บดีรัฐ (2565) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท้ายทุ่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม (2565) ซึ่งพบว่า ปัจจัยการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านลักษณะการอยู่อาศัยในครอบครัวอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว รู้สึกพอใจในการเอาใจใส่ของสมาชิกในครอบครัว และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน ญาติมิตรและคนรอบข้างทำให้ไม่รู้สึกว่าตนอยู่โดดเดี่ยวเดียวดาย ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม (2565) ซึ่งพบว่า ปัจจัยการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ปิยพร ประสมทรัพย์ และ โชติ บดีรัฐ (2565) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท้ายทุ่ง ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ควรเน้นการพัฒนาในการออกกำลังกาย โดยการจัดทำกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการออกกำลังกายที่ทำให้กล้ามเนื้อยืดหยุ่น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง อย่างสม่ำเสมอ เช่น การเต้นแอโรบิค การวิ่งเหยาะๆ และการเดิน 2) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ควรเน้นการพัฒนาการยอมรับความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุและความรู้สึกแจ่มใสเบิกบานกับสิ่งรอบข้าง จัดกิจกรรมที่ให้ทุกช่วงวัยได้พบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ควรเน้นการมีโอกาสไปเยี่ยมเยียน

ญาติมิตร โดยจัดกิจกรรมที่ได้ใช้เวลาาร่วมกันกับคนในครอบครัวและสังคมและจัดหาหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 4) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อม ควรเน้นการพัฒนาไฟถนนส่องสว่างตามซอยมืด ควรให้มีถนนที่สะดวกสบายขึ้น ควรมีไฟทุกซอย ช่วยกันปลูกป่า ช่วยกันรักต้นไม้ ตามแนวคิดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563) การเข้าถึงบริการสุขภาพที่ครอบคลุม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อิศริย์ กัลยวรกาญจน์ (2561) ซึ่งเสนอแนะไว้ว่า หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน เช่น จัดโครงการหรือกิจกรรมนอกสถานที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุในสถานดูแลผู้สูงอายุมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนในชีวิตประจำวัน หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณและสถานที่ที่มีความพร้อมและเอื้อต่อการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ กิจกรรมนันทนาการหรือกิจกรรมยามว่าง งานอดิเรกที่สามารถเพิ่มช่องทางรายได้ในการดำรงชีพของผู้สูงอายุได้

บทสรุป

จากผลการวิเคราะห์ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตตำบลเขาดินเหือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูง ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาดินเหือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจ โดยมีการจัดหาสถานที่ออกกำลังกายเพื่อผู้สูงอายุจะได้มีร่างกายที่แข็งแรง และควรให้ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตแบบเจาะจงถึงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุเพราะจะได้ผลมากกว่า เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ในบ้าน รวมถึงหากิจกรรมส่งเสริมให้กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมนันทนาการ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้คุยและพบปะกันเพื่อเป็นการสร้างกำลังใจให้กัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการนำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่น หรือตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอื่นที่แตกต่างที่ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น ตัวชี้วัดด้านการรับรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งสื่อสังคมออนไลน์

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเปรียบเทียบผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท

3. ทำแบบสอบถามเรื่องการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการทำกิจกรรมและส่งเสริมให้เกิดภาวะทางอารมณ์ที่ดี และมีสังคมร่วมทั้งเกิดเครือข่ายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาดูแลได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมสุขภาพ เพิ่มงบประมาณด้านสาธารณสุขส่งเสริมการป้องกันโรคมากกว่าการรักษาสร้างระบบส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก ส่งเสริมการออกกำลังกายและกิจกรรมทางกายสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ

2 พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีคุณภาพส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับตลาดแรงงานสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ

3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2563). **แผนปฏิบัติการแห่งชาติเพื่อคนสูงอายุ พ.ศ. 2563–2567**. กรุงเทพฯ:

กรมกิจการผู้สูงอายุ.

ชรินทร์ อ้นเกษม. (2560). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์**

จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชุติมณฑน์ แรกขาว (2562). **นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลตำหนักธรรม อำเภอ**

หนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.

ณรงค์ คุณสุข. (2559). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลแสนตุ้ง อำเภอเขาสมิง จังหวัด**

ตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทวีมนัย อุดชาชน. (2566). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลขามเรียง**

อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2561). **แนวคิด หลักการและการะบวนการวิจัย**. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

ปิยพร เวียงสมุทร. (2558). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเข็ด**

อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ปิยพร ประสมทรัพย์ และ โชติ บดีรัฐ. (2565). **ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การ**

บริหารส่วนตำบลท้ายทุ่ง อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(12), 1–11.

พระครูปลัดประวิทย์ วรธมฺโม. (2566). **ปัจจัยด้านสวัสดิการสังคมที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของ**

ผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลเมืองสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขา **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 16(3), 354–369.

มันไชร์ ดอเลาะ. (2559). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดน**

ภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

- วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2566). **ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศักดิ์ดา ธานีรินทร์ นันทิตา กุณราชา กัญจนพร ศรีวิชัยดาร์ช และ พิษณุรักษ์ กันทวิ. (2565). การประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. **เชียงรายวารสาร**. 14(3), 155–166.
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3. (2564). **รูปแบบที่เหมาะสมของการจัดบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาระเลี้ยงดูครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง**. โครงการวิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง. (2566). **สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร(รายเดือน)**. <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- หริินทร์ ใจหนัก. (2560). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางรีน ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- อิศริย์ กัลยวรรกาญจน์. (2561). **การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ปทุมธานีและนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อุษา จูฑะสุวรรณศิริ และ ศศิธร เทียมถนอม. (2564). **ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตธนบุรี**. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- Taro, Y. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis** (3rd ed.). New York Harper and Row Publications.
- World Health Organization. (2015). **Global report on ageing and health**. Geneva: World Health Organization.

หลักการใช้อำนาจอธิปไตยตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

State Jurisdiction to International Law

เกตุมณี สีเหลือง,¹ พลอยฟ้า ช่างไชย,² ชลิดา ศรีอำคา³

บทคัดย่อ

เขตอำนาจของรัฐหรือดุลอำนาจเขต เป็นสิ่งที่ทุกรัฐต้องมีตามหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นอำนาจของรัฐภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐใช้ปกครองประชาชนและทรัพย์สิน ทำให้รัฐมีอำนาจเหนือดินแดนของตนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านนิติบัญญัติ คือ การออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ใช้ภายในดินแดนรัฐของตน ทั้งยังมีอำนาจตุลาการในการควบคุมตรวจสอบในการปฏิบัติตามกฎหมายเหล่านั้น แต่การเป็นรัฐก็ต้องมีสังคมระหว่างประเทศ มีการติดต่อทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองกับรัฐอื่นเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงมีดุลอำนาจรัฐระหว่างประเทศว่ามีขอบเขตมากเพียงใด และรัฐสามารถใช้อำนาจกับรัฐอื่นได้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องดุลอำนาจเขตและขอบเขตอำนาจของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้

คำสำคัญ : เขตอำนาจ, รัฐ, อธิปไตย, สิทธิ

Abstract

The jurisdiction of a state or territorial balance. It is something that every state must have according to the principle of state sovereignty, which is the power of the state under international law that the state uses to govern its people and property. Makes the state have power over its territory in various areas. Whether it is legislative It is the enactment of laws, rules, regulations for use within the territory of one's state. It also has judicial power to control and inspect compliance according to those laws but to be a state, there must be an international society. It has social, economic, and political contacts with other states as well. Therefore, there is a balance of state power between countries to what extent. And can the state exercise power against other states? For this reason, it is necessary to study international law regarding the balance of territory and the scope of power of states according to the principles of international law in order to gain a thorough understanding.

Keywords : Jurisdiction, state, sovereign, rights

¹ นักศึกษาศาสนาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail : 650112901026@bru.ac.th

² นักศึกษาศาสนาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail : 650112901039@bru.ac.th

³ นักศึกษาศาสนาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ E-mail : 650112901029@bru.ac.th

บทนำ

เมื่อเรากล่าวถึงคำว่า "เขตอำนาจ" (Jurisdiction) ตามหลักในทางกฎหมายระหว่างประเทศแล้วนั้น เราจะหมายถึง "อำนาจ" ซึ่งอำนาจไม่ได้จำกัดว่ามีได้เฉพาะแต่กับรัฐ (State) เท่านั้น แต่อาจเป็นอำนาจที่มีลักษณะเป็นบุคคลในทางระหว่างประเทศก็ได้เช่นกัน โดยเฉพาะองค์การระหว่างประเทศ (International Organization) แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละประเภท ที่มีเขตอำนาจและใช้เขตอำนาจในทางที่แตกต่างกันออกไป โดยหลักการใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศจะทำให้ทราบถึงความหมาย ลักษณะของขอบอำนาจ และขอบเขตการใช้อำนาจตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่สามารถทำได้โดยไม่มีผลกระทบต่อความสามารถและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักการใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้เขตอำนาจรัฐของกฎหมายระหว่างประเทศ
3. เพื่อทราบถึงขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาเรื่องหลักการใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นการศึกษาเอกสาร และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยหลักการใช้เขตอำนาจรัฐในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักดินแดน หลักสัญชาติ หลักป้องกัน หลักผู้ถูกระทำ และหลักสากล รวมถึงได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความวารสาร เอกสารประกอบการสอน เว็บไซต์ และแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

เขตอำนาจของรัฐ (State Jurisdiction)

ได้นักวิชาการให้ความหมายของเขตอำนาจรัฐ (State Jurisdiction) ไว้ดังนี้

Harris (2010, p. 235) กล่าวว่า "Jurisdiction of States" เป็นอำนาจของรัฐภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่มีสถานะเป็นกฎหมายต่าง ๆ ของรัฐที่รัฐใช้ปกครองประชาชนและทรัพย์สิน รวมถึงอำนาจโดยองค์การของรัฐฝ่ายบริหาร ที่รัฐใช้ในการออกกฎหมาย และใช้บังคับกฎหมายเหล่านั้น และโดยองค์การตุลาการ ที่รัฐใช้อำนาจดังกล่าวตรวจสอบ ซึ่งอาจเป็นเขตอำนาจของรัฐในทางแพ่งหรือทางอาญา

จันตรี ลินสุฤกษ์ (2562, หน้า 125) กล่าวว่า เขตอำนาจของรัฐ (State Jurisdiction) รัฐไม่เพียงแต่ใช้ความสามารถในการออกกฎหมายและข้อบังคับภายในรัฐ แต่ยังรวมถึงการใช้ความสามารถเพื่อการปกครองและจัดการบริหารภายในดินแดนของตน และรวมถึงการใช้อำนาจเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของ

ตนในสังคมระหว่างประเทศ หรือเพื่อปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของตนจากการละเมิดอธิปไตยของรัฐอื่นด้วย อาจกล่าวได้ว่า รัฐอธิปไตยทั้งหลายย่อมใช้ความสามารถดังกล่าวเหนือ บุคคล ทรัพย์สิน หรือเหตุการณ์ โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นจะมีสัญชาติใดหรือทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้ใด กล่าวคือ เขตอำนาจของรัฐเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันของรัฐ โดยอาศัยข้อเกี่ยวข้องบางประการที่กฎหมายระหว่างประเทศรับรองไว้นั่นเอง

กอบกุล ราชะนาคร (2549, หน้า 2) กล่าวว่า เขตอำนาจรัฐ (Jurisdiction) หมายถึง การใช้อำนาจของรัฐที่มีผลต่อบุคคล ทรัพย์สิน หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเขตอำนาจรัฐเกิดจากหลักอำนาจอธิปไตยหลักความเท่าเทียมกันของรัฐ และหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐ รัฐอาจใช้กฎหมายบังคับกับการกระทำผิด ที่เกิดขึ้นนอกเขตดินแดนของตนได้ในบางกรณี บุคคล (เช่น ตัวแทนทางทูต) หรือกิจกรรมและทรัพย์สินของรัฐอื่น อาจได้รับความคุ้มครองจากเขตอำนาจรัฐได้ตามหลักความคุ้มกันของรัฐอธิปไตย (Sovereign Immunity)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของเขตอำนาจรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า เขตอำนาจของรัฐ หมายถึง ขอบเขตที่รัฐมีอำนาจในการดำเนินการและบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งรวมถึงการจัดเก็บภาษี การบังคับใช้กฎหมาย การให้บริการสาธารณะ และการดูแลความสงบเรียบร้อยในพื้นที่นั้น ๆ เขตอำนาจของรัฐสามารถแบ่งแยกออกเป็นหลายระดับ เช่น เขตอำนาจในระดับชาติ รัฐ และท้องถิ่น รัฐมีอำนาจในการออกกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการเมือง การรักษาความสงบ และการพัฒนาเศรษฐกิจ เขตอำนาจรัฐยังเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ลักษณะทั่วไปของการใช้เขตอำนาจของรัฐ

เขตอำนาจรัฐมีลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันไปตามระดับของรัฐบาลและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานมี เช่น รัฐบาลกลาง รัฐ และท้องถิ่น โดยสามารถแบ่งลักษณะการใช้เขตอำนาจรัฐออกเป็นหลายด้าน ดังนี้ (นิติ ธิรปฐมพงศ์ และคณะ, 2555, หน้า 17)

1. การออกกฎหมาย รัฐมีอำนาจในการสร้างกฎหมายที่ใช้บังคับในเขตอำนาจของตน ซึ่งรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสาธารณะ การรักษาความสงบและความปลอดภัย การค้า และการป้องกันสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. การบริหารจัดการ เขตอำนาจรัฐช่วยให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรและบริการสาธารณะ เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล และการขนส่ง โดยรัฐบาลสามารถจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้โดยตรง

3. การบังคับใช้กฎหมาย แต่ละรัฐมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งรวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อย การปราบปรามอาชญากรรม และการจัดการภัยพิบัติ โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ตำรวจ และหน่วยงานดับเพลิงในการทำงานร่วมกัน

4. การจัดเก็บภาษี รัฐมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีจากประชาชนและธุรกิจเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ การจัดเก็บภาษีอาจมีหลายรูปแบบ เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม หรือ ภาษีทรัพย์สิน

5. การดูแลสิทธิมนุษยชน เขตอำนาจรัฐมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยการจัดตั้งหน่วยงานที่ดูแลสิทธิมนุษยชน และมีการตรวจสอบการละเมิดสิทธิ เช่น การอุทธรณ์หรือการฟ้องร้อง

6. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รัฐมีอำนาจในการวางแผนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน และระบบขนส่ง เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน

7. การทำงานร่วมกับชุมชน เขตอำนาจรัฐยังมีการประสานงานกับชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของเขตอำนาจรัฐ อาจกล่าวได้ว่าการใช้เขตอำนาจรัฐมีความสำคัญอย่างมากในการบริหารงานของรัฐ การออกกฎหมาย การจัดการบริการสาธารณะ การบังคับใช้กฎหมาย และการดูแลสิทธิมนุษยชน สิ่งเหล่านี้ทำให้รัฐสามารถปฏิบัติภารกิจในการดูแลและพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการใช้เขตอำนาจรัฐ

หลักการใช้เขตอำนาจรัฐที่ได้รับการยอมรับว่าชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 5 ประการ มีดังต่อไปนี้ (กัลยาณี ชีระวงศ์กัญญา, 2567, หน้า 50)

1. เขตอำนาจรัฐเหนือดินแดน

เขตอำนาจรัฐเหนือดินแดน หมายถึง อำนาจที่รัฐมีในการควบคุม ดูแล และบริหารจัดการดินแดนที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของตน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปกครอง การบังคับใช้กฎหมาย และการพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ เขตอำนาจนี้รวมถึงความรับผิดชอบในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ

1.1 ลักษณะของเขตอำนาจรัฐเหนือดินแดน

เขตอำนาจรัฐเหนือดินแดนมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ เช่น การบังคับใช้กฎหมาย รัฐย่อมมีอำนาจในการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดิน การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมทรัพยากร รัฐย่อมมีอำนาจในการควบคุมและจัดการทรัพยากรในดินแดน เช่น น้ำ ดิน และแร่ธาตุ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและรักษาสังแวดล้อม และการรักษาความสงบเรียบร้อย รัฐย่อมมีหน้าที่ในการรักษาความสงบและความปลอดภัยภายในดินแดน ซึ่งรวมถึงการป้องกันอาชญากรรม และการจัดการปัญหาสังคม (ฉัตรปฐมพงศ์ และคณะ, 2555, หน้า 14)

1.2 ความสำคัญของเขตอำนาจรัฐเหนือดินแดน

เขตอำนาจรัฐเหนือดินแดนมีความสำคัญในหลายด้าน เช่น ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ คือเขตอำนาจนี้ช่วยส่งเสริมการลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรม และการสร้างงานในพื้นที่ ในด้านการดูแลสังคม โดยที่รัฐมีบทบาทในการจัดการบริการทางสังคม เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพ และการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน และในด้านการปกป้องสิทธิ ซึ่งรัฐต้องทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมาย และการจัดตั้งกลไกในการให้ความช่วยเหลือ

1.3 ความขัดแย้งในเขตอำนาจรัฐเหนือดินแดน

แม้ว่าเขตอำนาจรัฐเหนือดินแดนจะมีความสำคัญ แต่ก็ยังมีความท้าทายที่รัฐต้องเผชิญ เช่น ปัญหาความขัดแย้งในบางครั้ง เขตอำนาจรัฐอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มประชาชนหรือนักวิจารณ์เกี่ยวกับนโยบายที่มีผลต่อดินแดน ปัญหาการละเมิดสิทธิ โดยที่รัฐอาจเผชิญแรงกดดันเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดหรือการไม่สามารถจัดการปัญหาสังคมได้ และปัญหาการร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเขตอำนาจรัฐเหนือดินแดนที่มีความท้าทายข้ามพรมแดนของรัฐอื่น ต้องมีการร่วมมือกับรัฐอื่น เพื่อจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้อง เช่น สิ่งแวดล้อมและการค้า (อารยา ชินวรโกมล, 2554, หน้า 63)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า เขตอำนาจรัฐเหนือดินแดนเป็นเรื่องที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรและบริการในสังคม โดยรัฐมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ดูแลความสงบเรียบร้อย และปกป้องสิทธิของประชาชน แม้ว่าจะมีความท้าทาย แต่รัฐก็สามารถทำงานร่วมกับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้

2. เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ

เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและความรับผิดชอบของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลที่มีสัญชาติของรัฐนั้น ๆ โดยหลักการนี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน รวมถึงการควบคุมการเข้าออกของคนต่างชาติในเขตแดนของรัฐนั้น ๆ โดยเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาตินี้พิจารณาจากสัญชาติเพราะเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงทำให้รัฐสามารถใช้เขตอำนาจของตนเหนือบุคคลโดยถือเอาสัญชาติของรัฐ รวมถึงทรัพย์สินที่มีสัญชาติของรัฐ โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ แห่งใด แต่จะต้องแยกระหว่างการใช้เขตอำนาจในการกำหนดกฎหมายและเขตอำนาจในการบังคับการตามกฎหมาย (กอบกุล ราชะนาคร, 2549, หน้า 8)

2.1 ความหมายของเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ

เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติสามารถนิยามได้ว่า เป็นพื้นที่ที่รัฐมีอำนาจในการบริหารจัดการ และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่มีสัญชาติของตน ซึ่งหมายถึงบุคคลที่เกิดและได้รับสัญชาติจากรัฐนั้น ๆ หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางกฎหมายต่อรัฐ

2.2 องค์ประกอบของเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ

เมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบของเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติสามารถแยกองค์ประกอบได้ดังนี้คือ สัญชาติ (Nationality) เป็นสถานะทางกฎหมายที่ทำให้บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของรัฐ รวมถึงการเข้าถึงบริการของรัฐและการมีสิทธิในการเลือกตั้ง การบังคับใช้กฎหมายกล่าวคือ รัฐมีสิทธิในการบังคับใช้กฎหมายกับบุคคลที่มีสัญชาติ ซึ่งรวมถึงการจัดการกับความผิดทางอาญาและการป้องกันการละเมิดสิทธิ และการควบคุมการเข้าออกคือ รัฐมีสิทธิในการกำหนดเงื่อนไขในการเข้าออกของบุคคลต่างชาติดังกล่าว ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการการอยู่ของประชากรในเขตแดน (ชิตี ธิรปฐมพงศ์ และคณะ, 2555, หน้า 23)

2.3 ความสำคัญของเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ

เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติมีความสำคัญคือการคุ้มครองสิทธิ เขตอำนาจรัฐช่วยในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายในรัฐ จากการละเมิดหรือการกระทำที่ไม่เป็นธรรม การพัฒนาสังคมกล่าวคือ รัฐต้องบริหารจัดการในการส่งเสริมสวัสดิการและการศึกษาสำหรับประชาชน ที่มีสัญชาติในเขตแดนของตน และการส่งเสริมความเป็นพลเมือง เขตอำนาจรัฐเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมือง ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม

2.4 ความท้าทายในเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ

เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติอาศัยการพึ่งพิงของใกล้เคียง ในบางกรณีเขตอำนาจรัฐสามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลาย แต่ละสัญชาติอาจมีประเด็นเฉพาะที่ต้องจัดการ รวมถึงความไม่เท่าเทียมกัน อาจเกิดช่องว่างในการให้บริการและสิทธิแก่ประชาชนที่มีสัญชาติและบุคคลที่ไม่มีสัญชาติ หรือการดูแลคนต่างชาติดังกล่าวที่อาศัยอยู่ในรัฐ และการกำหนดนโยบายการเข้าออก การจัดการนโยบายการเข้าออกของรัฐอาจทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น การค้ามนุษย์ และปัญหาผู้พลัดถิ่น (อารยา ชินวรโกมล, 2554, หน้า 63)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติเป็นแนวทางในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน รวมถึงการควบคุมการเข้าออกของคนต่างชาติ โดยมีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาสังคม ถึงแม้ว่าจะมีความท้าทาย แต่รัฐสามารถสร้างสรรค์นโยบายที่ยุติธรรมเพื่อรักษาสถานะของพลเมืองและเดิบทเป็นสังคมที่เข้มแข็งได้

3. เขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน

เขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน เป็นแนวคิดทางกฎหมายที่สำคัญซึ่งมุ่งเน้นที่การป้องกันอันตรายหรือภัยคุกคามต่อสังคมและประชาชน โดยมีการกำหนดกรอบของการทำงานเพื่อให้รัฐสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน (Protective or Security principle) ถือเป็นรัฐมีเขตอำนาจศาลต่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดโดยความผิดและเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อประโยชน์ของประเทศชาติและถึงแม้ว่าการกระทำความผิดนั้นจะได้กระทำนอกอาณาจักรก็สามารถป้องกันตามหลักนี้ได้ (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, 2561, หน้า 8)

3.1 นิยามของเขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน

เขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกันหมายถึง สิทธิและอำนาจของรัฐในการดำเนินการเพื่อปกป้องประชาชนจากภัยคุกคามต่าง ๆ โดยการใช้เครื่องมือทางกฎหมายและมาตรการที่เหมาะสม เพื่อสร้างความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในสังคม

3.2 องค์ประกอบของเขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน

เมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบของเขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกันคือ เป็นการป้องกันล่วงหน้า โดยรัฐมีอำนาจในการจัดการหรือควบคุมสถานการณ์ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การออกกฎหมายที่เข้มงวดเพื่อควบคุมภัยจากอาชญากรรม การสร้างความตระหนักรู้ ซึ่งรัฐควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้สามารถป้องกันและป้องกันตนเองได้ และการยุทธศาสตร์และการวางแผน โดยรัฐต้องมีแผนงานและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการจัดการกับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น เช่น แผนช่วยเหลือในกรณีภัยพิบัติ (กอบกุล ราชะนาคร, 2549, หน้า 10)

3.3 ประโยชน์ของเขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน

ประโยชน์ของเขตอำนาจรัฐตามหลักดังกล่าวนี้เป็นการคุ้มครองประชาชน โดยเขตอำนาจนี้ช่วยให้รัฐสามารถดำเนินการเพื่อปกป้องสิทธิและความปลอดภัยของประชาชน ประโยชน์ด้านความมั่นคงในสังคม ซึ่งรัฐมีมาตรการป้องกันช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดความไม่สงบเรียบร้อย และประโยชน์ด้านการพัฒนาทางสังคม เมื่อประชาชนรู้สึกปลอดภัยจะส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

3.4 ความท้าทายในการดำเนินการ

การดำเนินการด้านความท้าทายโดยการรักษาสมดุล ซึ่งการป้องกันอาจทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐจึงต้องดำเนินการโดยมีความระมัดระวัง ในด้านการประสานงาน โดยมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ และในด้านการปรับตัวกับสถานการณ์ ซึ่งรัฐต้องสามารถตอบสนองต่อภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (อภิญา เลื่อนฉวี , 2562, หน้า 72)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าเขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกันเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการและป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ โดยมีข้อดีและความท้าทายในการดำเนินการ รัฐต้องรักษาสมดุลระหว่างการปกป้องความสงบเรียบร้อยกับการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อให้สังคมสามารถพัฒนาและเติบโตอย่างยั่งยืน

4. เขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกกระทำ

เขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกกระทำ (Passive Personality Principle) มีมูลฐานมาจากสัญชาติของบุคคลเช่นเดียวกัน แต่เขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกกระทำจะมีความแตกต่างจากเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ คือเขตอำนาจรัฐตามหลักผู้กระทำจะถือเอาสัญชาติของผู้ได้รับผลร้ายหรือผู้ถูกกระทำ (Nationality of Victim) มาเป็นฐานของเขตอำนาจรัฐ กล่าวคือ อาศัยสัญชาติของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อหรือได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดเป็นมูลฐานของเขตอำนาจรัฐ ตรงกันข้ามกับเขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติจะถือเอา

สัญชาติของผู้กระทำ (Nationality of Perpetrator) มาเป็นฐานของเขตอำนาจรัฐ กล่าวคือ ตามหลักสัญชาติ อาศัยสัญชาติของผู้กระทำความผิดเป็นมูลฐานของเขตอำนาจรัฐ โดยหลักเขตอำนาจรัฐตามหลัก ผู้ถูกกระทำดังกล่าว ไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำผิดนั้นมีสัญชาติใด และการกระทำผิดเกิดขึ้นที่ใด ถือว่ารัฐมี เขตอำนาจเหนือการกระทำทุกอย่าง ซึ่งผู้ถูกกระทำเป็นคนชาติของรัฐนั้น ทางทางทูตของรัฐย่อมมีสิทธิที่จะ คุ้มครองรัฐที่มีสัญชาติตนนั้นเอง (จันตรี สินศุภฤกษ์, 2562, หน้า 145)

เขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกกระทำ หมายถึง สิทธิและการคุ้มครองของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการ กระทำผิดกฎหมาย โดยรัฐมีบทบาทในการดูแล สนับสนุน และคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับการ เยียวยาและความเป็นธรรม

4.1 แนวคิดพื้นฐาน

หลักการของเขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกกระทำมุ่งเน้นที่การให้ความสำคัญต่อผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากอาชญากรรม โดยมีข้อกำหนดให้มีการประกันสิทธิที่เจาะจงเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการปฏิบัติ อย่างเป็นธรรม

4.2 สิทธิของผู้ถูกกระทำ

สิทธิของผู้ถูกกระทำตามหลักผู้ถูกกระทำคือ สิทธิในการรับข้อมูล ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิได้รับ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะของคดี ความก้าวหน้า และผลการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สิทธิในการ มอบหมายผู้ช่วย โดยผู้เสียหายย่อมมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยทางกฎหมายหรืออื่น ๆ ในการช่วยเหลือและแนะนำใน กระบวนการต่าง ๆ และสิทธิในการได้รับการเยียวยา โดยรัฐมีหน้าที่ในการจัดเตรียมระบบการช่วยเหลือและ การเยียวยาสำหรับผู้เสียหายทั้งในด้านจิตใจและร่างกาย (กอบกุล ราชะนาคร, 2549, หน้า 9)

4.3 บทบาทของรัฐ

เขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกกระทำรัฐมีบทบาทในการสร้างกฎหมายเพื่อคุ้มครองคนชาติของ ตน โดยรัฐต้องมีการจัดทำกฎหมายและนโยบายที่ชัดเจนในการคุ้มครองและสนับสนุนสิทธิของผู้เสียหาย บทบาทในการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยที่รัฐควรมีหน่วยงานที่กำหนดเฉพาะในการให้บริการและการ สนับสนุนผู้เสียหาย เช่น สถานที่ให้คำปรึกษาและการเยียวยา และบทบาทในการสร้างความรู้สึกลดภัย รัฐย่อมมีหน้าที่ในการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่า ระบบยุติธรรมของรัฐได้รับการดูแลและผู้เสียหาย จะได้รับการปกป้องจากรัฐ

4.4 ความท้าทายในการดำเนินการ

เขตอำนาจรัฐตามหลักการนี้จะอาศัยการดำเนินการในลักษณะการรับรู้และการเข้าถึง โดยที่ ผู้เสียหายบางคนอาจไม่ทราบถึงสิทธิของตน หรือไม่สามารถเข้าถึงการบริการที่รัฐจัดให้ รวมถึงการสร้าง ความไว้วางใจ ซึ่งผู้เสียหายอาจมีความไม่ไว้วางใจในระบบยุติธรรม จึงต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นให้กับ ประชาชนของรัฐตน และการสนับสนุนที่เพียงพอ โดยงบประมาณและทรัพยากรในการสนับสนุนผู้เสียหาย อาจไม่เพียงพอ จึงทำให้การดำเนินงานไม่เต็มที่นั่นเอง (อภิญา เลื่อนฉวี , 2562, หน้า 76)

เมื่อพิจารณาถึงเขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกระทำ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเน้นให้รัฐมีบทบาทในการปกป้องและสนับสนุนสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรม โดยเป็นการสร้างระบบที่เข้าถึงและเข้มแข็งเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมที่เป็นธรรมและสงบเรียบร้อย อย่างไรก็ตามหลักสัญญาชาติและหลักผู้ถูกระทำ ต่างก็อาศัยสัญญาชาติของบุคคลเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างบุคคลและรัฐผู้ใช้เขตอำนาจ แต่ก็มีข้อแตกต่างกันคือ ตามหลักสัญญาชาติ รัฐสามารถใช้เขตอำนาจของตนโดยมีมูลฐานมาจากสัญญาชาติของผู้กระทำความผิด ในขณะที่ตามหลักผู้ถูกระทำ เขตอำนาจของรัฐกลับอาศัยมูลฐานจากสัญญาชาติของเหยื่อหรือผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักผู้ถูกระทำ เป็นการใช้อำนาจของรัฐในการดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญา เพื่อป้องกันตนเองในทางที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ภายในรัฐ

5. เขตอำนาจรัฐตามหลักสากล

เขตอำนาจรัฐตามหลักสากล (International Jurisdiction) คือ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอำนาจของรัฐในการดำเนินการทางกฎหมายและการจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นข้ามพรมแดนของรัฐต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารและการค้าระหว่างประเทศ (กรีนต์ นูเทพ, 2553, หน้า 128)

5.1 แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานของเขตอำนาจรัฐตามหลักสากลมุ่งเน้นการระบุว่า รัฐใดมีอำนาจในการดำเนินคดี หรือมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหรือเกี่ยวสายกับรัฐอื่น โดยมีหลักการและมาตรฐานที่ทั่วโลกยอมรับตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ

5.2 ประเภทของเขตอำนาจรัฐ

เขตอำนาจรัฐตามหลักสากลสามารถแยกประเภทได้คือเขตอำนาจตามสถานที่ โดยที่รัฐมีอำนาจในการควบคุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในเขตแดนของตน รวมถึงเขตอำนาจตามสัญญาชาติ ที่รัฐมีอำนาจในการดำเนินการให้กับบุคคลที่เป็นพลเมืองของตน ทั้งที่ทำผิดภายในอาณาเขตหรือภายนอกประเทศอื่น และเขตอำนาจตามความสัมพันธ์ ที่อาจเกิดขึ้นในกรณีที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจหรือสังคมระหว่างรัฐหนึ่งกับอีกรัฐ เช่น ข้อตกลงทางการค้า (ประสิทธิ์ เอกบุตร, 2554, หน้า 46)

5.3 กฎหมายสากล

ตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ สนธิสัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายสิทธิมนุษยชน เป็นกรอบการดำเนินงานที่ควบคุมเขตอำนาจรัฐในระดับโลก โดยให้ความคุ้มครองต่อบุคคลและรัฐต่าง ๆ

5.4 การพิจารณาคดีระหว่างประเทศ

ตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศอำนาจในการพิจารณาคดี คือ ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC : International Criminal Court) มีอำนาจในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมระหว่างประเทศ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมสงคราม และศาลระหว่างประเทศเพื่อการตั้งถิ่นฐาน (ICJ : International Court of Justice) ให้บริการในการตัดสินข้อพิพาทระหว่างรัฐ (กัลยาณี ชีระวงศ์ภิญโญ, 2567, หน้า 54)

5.5 ความท้าทายในการดำเนินการ

เมื่อกล่าวถึงเขตอำนาจรัฐตามหลักสากล อาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินการในลักษณะที่ขาดความร่วมมือกับรัฐต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่เห็นด้วยหรือไม่ร่วมมือในการดำเนินการตามข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงความแตกต่างในกฎหมายภายในของรัฐนั้น โดยกฎหมายในแต่ละรัฐอาจแตกต่างกัน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศมีความซับซ้อน และความท้าทายด้านทรัพยากร ซึ่งการดำเนินการทางกฎหมายในระดับสากลต้องการทรัพยากรและความสามารถเฉพาะที่รัฐบางรัฐอาจไม่มี

อาจกล่าวได้ว่า เขตอำนาจรัฐตามหลักสากลเป็นโครงสร้างที่สำคัญในการพิจารณาคดีและการจัดการกับข้อพิพาทระหว่างรัฐ โดยต้องอาศัยลักษณะตามหลักการที่สอดคล้องและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างรัฐต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินการนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน และการรักษาความสงบเรียบร้อยในระดับสากล

ซึ่งรัฐทุกรัฐมีเขตอำนาจเหนืออาชญากรรมที่กระทบต่อประชาคมระหว่างประเทศโดยส่วนรวม แม้อาชญากรรมนั้นได้กระทำภายนอกประเทศ และไม่ว่าผู้กระทำและผู้เสียหายจะมีใช้คนชาติรัฐนั้นก็ตาม เช่น การจี้เครื่องบิน โจรสลัด ค้ายาเสพติด ก่อการร้าย จับตัวประกัน เป็นต้น อาชญากรรมเหล่านี้ทุกรัฐมีเขตอำนาจเหนือคดีเหล่านี้เขตอำนาจรัฐทับซ้อน จะเห็นได้ว่าเขตอำนาจรัฐอาจเกิดทับซ้อนกันขึ้นได้ทั้งระหว่างรัฐต่างรัฐที่อาศัยมูลฐานแห่งอำนาจที่ต่างกัน หรือแม้แต่วิธีเดียวกัน การใช้เขตอำนาจรัฐอาจอ้างหลักมูลฐานได้หลายหลัก เช่น นาย แดงคนไทยไปขโมยรูปปั้นในพิพิธภัณฑ์ที่ประเทศฝรั่งเศสโดยผิดกฎหมาย แล้วนำเข้ามาในประเทศไทย ทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างมีอำนาจรัฐเหนือคดีดังกล่าวฝรั่งเศสอาศัยหลักดินแดน เพราะการกระทำเกิด และลักทรัพย์สำเร็จในดินแดนฝรั่งเศส ไทยก็มีอำนาจตามหลักสัญชาติ (ผู้กระทำเป็นคนไทย) และหลักดินแดนภาวะวิสัย (ได้นำรูปปั้นเข้ามาในไทย) เป็นต้น

ดังนั้น การใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักสากลสามารถสรุปได้ว่า รัฐใดก็ตามย่อมมีเขตอำนาจเหนืออาชญากรรมที่กระทบต่อประชาคม ระหว่างประเทศโดยส่วนรวม โดยไม่คำนึงว่าอาชญากรรมนั้นจะเกิดขึ้นในดินแดนของรัฐใด และผู้กระทำหรือผู้ได้รับผลเสียหายจากการกระทำจะเป็นคนสัญชาติของรัฐใด เช่น การกระทำอันเป็นโจรสลัด (Piracy) การค้าทาส (Slave trading) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมสงคราม (War crimes) อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crimes against humanity) และ การทรมาน

(Torture) เป็นต้น การใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักสากลจึงมีความเชื่อมโยงกับลักษณะของการกระทำความผิดหรืออาชญากรรมเป็นสำคัญ

สรุป

จากหลักการทฤษฎีในการปรับใช้เขตอำนาจรัฐทั้ง 5 ประการข้างต้น จะเห็นได้ว่า หลักดินแดน หลักสัญชาติ หลักป้องกันนัยล้วนตั้งอยู่บนหลักการที่เหมือนกัน ประการที่หนึ่งคือ การที่รัฐจะปรับใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักเหล่านี้ รัฐต้องอาศัยความเกี่ยวพันโดยตรงหรือความเชื่อมโยงระหว่างรัฐที่ใช้เขตอำนาจรัฐกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในดินแดนของรัฐ รัฐจึงสามารถใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักดินแดน กรณีการกระทำความผิดที่กระทำโดยคนชาติของรัฐ รัฐจึงสามารถปรับใช้อำนาจรัฐตามหลักสัญชาติ กรณีการกระทำความผิดที่กระทำต่อคนชาติของรัฐ รัฐจึงสามารถปรับใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักสัญชาติผู้เสียหาย หรือกรณีที่การกระทำความผิดนั้นกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐหรือความมั่นคงภายในของรัฐ รัฐจึงสามารถปรับใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักป้องกัน ส่วนการปรับใช้เขตอำนาจรัฐตามหลักสากลนั้นอยู่บนหลักการที่ต่างออกไปกล่าวคือ การที่รัฐจะใช้เขตอำนาจรัฐสากลนั้นไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความเกี่ยวพันหรือความเกี่ยวข้องระหว่างรัฐที่ใช้เขตอำนาจกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งโดยหลักการในการใช้เขตอำนาจรัฐสากลนี้เป็นหลักประการหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าผู้กระทำความผิดจะต้องถูกนำตัวมาดำเนินคดีและลงโทษอย่างแน่นอนไม่ว่าจะหลบหนีไปอยู่ที่ใดก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- กรันต์ นูเทพ. (2553). **กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กอบกุล ราชะนาคร. (2549). **กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ออนไลน์ : <https://www.law.cmu.ac.th/site/>
- กัลยาณี ชีระวงศ์กัญญา. (2567). **เอกสารคำสอนวิชากฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จันทร์ ลินสุฤกษ์. (2562). **กฎหมายระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- ธิติ ธิรปฐมพงศ์ และคณะ. **กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. ออนไลน์ : <https://lawlawwin.blogspot.com/>
- ประสิทธิ์ เอกบุตร. (2554). **กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา เลื่อนฉวี . (2562). **กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อารยา ชินวรโกมล. (2554). **กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง**. ออนไลน์ : <https://elearning.yru.ac.th/home/course/section.php?id=10784>
- Harris. (2010). **Cases and Materials on International Law**. London : Thomson.